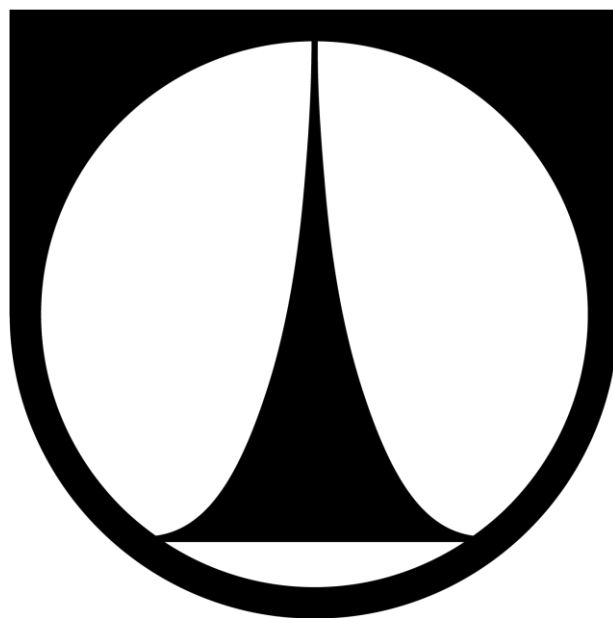


TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta



DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Bc. Kateřina Surová

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

Analýza dopadů reforem Společné zemědělské politiky EU na zemědělství a zemědělské podniky ČR

Analysis of the impact of EU common agricultural policy reforms on agriculture and agricultural firms in the Czech Republic

DP-EF-KEK-2013-72

Bc. Kateřina Surová

Vedoucí práce: Ing. Blanka Brandová, Ph.D., Katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Jana Šimanová, Ph.D., Katedra ekonomie

Počet stran: 128

Počet příloh: 0

Datum odevzdání: 07. 01. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina Surová**
Osobní číslo: **E10000180**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**
Název tématu: **Analýza dopadů reforem společné zemědělské politiky Evropské unie na zemědělství a zemědělské podniky v České republice**
Zadávací katedra: **Katedra ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stanovení cílů práce, formulace výzkumných předpokladů, případně hypotéz
2. Teoretická analýza vývoje společné zemědělské politiky EU
3. Komparace reforem společné zemědělské politiky EU a jejich vliv na zemědělství ČR
4. Analýza dopadů společné zemědělské politiky EU na současný stav zemědělství
5. Formulace závěrů, ověření výzkumných předpokladů, případně hypotéz

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **65 normostran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KÖNIG, P. et al. Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-011-9.

BRANDOVÁ, B. Financování společné zemědělské politiky Evropské unie se zaměřením na Českou republiku. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010. ISBN 978-80-7372-657-7.

FIALA, P. a M. PITROVÁ. Evropská unie. 2., doplněné vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-180-2.

EL-AGRAA, Ali M. The European union: economics and policies. 7th ed., Harlow: Prentice Hall, 2004. ISBN 0-273-67999-6.

FOJTÍKOVÁ, L. a M. LEBIEDZIK. Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-939-9.

FAJMON, H. Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU: informační příručka europoslance Hynka Fajmona. 1. vyd. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury ve spolupráci se skupinou Evropských konzervativců a reformistů, 2010. ISBN 978-80-7325-215-1.

Elektronická databáze článků ProQuest (knihovna.tul.cz)

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Blanka Brandová, Ph.D.**


Katedra ekonomie

Konzultant diplomové práce: **Ing. Jana Šimanová, Ph.D.**

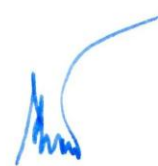
Katedra ekonomie

Datum zadání diplomové práce: **31. října 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **4. května 2013**


doc. Dr. Ing. Olga Hasprová
děkanka




prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2012

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 07. 01. 2013

Bc. Kateřina Surová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé diplomové práce Ing. Blance Brandové, Ph.D. za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které byly hodnotným přínosem při zpracování této práce.

Bc. Kateřina Surová

Anotace

Předmětem diplomové práce *Analýza dopadů reforem společné zemědělské politiky EU na zemědělství a zemědělské podniky ČR* je zhodnocení vlivů Společné zemědělské politiky na české zemědělství po přistoupení České republiky do Evropské unie. Zejména je zaměřena na dopad nově zavedených pravidel na poskytování zemědělských dotací a produkci zemědělských podniků. Nejprve jsou v práci vymezena teoretická východiska Společné zemědělské politiky Evropské unie a jednotlivé reformy, kterými tato politika prošla. Dále jsou charakterizována opatření agrární politiky zavedená v jednotlivých programových obdobích. Nakonec je provedena analýza dopadů reforem na vybrané komodity českého zemědělství. Práci uzavírá zhodnocení současné situace agrárního sektoru a interpretace dosažených výsledků.

Klíčová slova

Společná zemědělská politika, Evropské unie, české zemědělství, produkce, reforma, zemědělský podnik.

Annotation

The goal of the submitted thesis *Analysis of the impact of EU common agricultural policy reforms on agriculture and agricultural firms in the Czech Republic* is the evaluation of the effects of the Common Agricultural Policy on Czech agriculture after the accession of the Czech Republic to the European Union. In particular, it is focused on the impact of the newly introduced rules on the provision of agricultural subsidies and the production of agricultural firms. At first, work is defined the theoretical bases of the Common Agricultural Policy of the European Union and individual reforms, which passed through this policy. There are also characterised the agricultural policy measures adopted in particular program periods. Last the analysis is performed on the impact of reforms on selected commodities of the Czech agriculture. Thesis is concluded by the current situation assessment of the agricultural sector and interpretation of the results achieved.

Key words

Common agriculture policy, European Union, Czech agriculture, production, reform, agricultural firm.

Obsah

Seznam obrázků.....	11
Seznam tabulek.....	12
Seznam použitých zkratk a značek	13
Úvod.....	16
1 Společná zemědělská politika EU.....	18
1.1 Vznik a vývoj SZP.....	18
1.2 Institucionální rámec SZP	20
1.3 Nástroje.....	22
1.3.1 Typologie cen	24
1.3.2 Exportní subvence	25
1.3.3 Variabilní dovozní přírážky.....	26
1.3.4 Systém kvót	26
2 Reformy Společné zemědělské politiky EU	28
2.1 Mansholtův plán	28
2.2 McSharryho reforma.....	31
2.3 Agenda 2000.....	33
2.4 Mid-Term Review	35
2.5 Health Check	38
2.6 Návrhy reformních opatření po roce 2013	42
3 Financování Společné zemědělské politiky	45
3.1 Rozpočet Evropské unie	45
3.1.1 Rozpočtové zásady	45
3.1.2 Proces sestavování a schvalování rozpočtu	47
3.2 Příjmy rozpočtu EU	50
3.3 Výdaje rozpočtu EU	51
3.4 Fondy EU sloužící k financování SZP	55
4 Společná zemědělská politika a její vliv na české zemědělství	60
4.1 Vývoj českého zemědělského sektoru v 90. letech	60
4.2 Předvstupní etapa 1998-2004	64
4.2.1 Předvstupní podpora Ministerstva zemědělství ČR.....	68

4.2.2	Předvstupní podpora EU.....	70
4.2.3	Institucionální zázemí poskytování dotací v České republice.....	73
5	Situace v českém zemědělství po vstupu do EU	75
5.1	Přímé platby.....	76
5.1.1	Jednotná platba na plochu SAPS.....	76
5.1.2	Národní doplňkové přímé platby Top-up	78
5.1.3	Ostatní přímé platby	79
5.2	Podpory v rámci strukturální politiky.....	80
5.2.1	Národní podpory a opatření.....	84
5.2.2	Podpory tržních cen	84
5.2.3	Dobíhající podpory z předvstupního období	85
5.3	Nové programové období 2007-2013.....	85
5.3.1	Změny v oblasti podpory agrárního sektoru.....	87
6	Dopad reforem SZP na produkci.....	93
6.1	Obiloviny	96
6.2	Cukr	99
6.3	Mléko.....	101
6.4	Chov prasat.....	105
6.5	Zemědělské podniky ČR	107
6.6	Hodnocení českého zemědělství.....	110
6.7	Pozice ČR k budoucí podobě SZP.....	112
	Závěr	114
	Seznam použité literatury	117

Seznam obrázků

Obr. 1: Cenový mechanismus SZP	25
Obr. 2: Vývoj výdajů na SZP a její reformy v letech 1980-2009.....	41
Obr. 3: Schéma rozpočtového procesu	49
Obr. 4: Vývoj výdajů Společenství v letech 1958-2000.....	51
Obr. 5: Netto plátcí, resp. příjemci do/z EAGF v roce 2009.....	57
Obr. 6: Pilíře společné zemědělské politiky a jejich financování.....	58
Obr. 7: Výdaje na EAGF a EAFRD v roce 2009	59
Obr. 8: Vývoj ekvivalentu produkčních subvencí zemědělství ČR a jeho mezinárodní srovnání (%)	63
Obr. 9: Systém podpor Ministerstva zemědělství ČR 2002 dle účelu.....	68
Obr. 10: Priority programu SAPARD	72
Obr. 11: Podpory agrárního sektoru v České republice v roce 2004.....	76
Obr. 12: Nárůst přímých plateb v ČR za období 2004-2013 včetně Top-up (v %)......	79
Obr. 13: Pilíře SZP a jejich financování v České republice	86
Obr. 14: Podpory agrárního sektoru v České republice v roce 2008.....	87
Obr. 15: Program rozvoje venkova ČR v období 2007-2013.....	90
Obr. 16: Procentuelní rozdělení finančních prostředků Programu rozvoje venkova ČR 2007-2013 dle jednotlivých os	91
Obr. 17: Struktura produkce zemědělského odvětví ČR v roce 2011 (%)	95
Obr. 18: Vývoj produkční kvóty cukru v ČR (t)	100

Seznam tabulek

Tab. 1: Podíl zaměstnanců v zemědělském sektoru (%)	28
Tab. 2: Příjmová strana rozpočtu EU za rok 2011	51
Tab. 3: Výdajová strana rozpočtu EU za rok 2006.....	53
Tab. 4: Finanční rámec 2007-2013 (mil. EUR, ceny roku 2004).....	54
Tab. 5: Finanční prostředky EAGGF v letech 1995-2009 (v mil. EUR).....	58
Tab. 6: Vývoj počtu pracovníků v zemědělství v letech 1989-2000.....	62
Tab. 7: Píliře agrární politiky ČR v období revitalizace a adaptace.....	66
Tab. 8: Přehled alokace a čerpání z programu Phare v ČR za období 1998-2003	71
Tab. 9: Dosažené výsledky programu SAPARD v ČR	73
Tab. 10: Nárůst přímých plateb v ČR za období 2004-2013 (v %).....	77
Tab. 11: Velikost přímých plateb SAPS za období 2004-2012.....	78
Tab. 12: Podíl SZP a strukturálních operací na rozpočtu EU ve vybraných letech (v %) .	80
Tab. 13: Alokace finančních prostředků z HRDP v letech 2004-2006 (v tis. EUR).....	83
Tab. 14: Podporované oblasti zemědělství z národních plateb Top-up v období 2009-2011	89
Tab. 15: Velikost zemědělské produkce v letech 2001-2011 (běžné ceny roku, v mld. Kč)	94
Tab. 16: Vybrané položky bilance výroby a spotřeby obilovin v ČR (tis. tun).....	98
Tab. 17: Rozdělení produkční kvóty cukru mezi jednotlivé podniky	101
Tab. 18: Plnění dodávek a přímých prodejů po vstupu do EU v kvótových letech 2004/05 – 2010/11	103
Tab. 19: Vybrané ukazatele výroby a spotřeby mléka v letech 2000-2011	105
Tab. 20: Vybrané ukazatele vývoje v chovu prasat a produkci vepřového masa v letech 2000-2011	106

Seznam použitých zkratek a značek

AEO	agroenvironmentální opatření
APA	Agrární platební agentura
BSE	Bovine Spongiform Encephalopathy (nemoc šílených krav)
C/C	Cross-Compliance (Kontrola podmíněnosti)
CBC	Cross Border Cooperation (program přeshraniční spolupráce)
CIAA	Confédération des Industrie Agro-Alimentaires de l'EU (Konfederace potravinářského a nápojového průmyslu)
CMO	Common Market Organisation (Jednotná společná organizace trhů)
COPA	Committee of Professional Agricultural Organisations (Výbor zemědělských organizací v Evropském společenství)
ČR	Česká republika
DPH	daň z přidané hodnoty
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova)
EAGF	European Agricultural Guarantee Fund (Evropský zemědělský záruční fond)
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (Evropský zemědělský orientační a záruční fond)
ECU	European Currency Unit (evropská měnová jednotka)
EFF	European Fisheries Fund (Evropský rybářský fond)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EPS	ekvivalent produkčních subvencí

ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství atomové energie
FIFG	Financial Instrument for Fisheries Guidance (Finanční nástroj pro podporu rybolovu)
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)
HDP	hrubý domácí produkt
HND	hrubý národní důchod
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
IACS	Integrovaný administrativní a kontrolní systém
ISPA	Instrument for Structural Policy for Pre-Accession (Nástroj pro strukturální předvstupní politiku)
LFA	Less Favoured Areas (Méně příznivé oblasti)
NPP	národní programy Phare
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OP	operační program
PGRLF	Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond
PRV	Program rozvoje venkova
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova)
SAPS	Single Area Payment System (jednotná platba na plochu)
SOT	společná organizace trhu
SPS	Single Payment Scheme (jednotná platba na farmu)
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	společná zemědělská politika
USA	United States of America (Spojené státy americké)

VDJ velká dobytčí jednotka
WTO World Trade Organization
 (Světová obchodní organizace)

Úvod

Zemědělství je velice specifické odvětví hospodářství ovlivňované přírodními zdroji, jehož cílem není pouze zajištění produkce potravin, ale i ochrana životního prostředí, kultivace krajiny a její využití v rámci služeb. V Evropské unii (dále také EU) byla na jeho podporu zavedena Společná zemědělská politika (dále také SZP). Od svého vzniku prošla celou řadou změn a reforem, což je pochopitelné vzhledem k její finanční náročnosti. V této době probíhají jednání o nové podobě SZP, která by měla vstoupit v platnost od roku 2014, i když je stále pravděpodobnější její odklad.

Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. května 2004, čím se zavázala k dodržování stanovených pravidel společných politik, včetně SZP. Stejně jako ostatní státy se i Česká republika připravovala na přistoupení několik let, během nichž musela začít uplatňovat legislativní předpisy Evropské unie, tzv. *acquis communautaire*. V rámci jednání o přistoupení patřila kapitola zemědělství mezi nejdiskutovanější.

Cílem práce je popsat a zhodnotit vliv jednotlivých reforem SZP na české zemědělství a zemědělské podniky. V práci jsou uvedeny typy podpor, jejich implementace v zemědělském sektoru a dopad na vybrané komodity rostlinné a živočišné produkce. Součástí je i nastínění budoucí podoby SZP a postoj České republiky k navrhovaným změnám.

Úvodní část práce se věnuje výchozí situaci po druhé světové válce, vzniku a formování SZP. Právě situace tehdejší doby vedla ke stanovení cílů a principů fungování SZP. Dále jsou popsány nástroje, kterými je politika uplatňována. Následně jsou uvedeny jednotlivé reformy, které byly v 80. a 90. letech připravovány a aplikovány, hlavní znaky těchto reforem a jejich dopad na zemědělský trh. Závěr této části je věnován návrhům na budoucí podobu SZP a opatřením, která by měla být v novém programovacím období zavedena. Teoretická část se ve svém závěru zabývá financováním SZP a skladbou rozpočtu EU. Je zde zobrazena příjmová strana a vývoj výdajů, který byl častým předmětem diskuzí. Zachyceny jsou změny, které nastaly mezi programovacím obdobím 2000–2006

a 2007–2013. Obsahem je i vývoj v oblasti fondů sloužících k financování SZP a podíl jednotlivých členských států na čerpání finančních prostředků.

Na počátku praktické části je zachycen dopad reforem na české zemědělství a jeho přizpůsobování novým podmínkám. Nejprve je charakterizována situace v zemědělském sektoru před vstupem do EU, na který navazuje popis příprav českého zemědělství na vstup do Evropské unie. Současně je představena také předvstupní pomoc poskytovaná Ministerstvem zemědělství ČR a Evropskou unií, na které si Česká republika vyzkoušela čerpání prostředků z fondů.

Situace po vstupu do Evropské unie je nastíněna v dalším úseku práce. Pro Českou republiku platilo pouze zkrácené programovací období 2004–2006, ve kterém již byly aplikovány určité dotační programy a poskytované dotace. Následně jsou popsány změny, které pro Českou republiku platí v novém období 2007–2013 včetně nově vzniklého programu na rozvoj venkova. V závěru je zobrazen dopad SZP na vybrané komodity v zemědělství a zemědělské podniky. V rostlinné produkci se konkrétně jedná o obiloviny a cukerné odvětví, v živočišné o produkci mléka a chov prasat. Součástí je i zhodnocení stavu zemědělství za minulý rok. Poslední část představuje vyjádření a postoj České republiky k navrhovaným změnám SZP.

1 Společná zemědělská politika EU

Tato kapitola se věnuje teoretickým základům Společné zemědělské politiky. Jednotlivé podkapitoly pojednávají o vzniku a vývoji SZP, dále charakterizují cíle a principy této politiky, institucionální rámec a nástroje, které ke svému fungování využívá.

1.1 Vznik a vývoj SZP

SZP je nejstarší a finančně nejnáročnější politikou Evropské unie. Její základ se začal utvářet již v 50. letech dvacátého století jako reakce na druhou světovou válku. Evropské státy byly v této době silně hospodářsky vyčerpané a zemědělství bylo ochromeno. Evropa se potýkala s nedostatkem potravin a státy nebyly schopné zajistit potravinovou soběstačnost. K dalším důvodům patřilo zvýšení produktivity práce, zajištění dostatečného příjmu pro zemědělce a posílení konkurenceschopnosti na evropských trzích.

Významným mezníkem při vytváření zemědělské integrace je datum 25. 3. 1957, kdy 6 evropských států (Francie, Spolková republika Německo, Itálie, Belgie, Lucembursko, Nizozemí) podepsalo Římskou smlouvu neboli smlouvu o Evropském hospodářském společenství (EHS). Tato smlouva stanovila několik hlavních záměrů, vedoucích k realizaci soběstačného a moderního zemědělství v Evropě. Pět konkrétních cílů uvádí Hlava II, článek 39 Římské smlouvy:

- navýšení úrovně produktivity práce podporou technického vývoje a optimálního užití výrobních faktorů, zejména práce;
- zvyšování příjmů zemědělců a tím zvýšení jejich životní úrovně;
- stabilizace trhů;
- zabezpečení plynulosti zásobování;
- zaručení plynulosti dodávek potravin pro spotřebitele a surovin pro zpracování za přiměřené ceny. [1]

Cílů uvedených v Římské smlouvě mělo být dosaženo pomocí společné organizace zemědělských trhů. Při realizaci bylo přihlédnuto k rozdílům mezi zemědělskými oblastmi, ať už strukturálním či přírodním. Dále Smlouva pojednávala i o některých prostředcích pro utváření SZP. Jednalo se například o společnou cenovou politiku nebo vytváření společných zemědělských fondů. Smlouva o založení EHS vstoupila v platnost 1. 1. 1958, státy měly SZP začít uplatňovat do konce čtyřletého přechodného období vytváření společného trhu. [2]

K hlubším debatám o fungování SZP byla věnována konference v Stresse v červenci roku 1958. Cílem konference bylo stanovení úkolů SZP, které měly přispět k dosažení zmíněných cílů. Prvním z nich bylo udržování cen nad úrovní světových cen, což znamenalo zajištění dostatečného příjmu pro zemědělce, ovšem větší vynaložení nákladu pro spotřebitele. Dalším úkolem bylo stanovení cenového systému, který by pro zemědělce všech členských zemí znamenal stejný příjem za produkci. Jeden z bodů byl i orientován na zvýšení konkurenceschopnosti evropského zemědělství při zachování rodinných zemědělských farem, které svým šetrným přístupem k zemědělství předávají vztah k venkovu dalším generacím a zajišťují tak přírodní bohatství země. Posledním úkolem bylo vytvoření společného finančního režimu pro SZP, který by zaručoval jasnost ve financování celého systému a možnost jeho kontroly. [3]

Na této konferenci byly také stanoveny tři základní principy SZP, které v roce 1962 vypracovala Komise EHS. Systém vzájemně propojených principů umožňuje vést zemědělský sektor celého společného trhu.

- Princip jednotného společného trhu spočívá ve volném pohybu zemědělských produktů v rámci členských států jednotného vnitřního trhu. Tento princip vylučuje veškeré překážky bránící volnému pohybu zboží – cla, dovozní kvóty a omezení, navíc i dotace zemědělským subjektům od jiných států. Každé skupině výrobků byla stanovena tzv. Společná organizace trhu (SOT). [4]
- Princip preference domácích výrobků představuje prioritu odbytu produktů vyrobených v členských zemích před zahraničními. Vnitřní trh je tak chráněn před levným dovozem z ostatních zemí, na druhé straně je podporován export z EU.

- Princip finanční solidarity zavazuje členské státy podílet se na financování SZP bez ohledu na to, jak prosperující je jejich hospodářství. Z rozdílných pozic zemědělství tedy vyplývá, že některé země jsou čistými příjemci a jiné čistými přispěvateli. [5] [6]

1.2 Institucionální rámec SZP

SZP je vedena několika institucemi, které společně konzultují kroky ve vývoji SZP a podílejí se na rozhodování. Mezi hlavní instituce patří:

- Rada ministrů zemědělství – tato Rada, tvořena ministry zemědělství jednotlivých členských států, se schází zpravidla jednou za měsíc v určitém složení dle tématu jednání. Zasedání se týkají financování SZP, uvádění a doplňování tržních organizací, pravidel hospodářské soutěže nebo výše intervenčních cen.
- Generální ředitelství Evropské komise pro zemědělství – ředitelství je vedeno generálním ředitelem, který je podřízený komisaři pro zemědělství (člen Evropské komise) a v jeho kompetenci je praktické prosazování zemědělské politiky a rozvoje venkova. Tvoří ho dvanáct jednotlivých ředitelství zaměřujících se na dílčí hlediska, např. rozvoj venkova, mezinárodní vztahy týkající se zemědělství nebo určitá tržní opatření.
- Výbor pro zemědělství a rozvoj venkova – tato instituce spadá pod Evropský parlament. Zabývá se především fungováním a rozvojem SZP, zlepšováním kvality produktů a právními předpisy týkajícími se chovu zvířat.
- ministerstva zemědělství v jednotlivých státech – jednotlivá ministerstva členských zemí stanovují výši financí určených k předfinancování výdajů SZP. V České republice Ministerstvo zemědělství dále uděluje dotace ze státního rozpočtu Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu (SZIF) a věnuje se také informační a kontrolní činnosti.
- intervenční fondy v jednotlivých státech – zprostředkovávají finanční podporu z Evropské unie a národních zdrojů. V České republice je to od roku 2004 Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), který nejprve vedl administrativu a kontrolu prostředků ze záruční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního

fondů. Tato činnost se s novým programovacím obdobím 2007-2013 přesunula na nové fondy – Evropský zemědělský záruční fond a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova.

Kromě hlavních institucí EU mají na finální vzhled SZP vliv také zájmové organizace a skupiny. Výbor zemědělských organizací v Evropském společenství (Committee of Professional Agricultural Organisations – COPA) je nadnárodní lobbistickou organizací, která vznikla při konferenci ve Stresse v roce 1958. Původním cílem bylo propojení skupin zemědělců a následná prezentace jejich názorů a požadavků politikům. Ve stejné činnosti COPA pokračuje i dnes. V roce 1959 národní zemědělská družstva vytvořila svoji zastřešující organizaci – Generální výbor pro zemědělskou spolupráci v Evropské unii. Další podobná organizace se nazývá Konfederace potravinářského a nápojového průmyslu (Confédération des Industries Agro-Alimentaires de l'EU – CIAA) a stejně jako COPA hájí zájmy farmářů. Společnou zemědělskou politikou se zabývají i další organizace, které se této oblasti věnují ve své běžné činnosti. Evropský soudní dvůr v tomto směru dohlíží na interpretaci práva, Evropský účetní dvůr se stará o spravedlivé fungování systému dotací.

[3] [7]

1.3 Nástroje

Nutnost státních zásahů do zemědělství je dána výjimečnými podmínkami, ve kterých tento sektor působí a které se liší od ostatních sektorů hospodářství. Mezi jeho zvláštnosti patří především:

- Silný vliv přírodních faktorů v zemědělství – výroba je ovlivněna polohou i časovou náročností, kvalitou půdy jakožto základního výrobního prostředku a klimatickými podmínkami. Pokud se dá daný rok označit pro zemědělce příznivým a úroda je velká, díky vysoké nabídce ceny klesají. Pro zajištění dostatečného příjmu je tedy nízká cena kompenzována vyšším množstvím, což je ale pro spotřebitele v danou dobu neatraktivní a příjmy klesají. Ideální je tedy situace, kdy je vyprodukováno množství odpovídající poptávce trhu s možnou vyšší cenou. To je ale těžce ovlivnitelné.
- Nedokonalá konkurence v zemědělství – pěstitelé a malovýrobci v zemědělském sektoru se nacházejí ve znevýhodněné pozici oproti silným odběratelům, kteří si stanovují nízké nákupní ceny. Vzhledem k nízkým odbytovým možnostem výrobcům nezbyvá jiná možnost než na podmínky přistoupit.
- Nižší úroveň produktivity práce v zemědělství – omezené možnosti využití moderní technologie oproti jiným sektorům hospodářství působí skrze vysoké náklady výroby nepřímo na životní úroveň spotřebitelů. Na druhé straně rostoucí trend produktivity má za následek nižší potřebu pracovníků v odvětví a jejich následný přesun z venkova do měst.
- Ekologie a krajinaotvorba – v důsledku nepříznivých dopadů zemědělské činnosti na krajinu a životní prostředí je v posledních letech kladen důraz na ekologické zemědělství a šetrné zacházení se zvířaty. Odstoupilo se od chemizace půdy a obhospodařování půdy ve svazích způsobující eroze v dané oblasti. [5]

Pro každou skupinu zemědělských výrobků byla zavedena tzv. Společná organizace trhu, jejímž úkolem bylo danou skupinu organizovat, stanovovat pravidla a společné ceny. Hlavním nástrojem jednotného trhu byly právě společné ceny, které na základě návrhu Komise každý rok vyhláší Rada EU. Prvních devět společně organizovaných trhů bylo

definováno již v 60. letech. Jednalo se o trhy obilí, hovězího masa, mléka a mléčných výrobků. Komise pro každý trh stanovila horní a dolní hranici cen, aby mohlo dojít ke sblížení cen v jednotlivých zemích. Dohromady byl trh rozdělen do 21 společných tržních organizací, které regulovaly téměř 95 % zemědělské produkce. Těchto původních dvacet jedna tržních organizací se v roce 2007 spojilo do jedné společné tržní organizace, jejímž úkolem je ustálení stavu zemědělství skrze nákupy přebytků produkce, ochranou trhu před levnými dovozy nebo kompenzace výkyvů cen prostřednictvím přímých plateb. [3]

Dle povahy produktů jsou rozlišovány čtyři typy společných tržních organizací:

- Tržní organizace s intervenčním mechanismem a vnější ochranou pokrývá 60 – 70 %, tzn. největší podíl produkce. Organizace využívá systém intervenčních a cílových cen. V případě vývozu jsou zemědělcům poskytovány vývozní subvence neboli příspěvky. Do této skupiny se řadí výrobky jako obilí, hovězí a vepřové maso, cukr, mléko a mléčné výrobky, rýže, víno, některé druhy zeleniny a ovoce.
- Tržní organizace s paušálními příspěvky se využívá jen u malého množství produkce (do 1 %). Organizace poskytuje množstevní podporu ve vztahu k velikosti produkce nebo počtu hektarů obhospodařované plochy. Jedná se především o průmyslové plodiny jako konopí, chmel nebo len.
- Tržní organizace s vnější ochranou zahrnuje produkty, které jsou proti zahraniční konkurenci kryté systémem prahových cen. Pod správu této organizace spadá téměř 25 % produkce, např. vejce, drůbež, vybrané druhy zeleniny a ovoce, vína a květiny. I na vývoz těchto produktů se vztahují vývozní subvence.
- Tržní organizace s podporou cen má v produkci EU méně než pětiprocentní podíl. Tato skupina výrobků nemůže být kvůli závazkům vůči Světové obchodní organizaci (World Trade Organization – WTO) podrobena vnější ochraně, tzn. dovozním clům, její konkurenceschopnost je proto zajištěna jinými mechanismy. Výrobci nabízejí produkty za stálou minimální cenu, zároveň jim je poskytnuta i přímá výrobní pomoc, která má pokrýt rozdíl v nákladech oproti zahraniční produkci. Do této skupiny spadá tabák, olivový olej, luštěniny a některé druhy pšenice. [5]

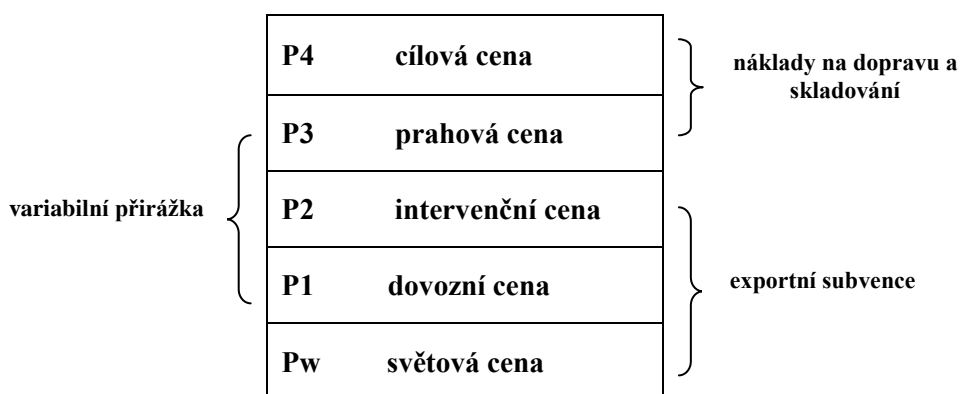
V roce 2008 došlo ke sloučení tržních organizací do jednotné společné organizace trhu. Tento nový jednotný systém byl během téhož roku uplatněn na daná odvětví. [8]

1.3.1 Typologie cen

Jednání o cenách patřilo k dalšímu stupni utváření SZP. Výše cen ovlivňovala výši příjmů zemědělců a tím i jejich životní úroveň. Hlavním nástrojem sjednoceného trhu se staly společné ceny jednotlivých společných tržních organizací. V rámci cenové regulace jsou na společném trhu EU ceny rozděleny do následujících kategorií:

- Cílová (indikativní, základní) cena je stanovena Radou EU na základě návrhu Komise, aktualizována je každý měsíc. Informuje zemědělce o stanovené výši ceny zboží. Měla by pokrýt náklady zemědělců, zajistit stálý příjem a zároveň zaručit dostatečně zásobený trh EU.
- Intervenční (tzv. garantovaná) cena je minimální výkupní cena, která zajišťuje zemědělcům alespoň minimální důchod v situaci, kdy je na trhu přebytek nabídky nad poptávkou a hrozí tak pokles cen pod únosnou úroveň. V tomto případě intervenční agentury výrobky odkoupí za intervenční, tedy minimální garantovanou cenu. Přebytky zboží jsou pak uvedeny na trh v době, kdy je na trhu dostatečná poptávka po daném výrobku. V některých situacích jsou potraviny z intervenčních skladů zasílány do třetích zemí jako potravinová pomoc. Cena je stanovena jednou ročně.
- Prahová (mezí) cena je stanovena v oblasti dovozu na evropský trh a podporuje tak zemědělce z EU před zahraniční konkurencí. Prahové ceny reagují na fakt, že světové ceny výrobků (světová cena představuje většinou nejnížší možnou cenu, za kterou je zboží ve světě prodáváno) mohou být nižší než v EU a stanoví tak minimální mez, za kterou mohou být produkty dováženy. [5]

Cenový mechanismus zachycuje obrázek 1. Domácí producenti mají záruku intervenční, minimální výkupní ceny P2. Pokud by tato cena byla nižší nežli cena poptávaná na domácím trhu, produkty jsou od výrobců odkoupeny pověřenou tržní organizací. Pokud by výrobce svoji produkci vyvezl, dosáhl by na světovém trhu pouze světové ceny Pw, tedy nižší než na domácím trhu. Na tento rozdíl mezi intervenční a dosaženou vývozní cenou je výrobci zajištěna náhrada, tzv. exportní subvence nebo exportní podpora. Producenti EU jsou také chráněni před nízkými cenami dovozu, a to tzv. variabilní přírážkou, která je odvozena od rozdílu mezi nejnižší stanovenou dovozní cenou P1 a minimální možnou cenou přípustnou pro dováženou produkci na vnitřní trh, tedy prahovou cenou P3. Ta je odvozena od ceny cílové P4, kterou stanoví Komise. Cílová cena je tedy dána jako výchozí stanovisko, zatímco prahová cena je určena výpočtem veškerých nákladů spojených se skladováním a dopravou daných výrobků.



Obr. 1: Cenový mechanismus SZP
Zdroj: [9]

1.3.2 Exportní subvence

Vývozní subvence (exportní podpora) představuje pomoc zemědělcům při vývozu zboží do států mimo hranice vnitřního trhu. Zboží je vyráběno za určitou cenu zahrnující výrobní náklady, na světovém trhu je ale prodáváno na úrovni ceny světové. Daný rozdíl mezi světovou cenou a garantovanou intervenční cenou je uhrazen pověřenou organizací. Je tak podpořena konkurenceschopnost zemědělců vnitřního trhu EU, ovšem celkově je tento systém velmi náročný na rozpočet. Aby mohl zemědělec žádat o exportní subvenci, musí

nejprve získat tzv. vývozní licenci, s níž je spojena možnost v dané době, kvantitě a kvalitě vyvézt daný zemědělský produkt.

1.3.3 Variabilní dovozní přírážky

Variabilní dovozní přírážka bývá označována také jako proměnlivé clo, které je uvaleno na zboží dovážené z třetích zemí. Je tak odlišné od klasického cla, které je stanoveno pevnou sazbou a nemění se v závislosti na pohybu vnitřních nebo dovozních cen. Variabilní přírážka je odvozena z rozdílu mezi světovou cenou a prahovou cenou, tudíž pokud světová cena roste, přírážka klesá. Hlavním úkolem je omezení vstupu levnějších dovážených produktů, které by tak mohly způsobit pokles cen pod cenu prahovou. Tento nástroj negativně působí na spotřebitele vnitřního trhu, neboť cena zboží roste a poptávka tak klesá, což způsobuje snížení dovozu. Na druhé straně pokles dovozu znamená pro rozpočet snížení výdajů určených na dotování cen vnitřního trhu. Variabilních přírážek se využívá u zboží, u kterého není trh soběstačný a musí se do EU dovážet.

1.3.4 Systém kvót

V důsledku stanovení vysokých intervenčních cen zemědělských přebytků bylo vyráběno velké množství nadbytečné produkce a došlo tak k hromadění zásob, které znamenalo vynaložení dalších nežádoucích nákladů. Uplatnění systému kvót mělo tento trend omezit a stanovit hranici vyráběné produkce, na níž se garantované ceny vztahovaly. Nejprve byly kvóty zavedeny pro produkci mléka a mléčných výrobků v roce 1984. Systém byl rozšířen McSharryho reformou z roku 1992.

Kvóty jsou uplatňovány u ostatních nástrojů SZP, proto je můžeme rozdělit na výrobní, dovozní, vývozní nebo dotační. Výrobní kvóta je uplatňována kvůli omezení nadprodukce a tvorby přebytků. Stanovuje nejvyšší množství produkce, které je vyrobeno daným subjektem nebo státem. Členský stát dostane určité množství kvót a nakládá s nimi podle svého uvážení. Často se s kvótami, nejen výrobními, obchoduje. Pokud daný subjekt předem ví, že dané kvóty nedosáhne, může část prodat jinému podniku, který svou

produkcí objem své kvóty převyšuje. Dovození kvóty se také vztahují na množství dovezené z nečlenských zemí. Poskytuje tak ochranu výrobcům vnitřního trhu před zahraniční konkurencí. Dovození ovšem své zboží v EU prodávají za vyšší cenu než je světová, proto je jejich zájem podílet se svojí produkcí na dovozních kvótách velmi vysoký. Vývozní kvóty vymezují množství produkce podporované vývozními subvencemi. Dotační kvóty nepůsobí na omezení výroby přímo, pouze stanovují množství produkce, na které je možné čerpat dotaci.

System kvót má jistý pozitivní dopad na omezení nadprodukce, na druhé straně je ale velmi administrativně náročný, omezuje možnosti vstupu do odvětví a brání ve specializaci oblastí dle geografických a klimatických podmínek. [3] [9]

2 Reformy Společné zemědělské politiky EU

S ohledem na splnění původních stanovených cílů lze z počátku SZP považovat za úspěšnou. Došlo v poměrně krátké době ke zvýšení výroby, zvýšení obchodu se zemědělskými výrobky, odbourání problému s nedostatkem potravin v Evropě a zajištění zlepšení životního standardu pro zemědělce. O splnění cíle zvýšení produktivity práce vypovídá i fakt, že v letech 1965–1985 vzrostla zemědělská produkce o 48 % a zároveň klesl počet pracovníků o 52 %, což znamená růst produktivity práce o 100 %. V tabulce 1 jsou zachyceny změny v zemědělství ve vybraných státech. [4] [5]

Tab. 1: Podíl zaměstnanců v zemědělském sektoru (%)

	1959	1992
Německo	17,9	3,3
Francie	26,6	5,8
Itálie	39,8	8,5
Nizozemsko	12,4	4,5

Zdroj: [10]

S rostoucí soběstačností EHS ovšem začal vznikat přebytek domácí produkce a bylo nutné upřesnit systém garantovaných cen a odkupů do intervenčních skladů. Výrobci, který překročil stanovenou výrobní kvótu, byly od garantované ceny odečteny určité penalizační částky označované jako poplatky za spoluodpovědnost. V živočišné výrobě byly uplatňovány především u produkce mléka.

2.1 Mansholtův plán

Již začátkem šedesátých let Komise předpokládala, že bude muset dojít v zemědělské politice k restrukturalizaci, jelikož původně stanovená opatření měla sloužit hlavně k zajištění produkce a stabilizaci venkova. Roku 1967 měla Komise vypracovat přehled o evropském zemědělství, který by hlavně zahrnoval řešení nadprodukce mléka, cukru a pšenice. Výsledkem bylo v roce 1968 Memorandum o reformě zemědělství. Dokument

byl známý jako Mansholtův plán podle tehdejšího komisaře pro zemědělství Sicco Mansholta. Důležitým bodem plánu bylo snížení vysokých intervenčních cen a jejich nahrazení přímými dotacemi. Plán také upravoval podmínky pro odchod zemědělců do důchodu, snížení počtu zaměstnaných v zemědělství a kladl důraz na individuální podporu zemědělců. Na předložený plán ihned negativně reagovaly zájmové skupiny a Komise nezískala ani podporu Rady. Plán měl podporovat malé zemědělské farmy a zvýšit jejich příjmy oproti velkým dodavatelům, ale kvůli odporu zemědělských skupin se nepodařilo plán prosadit. Mezi jedny z největších odpůrců patřily také Francie a Německo, které se obávaly vysokých nákladů spojených s dlouhodobou restrukturalizací a negativního politického dopadu, jelikož dlouhodobý výhled reformy nenabízel možnost brzkého předložení výsledků, které by byly politicky obhajitelné.

Na počátku 70. let situace evropského zemědělství vypadala příznivě, díky garanci cen bylo docíleno potravinové soběstačnosti. Evropské státy se v tuto dobu staly vývozcem mléčných výrobků a hovězího masa. V průběhu dalších let bylo Společenství díky rostoucí výrobě dokonce druhým největším vývozcem. Na druhé straně rostoucí produktivita práce a vysoké intervenční ceny měly za následek nadvýrobu a vytváření zásob především u mléka a hovězího masa. V roce 1973 došlo k rozšíření EHS o tři nové členy: Velkou Británii, Irsko a Dánsko. Velká Británie se od ostatních členských zemí velmi odlišovala modelem zemědělské politiky. Charakteristický byl nízkým podílem zaměstnanosti, uplatňováním přímých dotací a jejich poskytováním až v případě poklesu ceny pod přijatelnou mez. Obávala se, že členství přinese hrozbu v podobě vysokých příspěvků do rozpočtu a růstu doposud nízkých cen produktů. Před rozšířením proto Rada začala projednávat novou verzi Mansholtova plánu a v roce 1972 přijala směrnice týkající se modernizace, odchodu zemědělců do důchodu a poskytování poradenství. Přijetí tohoto „mini-plánu“ posílilo výdaje na přímé podpory a restrukturalizaci, zároveň bylo použití směrnic považováno za slabou ochotu státu učinit určité kroky k uskutečnění reformy. [10]

V 80. letech se problémy s nadprodukcí dále prohlubovaly a s tím souvisel i růst nákladů na zemědělství. Mezi lety 1974 a 1979 stouply náklady na SZP o 23 %. Zemědělci se snažili o co největší výrobu, jelikož garantované ceny byly velmi vysoké, ale poptávka po produkci rostla jen velmi pozvolna. V letech 1980–1986 se zdvojnásobily výdaje záruční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (European Agricultural

Fund for Rural Development – EAGGF), zároveň však za stejnou dobu vzrostly přebytky produkce, které EU musela odkoupit a skladovat nebo s pomocí exportních subvencí vyvážet do třetích zemí. Nadprodukce byla nejvíce znatelná především u mléčných výrobků a obilovin. V roce 1983 bylo v intervenčních skladech umístěno 700 tisíc tun másla, 1,1 mil. tun mléka a v roce 1985 přes 18 tisíc tun obilnin. Důsledkem byl růst nákladů na udržitelnost celého systému a zvyšování rozdílu mezi vyššími cenami v rámci EU a světovými cenami. Jelikož byly platby vázané na objem výroby, 20 % nejproduktivnějších a největších zemědělských podniků dostávalo 80 % dotací. Přestože výdaje na společnou zemědělskou politiku neustále rapidně rostly (v roce 1982 představovaly 12,9 mld. ECU, v roce 1986 vzrostly na 22,9 mld. ECU), přesto stále nebyly dostačující pro pokrytí rostoucích nákladů na zemědělskou nadprodukcí a exportní subvence. [11] [12] [13]

Zásah do chodu SZP byl nutný také vzhledem k plánovanému rozšíření o státy s významným zemědělským sektorem (v roce 1981 Řecko, v roce 1986 Španělsko a Portugalsko). Zároveň vyvstal tlak na dořešení požadavků Velké Británie. Vzhledem k působení těchto činitelů bylo 25. – 26. června 1984 na summitu v Fontainebleau přijato určité řešení. Výsledkem byla dohoda, která zaručovala Velké Británii vrácení části finančních prostředků, omezení výdajů na SZP a zároveň obsahovala předpoklad zvýšení příjmů Společenství. Současně Rada ministrů zemědělství přijala nižší garantované ceny a stanovila základní pravidla zemědělcům pro spoluodpovědnost za nadprodukcí. Od roku 1985 Rada začala uplatňovat systém mléčných kvót, které do celé situace s nadprodukcí výrazně zasáhly. Bylo určeno celkové množství mléka, které se podle daných kritérií dále dělilo mezi členské státy. Zásadní změna však spočívala v tom, že kontrola výroby se uskutečňovala přímo u výrobce, nikoliv v rámci státu nebo regionu. Každému zemědělci byla podle kritérií Společenství přidělena individuální mléčná kvóta, za jejíž dodržování byl přímo zodpovědný. Pokud byla stanovená kvóta překročena, byl penalizován a musel zaplatit pokutu. V roce 1988 byl přijat plán celkové revize financování SZP, tzv. Delorsův balík I., jelikož náklady na zemědělství dosáhly maximální únosné míry. Jednalo se o dohodu o snížení intervenčních cen a přijetí kvót, které měly zamezit další nadprodukcí. Dále byla zavedena opatření zamezující rozšiřování výroby, například nevyužívání orné půdy pro zemědělství. Současně mělo dojít k omezení růstu výdajů na zemědělství, které

neměly překročit 74 % z hodnoty meziročního růstu HNP. I přes tato opatření nedošlo v následujících letech ke snížení celkových výdajů SZP, což byl jeden z hlavních důvodů pro zahájení komplexní reformy z roku 1992. [10]

2.2 McSharryho reforma

Z důvodů neuspokojivých výsledků předcházejících reforem byl Komisí vypracován v roce 1991 nový návrh reformy pro SZP. Po schválení Radou vstoupila reforma v platnost roku 1992. McSharryho reforma dostala název dle Evropského komisaře pro oblast zemědělství. Mezi hlavní příčiny jejího zavedení patřil předcházející vývoj související s nadprodukcí způsobenou systémem cenových podpor, resp. nutností vyvážet a skladovat značnou část přebytků za stále náročnějších podmínek, konflikty na mezinárodní úrovni (především s USA o uzavřenosti trhu a zvýhodnění zemědělců), vysokou finanční náročností SZP, rostoucími rozdíly v ekonomické i sociální sféře mezi jednotlivými regiony členských států a ekologická zátěž výroby. [5]

S McSharryho reformou také úzce souvisí závěry z Uruguayského kola jednání GATT (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT). Jednání bylo zahájeno v roce 1986, přičemž předpokládaný konec byl v roce 1990. Nebylo ale dosaženo dohody mezi USA a EU. Konečného kompromisu bylo docíleno až v roce 1994 a zároveň byla založena Světová obchodní organizace (World Trade Organization – WTO). Předmětem diskuze byly především tři témata týkající se zemědělství – politika domácí podpory, vývozní subvence a přístup na trh. Nakonec došlo ke zmírnění rozporu mezi USA a EU tzv. dohodou z Blair House v roce 1992, kde byly stanoveny hlavní úkoly:

- redukce domácích podpor o 20 % vzhledem k období 1986–1988
- omezení exportních subvencí o 36 % v období 1995–2000
- omezení dovozních povolení a širší přístup na trh EU třetím zemím ve výši 3 % domácí spotřeby z let 1986–1988
- omezení cel do roku 2000 o 36 %. [3] [14]

Hlavním cílem reformy bylo podstatné snížení intervenčních cen, aby se produkce EU stala na světových trzích více konkurenceschopná. Nižší intervenční ceny měly být zemědělcům kompenzovány přímými platbami, které byly ale podmíněny ponecháním ladem určité části půdy (úhorování). Dalšími principy bylo mírné snižování výrobních kvót u mléčných výrobků, využití půdy pro jiné účely (např. zalesňování, agroturistika, výroba bionafty apod.), omezení použití umělých hnojiv, zlepšení venkovského prostředí a podpora odchodu starších zemědělců do předčasného důchodu. Konkrétní opatření k dosažení cílů reformy se týkala změn u čtyř základních oblastí produkce:

- Obiloviny – v rámci reformy bylo stanoveno 26% snížení cen v období 1993–1996, přičemž maximální možný objem produkce měl být 160 milionů tun obilí. Nižší ceny za obilí mohly mít dopad na životní úroveň zemědělců, proto došlo ke kompenzaci v podobě přímých podpor na hektar. Na platby měl nárok každý zemědělec, který souhlasil s omezením velikosti osevné plochy obilovin. Takto „zmrazenou“ půdu mohl použít k pěstování nepotravinářské produkce pro průmyslové použití. Tento typ opatření vedl k dosažení základních záměrů omezení produkce a pokles cen směrem ke světové úrovni.
- Olejniný a luštěniný – v této oblasti došlo k razantním změnám. Byl zrušen systém intervenčních cen a namísto toho byly navrženy ceny referenční vzhledem k světovým cenám. Pokles cen byl nahrazen přímými platbami přímo zemědělcům. Pěstitelé ovšem museli dodržovat maximální stanovenou velikost plochy. Za porušení obdrželi sankci v podobě snížení cen (1% překročení plochy = 1% snížení ceny)
- Hovězí maso – u tohoto trhu došlo postupně k 5% meziročnímu snížení intervenčních cen během tří sezón. Zároveň byl snížen strop pro intervenční nákupy z původních 750 tis. tun (1993) na 350 tis. tun (1997). Dále byly zavedeny změny ohledně chovu dobytka, snížení počtu kusů na 1ha obhospodařované půdy nebo změna jeho skladby. Podobná opatření byla aplikována i u chovu ovcí a jehňat.
- Mléko a mléčné výrobky – výrobní kvóty byly během dvou let meziročně sníženy o jedno procento. I zde bylo omezení produkce kompenzováno. [4] [5]

Tato reforma v některých směrech pozitivně ovlivnila SZP. Zásadní změnou bylo přemístění finanční podpory od cen výrobků k příjmům zemědělců skrze přímé platby.

Bylo však zřejmé, že reformu nelze chápat jako jednorázový akt, ale je třeba ji brát jako začátek dlouhodobého procesu reagujícího na vnitřní i vnější podněty. Mezi kladné důsledky v průběhu 90. let patřila určitá stabilizace výdajů na SZP, pokles zásob zejména u obilí a hovězího masa, zlepšení příjmů zemědělců a jejich životní úrovně. Na druhé straně došlo relativně k větší složitosti systému SZP. Bylo docíleno poklesu nákladů na skladování přebytků produkce a cenové dotace, zároveň však vzrostly finanční prostředky na vyplácení přímých plateb. Dělení podpor mezi zemědělce zůstalo nerovnoměrné dle velikosti farem i podle jednotlivých členských zemí. [5]

2.3 Agenda 2000

Agenda 2000 je soubor reforem založený na návrzích Evropské komise o nutnosti reforem společných politik, změně financování EU a sestavení nového finančního rámce po 31. prosinci 1999 na programovací období 2000–2006. Tyto změny měly připravit Unii na plánované rozšíření o další členské státy (v období od roku 1994 do června 1996 obdržela 10 žádostí ze zemí střední a východní Evropy). Dokument „Agenda 2000, za silnější a širší Unii“ byl navrhnutý Komisí již v červenci 1997 a následně v březnu 1999 schválen na zasedání Evropské rady v Berlíně (reforma je někdy označována také jako Berlínská dohoda). [15]

V rámci jednání o vstupu nových členských zemí zpracovala Komise posudky na jednotlivé žádosti o členství. Hodnotila připravenost jednotlivých kandidátů na vstup do EU podle tzv. Kodaňských kritérií (kritéria byla stanovena na zasedání Evropské rady v Kodani v roce 1993) a *acquis communautaire* (označení pro právní řád Evropské unie zavedený Maastrichtskou smlouvou o EU v roce 1993). [16]

Jednotlivé body reformy SZP nebyly zcela nové, návrhy směřovaly k většímu tlaku na realizaci záměrů definovaných v McSharryho reformě. Mezi nejdůležitější kroky reformy patřily:

- další pokles intervenčních cen a jejich přiblížení k úrovni světových cen;
- zvýšení přímých plateb se záměrem zvýšení životní úrovně zemědělců;

- podpora politiky rozvoje venkova skrze vytvoření samostatného druhého pilíře společné zemědělské politiky;
- podpora ekologického zemědělství a s tím související nové ekologické cíle SZP, ochrana životního prostředí, kvalita potravin a ohleduplné zacházení se zvířaty (animal welfare);
- rozvoj kvality produkce a podpora orientace zemědělců na výrobu požadovanou trhem;
- jasnější a jednodušší naplnění zemědělské legislativy;
- ustálení výdajů vynakládaných do zemědělství. [3]

Pokles intervenčních cen měl být uskutečněn během první poloviny nového programovacího období o 10 – 30 %, konkrétně u obilovin o 15 %, u hovězího masa o 20 % a od roku 2005 také u mléka (o 15 %) a mléčných výrobků. Pokles příjmů zemědělců měl být opět plně nahrazen přímými platbami. Jejich zvýšení bylo i kompenzací pro zemědělství v nepříznivých oblastech či při působení nepříznivých vlivů.

Podpora rozvoje venkova by měla zastávat stále významnější podíl na SZP, jelikož klade důraz na celkový charakter zemědělství. Prostřednictvím politiky rozvoje venkova by mělo být podporováno strukturální přizpůsobování zaostalých regionů, a to i včetně nově vstupujících členů. Dále by mělo být zamezeno odchodu zemědělců z venkova do měst, což může být důsledkem restrukturalizace regionů a následného snížení pracovních míst. Celkově byly na šestileté období, ke kterému se měla Agenda 2000 vztahovat, stanoveny roční výdaje v průměrné výši 40,5 mld. EUR ve prospěch prvního pilíře SZP (tržní opatření) a 14 mld. EUR na druhý pilíř SZP (politika rozvoje venkova). [5] [17]

Cílem politiky bylo tedy založit nový, tzv. evropský model zemědělství se zaměřením na větší konkurenceschopnost zemědělského trhu a jeho stabilizaci. Oproti předešlým reformám se v této reformě SZP zaměřila spíše na neekonomická hlediska. V souvislosti s tím byl zdůrazňován termín „multifunkční zemědělství“ zaměřené nejen na produkci, ale také na kvalitu potravin, krajinytvorbu, ochranu životního prostředí a alternativní zemědělské aktivity.

Agenda 2000 předložila mnoho cílů, avšak nedošlo zcela k jejich naplnění. Unie se stále potýkala s nadprodukcí, především u obilí a hovězího masa byly prozatím zachovány odkupy za intervenční ceny. Systém poskytování přímých plateb nebyl dostatečně jasný a i nadále zemědělství představovalo značnou položku ve výdajích rozpočtu EU. [1]

2.4 Mid-Term Review

Dle Agendy 2000 mělo v roce 2003 dojít ke zhodnocení dopadů reforem SZP a na tomto základě tak být stanoveny další kroky. V důsledku tzv. Střednědobé zprávy vydané Komisí v roce 2002 byl tehdejší komisařem pro zemědělství, Franzem Fischlerem, předložen návrh další reformy SZP zohledňující rozšíření EU o dalších deset států. Tato reforma byla přijata na summitu v Lucemburku 26. června 2003. Přijatá opatření začala být uplatňována od roku 2005, ovšem byla zde i možnost států tento termín odložit nejpozději do roku 2007. [13]

K hlavním záměrům reformy patřily:

- podpora konkurenceschopného evropského zemědělství;
- přechod od podpory vázané na produkci k podpoře spojené přímo s výrobcem (tzv. jednotné platby na farmu) – z dosavadního systému získávaly největší procento dotací velké farmy;
- modulace finančních podpor a zvýšení prostředků určených pro rozvoj venkova (bezpečnost potravin, ochrana přírody, rozvoj venkova)
- zvýšení kvality a nezávadnosti potravin, zdraví zvířat a ochrany životního prostředí;
- zavedení revize tržní podpory a uplatňování nových pravidel.

Dle stanovených cílů reformy byl znatelný posun zaměření SZP na životní prostředí a spokojenost spotřebitele. Zároveň by měl být vyvíjen určitý tlak na zemědělce, aby dle vlastního uvážení a při zohlednění daných podmínek sami uvážili skladbu a kvalitu své nabízené produkce a dokázali tak pružně reagoval na poptávku trhu. SZP by se neměla dále jen soustředit na podporu výroby, ale klást větší důraz na podporu venkova a převádět

část finančních prostředků do fondů strukturálních změn. Důležitým krokem je také odklon od dosavadního poskytování podpor vázaných na velikost produkce a pěstitelské plochy a zavedení jednotné platby na farmu. Dosahování vysoké produkce a zajištění potravinové soběstačnosti byl cíl po ukončení druhé světové války, ale pokračování v tomto trendu vedlo v dalších letech k negativním dopadům na výdaje rozpočtu a velkému množství nadprodukce. Jednotná platba tak pomohla snížit produkci jednotlivých farem a zvýšit tržní orientaci zemědělců. [3]

Hlavními výsledky této reformy SZP byla následující opatření:

- Decoupling – neboli oddělení plateb od produkce farmy zavedením jednotné přímé platby (Single Payment Scheme – SPS). Zemědělec získá místo několika plateb pouze jednu. Pro zemědělce z původních EU-15 byla vypočtena na základě tzv. referenčního období 2000–2002. Platba oddělená od produkce mohla být motivací pro zemědělce k pěstování a nabízení produktů trhem poptávaných, nikoli nejvíce dotovaných. Vztahuje se např. na obiloviny, olejniny, len, luskoviny a další. Dosud ovšem byla členských státům poskytnuta možnost ponechat 25 % plateb vázaných na produkci (tzv. coupling)
- Jednotná platba na plochu (Single Area Payment Scheme – SAPS) – tento nepovinný zjednodušený systém přímých plateb byl určen nově vstupujícím státům v roce 2004 a 2007 vychází z výpočtu přímé platby z výměry pěstitelské půdy bez ohledu na množství produkce.
- Cross-compliance (C/C) – neboli zásada podmíněnosti představuje opatření, kdy jsou platby závislé na plnění určitých stanovených principů a nikoli na produkci. Ve své podstatě propojuje zemědělskou výrobu a zásady ekologické produkce s ochranou životního prostředí. Cílem pravidel C/C je nezávadnost potravin, vhodné obhospodařování půdy, pohoda zvířat, zdraví spotřebitelů apod.
- Systém povinné modulace – z tohoto opatření vyplývá, že od roku 2005 bude každoročně přesunuta část finančních prostředků z prvního pilíře SZP do druhého, tzn. do fondů na rozvoj venkova. Pro nové členské státy bude modulace povinná až od roku 2013. Farem, které získávají platby nižší než 5000 EUR, se toto opatření netýká. U ostatních dojde k procentuálnímu snížení poskytovaných plateb. Prostředky jsou mezi členské státy děleny dle těchto kritérií: výměra zemědělské

půdy, počet zaměstnanců v zemědělství a HDP na jednoho obyvatele. Za období 2007–2012 tak členské státy získají na rozvoj venkova 1,48 mld. EUR. Cílovou skupinou jsou především mladí farmáři a malí zpracovatelé a producenti. Podpora rozvoje venkova je zaměřena zejména na zvýšení kvality a bezpečnosti potravin, použití nových technologií zpracování potravin nebo šetrného zacházení se zvířaty.

- Audit farem – od roku 2007 musí členské státy poskytnout zemědělcům, kteří získávají platby vyšší než 15 000 EUR ročně, dobrovolný poradenský systém, tzv. audit farem. Cílem je kontrola farem ohledně dodržování standardů správného hospodaření (C/C).
- Ponechání orné půdy ladem (set aside) – každý zemědělec musí 10 % výměry orné půdy „uvést do klidu“ na 10 let. Opatření neplatí pro zemědělce s výměrou menší než 20 ha a ekologické farmy. [1] [3] [4]

Fischlerova reforma představila radikální změny SZP a výrazně ovlivnila pozici evropského zemědělce. Jeho funkce již není jen v produkci potravin a průmyslových surovin, ale přesouvá se i do terciálního sektoru, tj. sektoru poskytování služeb. Přímé platby, které získává, jsou odměnou za poskytnuté služby, tzn. kvalitní a nezávadné potraviny, ochranu životního prostředí a krajiny, rozvoj venkova apod. Vznikem nového pilíře SZP „rozvoj venkova“ získávají na významu také venkovské oblasti a farmy, které tvoří téměř 90 % území Unie s více než polovinou obyvatelstva EU.

2.5 Health Check

Dne 20. listopadu 2007 přijala Komise zprávu nazvanou „Příprava na Health Check společné zemědělské politiky“. Dokument o kontrole stavu, tzv. Health Check, hodnotil dopady a účinnost reformy z roku 2003, dále měl ukázat možnosti přizpůsobení a modernizace SZP, což bylo nutné vzhledem k novým podmínkám rozšířené EU. [18]

Dle této zprávy byly navrženy úpravy u tří hlavních okruhů:

- přímé podpory – celkově by mělo dojít ke zjednodušení systému. Podpory by měly být snižovány podle velikosti podniku, dále bylo navrženo postupné zavedení systému SPS u států, které doposud uplatňovaly systém SAPS, úprava systému povinné modulace nebo důslednější správní a kontrolní systém u mechanismu přímých plateb.
- změny v oblasti jednotného společného trhu – jednalo se především o uzpůsobení tržních mechanismů na současný stav EU po rozšíření, například o změny v intervenčních mechanismech, zrušení vynětí části hospodářské plochy z produkce nebo zrušení mléčných kvót.
- podpora rozvoje venkova – v souvislosti s politikou rozvoje venkova mělo dojít k řešení aktuálních problémů týkajících se především životního prostředí, např. podpora obnovitelných energetických zdrojů, vodohospodářství, klimatické změny nebo výroba biopaliv. [3] [19]

V průběhu listopadu 2007 a na začátku roku 2008 byly zmíněné návrhy diskutovány v Radě ministrů pro zemědělství a rybolov a následně 17. března 2008 zveřejněny jejich závěry. Rada kladně reagovala na návrhy týkající se ekologie a postupného zrušení mléčných kvót, i když v tomto směru vyjádřily některé státy své obavy a požadovaly tak nenásilný postup v podobě navyšování mléčných kvót. Naopak s výhradami Rada komentovala postupy týkající se snižování přímých plateb, úprav v systému tržní regulace či navyšování povinné modulace. [18]

V roce 2008 vznikla Jednotná společná organizace zemědělských trhů (Common Market Organisation – CMO). Nahradila tak 21 stávajících společných tržních organizací pro jednotlivé komodity. Hlavním cílem bylo zjednodušení legislativních předpisů SZP. Díky tomu byly nahrazeny dosavadní řídicí výbory pro regulaci trhu jediným Řídicím výborem pro společnou organizaci zemědělských trhů (Management Committee for the Common Organisation of Agricultural Markets). Přehlednější a jednodušší legislativa SZP zůstává nadále jednou z budoucích priorit. [19]

Intenzivní diskuze o Health Check probíhala od května 2008, kdy Evropská komise předložila Radě a Evropského parlamentu návrhy změn vedoucí k modernizaci SZP. Na zasedání 19. – 20. 11. 2008 Rada ministrů zemědělství tato opatření přijala. Jedním z hlavních uvedených cílů byl jednodušší a efektivnější režim jednotné platby, úprava tržních nástrojů a jejich pružnější reakce na tržní příležitosti nebo lepší adaptace SZP na vystávající ekologické problémy. K nejdůležitějším krokům patří:

- každoroční navyšování povinné modulace;
- oddělení plateb od produkce;
- uplatnění cross-compliance u nových členských států;
- etapy rušení mléčných kvót;
- omezení některých plateb.

Přesun finančních prostředků z přímých plateb do rozvoje venkova, tzn. povinná modulace, představovala doposud pro zemědělce s ročními platbami vyššími než 5 000 EUR povinné pětiprocentní přesunutí přijatých prostředků do rozpočtu druhého pilíře. V roce 2010 nastane snížení plateb o 7 %, v roce 2011 o 8 %, v roce 2012 o 9 % a v roce 2013 o 10 %. U zemědělců, kteří získají více jak 300 tis. EUR, bude toto krácení navýšeno o další 4 %. Ušetřené prostředky mohou být věnovány na posílení nových priorit rozvoje venkova, popřípadě je možné, aby státy převedly 10 % z tzv. národních obálek (celkové částky určené na přímé platby přidělené státu), do jiných specifických oblastí, které je třeba finančně podpořit. [3]

Oddělení přímé podpory od produkce bylo zavedeno již ve Fischlerově reformě a tento krok se ukázal jako velmi efektivní. Podpory vázané na produkci zůstaly jen u prémie na krávy bez tržní produkce mléka a na kozí a skopové maso. [18]

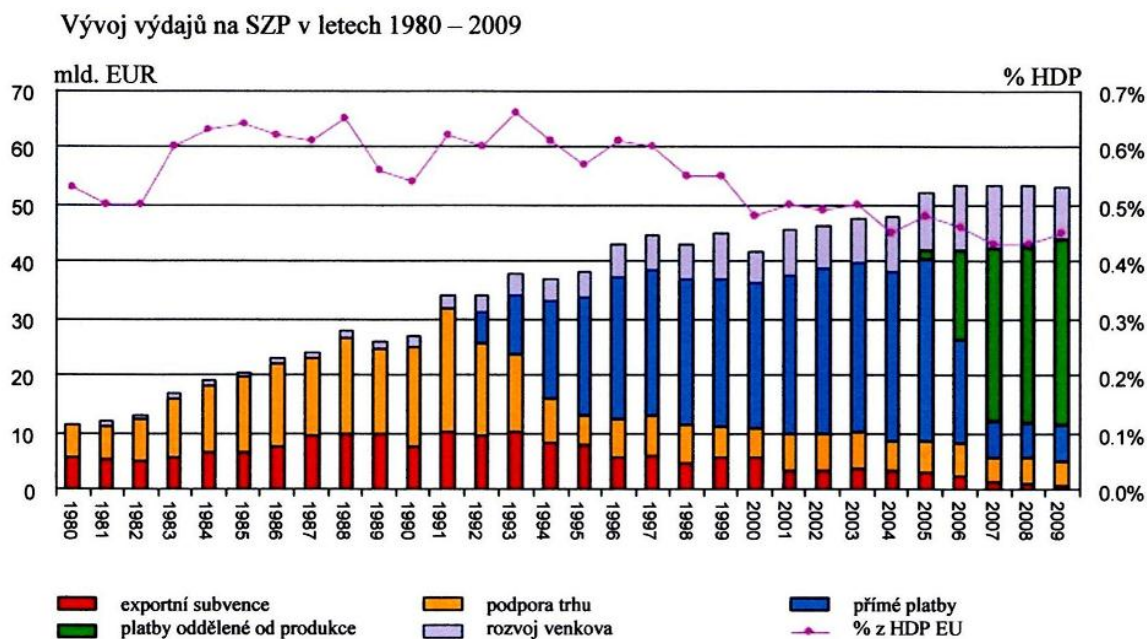
Zavedení cross-compliance je povinné u všech původních členských států. Dodržování norem týkajících se životního prostředí a pohody zvířat mělo být u nových členských států požadováno již od roku 2009, ale kvůli náročné realizaci bylo zavedení odsunuto až na rok 2013.

U odstraňování mléčných kvót byl aplikován tzv. „měkký polštář“, tj. vytvoření podmínek pro plynulé zvyšování kvót až k jejich úplnému odstranění. Mléčné kvóty budou navyšovány každoročně o 1 % až do roku 2013. Pro Itálii bude zavedeno 5% zvýšení již v roce 2009. Pro zemědělce, kteří v letech 2009–2011 překročí stanovené kvóty o 6 %, bude povinnost zaplatit sankce až o 50 % vyšší než je jejich běžná výše. [19]

Dále došlo ke zrušení vynětí půdy z produkce, tzn. ponechání 10 % orné půdy ladem, což pomohlo zemědělcům maximalizovat své produkční možnosti. Potlačena bude také podpora za pěstování energetických plodin, která činila 45 EUR za hektar. V rámci rozvoje venkova dojde také k navýšení investiční podpory mladým zemědělcům z původních 55 tis. EUR na 70 tis. EUR. [20]

Kontrola „zdravotního stavu“ společné zemědělské politiky se nezabývala financováním a vývojem SZP po roce 2013, pouze více prohloubila opatření reformy Mid-Term Review z roku 2003 a upravila je s ohledem na současnou problematiku.

Následující obrázek 2 ukazuje vývoj výdajů na společnou zemědělskou politiku a jejich konkrétní zacílení. Jsou zde znatelné jednotlivé reformní kroky a změny reagující na zavedená opatření. Klesající trend je v průběhu let markantní u exportních subvencí a podpory trhu, naopak více výdajů je vynakládáno na podporu rozvoje venkova. Od roku 1992 je zaznamenán stále rostoucí podíl přímých plateb zavedených McSharryho reformou, ty ovšem v roce 2005 z větší části nahradily přímé platby oddělené od produkce. Dá se předpokládat, že nadále bude klesat podíl vývozních subvencí a tržních opatření, ovšem jejich úplné odstranění je zatím nepravděpodobné. Do budoucna je možné očekávat stále větší orientaci na ekologické zemědělství a rozvoj venkova. Měl by pokračovat přechod od podpory cen produkce k platbám odděleným, což by motivovalo zemědělce k nabízení produkce poptávané trhem místo produkce nejvíce dotované.



Obr. 2: Vývoj výdajů na SZP a její reformy v letech 1980–2009
Zdroj: [21]

2.6 Návrhy reformních opatření po roce 2013

Reformy SZP byly navrhovány jako reakce na vnitřní problémy zemědělství, které se v průběhu let objevily (nadbytečná produkce, obchodní dohody a tržní opatření, bezpečnost potravin). Proces reformem v sobě odrážel měnící se spotřebitelský přístup k zemědělství, jakožto důraz na ochranu životního prostředí, kvalitu potravin nebo zachování původního rázu venkovské krajiny dalším generacím. Budoucí podoba SZP v sobě měla tyto aspekty odrážet a být tak politikou pro všechny spotřebitele v EU. [22]

Dne 12. října 2011 představila Evropská komise balík návrhů reformy SZP, které by po roce 2013 měly vést k posílení konkurenceschopného a udržitelného zemědělství ve všech regionech EU, zajistit kvalitní a bezpečné potraviny pro všechny občany a pomáhat v rozvoji venkovských oblastí. Jako hlavní cíl bylo stanoveno přizpůsobení SZP v těchto směrech:

- zlepšení konkurenceschopnosti a produktivity v jednotlivých odvětvích zemědělství prostřednictvím výkonnějšího poradenského systému a vytváření poradenských sítí;
- inovace přístupu při čerpání finančních prostředků na projekty v oblasti rozvoje venkova;
- podpora zemědělských kampaní souvisejících s vývojem produktů, účinného využití strojů a technologií s cílem získat lepší tržní postavení;
- zlepšení vztahu k životnímu prostředí – zemědělství a charakteru SZP v oblasti změny klimatu, tzn. utváření většího počtu oblastí s ohleduplným přístupem k životnímu prostředí a klimatu a zavádění důraznějších agroenvironmentálních opatření;
- zvýšení účinnosti SZP, zejména v oblasti poskytování přímých plateb, se zaměřením na cíl podpory. [22] [23]

Budoucí reforma zachovává současnou podobu dvoupilířové SZP. Zahrnuje návrhy bližšího propojení těchto dvou pilířů prostřednictvím změn v systému přímých plateb. Součástí jsou také návrhy v oblasti jednotné společné organizace trhů, podpory rozvoje venkova nebo návrhy změn ohledně financování a řízení SZP.

V systému poskytování přímých plateb má dojít od roku 2014 ke zrušení stávajícího mechanismu dvou plateb – jednotné platby na farmu (SPS, uplatňované dosud v EU-15 včetně Slovinska a Malty) a jednotné platby na plochu (SAPS, používané ve většině států přistupujících v roce 2004 a 2007). Mají být nahrazeny tzv. základní platbou fungující na základě mechanismu zkombinování dosavadní SPS a SAPS. Bude založen na určitém oprávnění k platbě a její výše bude stanovena dle hektarové výměry půdy v prvním roce, tzn. v roce 2014. Výše plateb by se v rámci regionu nebo státu neměla výrazně lišit a konvergovat by měla i v rámci členských států, tedy mezi EU-15 a novými členy, u kterých by se od roku 2014 měla velikost podpor přibližovat evropskému průměru. V souvislosti s opatřením návrh také přesně definuje pojem „aktivní zemědělec“, který má nárok na čerpání podpory.

Zároveň byl předložen návrh na omezování podpor u velkých podniků. Redukce plateb o 20 % nastane u podniků čerpajících 150–200 tis. EUR ročně, o 40 % při překročení 200 tis. EUR ročně a o 70 % při čerpání podpor nad 250 tis. EUR ročně. Maximální výše podpory je stanovena na 300 tis. EUR ročně.

Zemědělci by se zemědělskou plochou, na kterou chtějí uplatnit čerpání přímých plateb, měli navíc splňovat podmínky související s tzv. ozeleněním. Na své půdě musí pěstovat 3 zemědělské plodiny, přičemž každá musí pokrývat alespoň 5 % z celkové plochy a zároveň hlavní plodina nesmí pokrývat více než 70 % dané plochy (netýká se zemědělců s výměrou půdy menší než 3 hektary, půdy využívané k produkci trávy nebo plodin pěstovaných ve vodě). Dále musí v podniku zachovávat stávající travnaté porosty a stanovit část ploch určených pouze k ekologickému zemědělství (ponechání půdy ladem, ochranné porosty, zalesnění apod.).

Na podporu stanovených metod ochrany životního prostředí a klimatu můžou zemědělci, kteří splňují již předchozí zmíněné podmínky, čerpat ještě dodatečné platby, na něž má být vyčleněno 30 % z národní obálky státu. Dále mohou získat dodatečnou platbu farmáři z přírodně znevýhodněných oblastí (max. 5 % z národní obálky) nebo mladí zemědělci do 40 let (max. 2 % z národní obálky).

Pro drobné farmáře má být zaveden zjednodušený systém podpor včetně osvobození od povinných požadavků na ochranu klimatu a životního prostředí. Podpora je stanovena paušální částkou ve výši 500 – 1000 EUR ročně, na které mají státy vyčlenit maximálně 10 % svých národních obálék.

Reformy nadále podporují oddělení plateb od produkce. Vázané platby mají být uplatňovány pouze ve specifických odvětvích nebo u určitého způsobu výroby.

Návrhy ohledně společné organizace trhů počítají se zrušením mléčných kvót a dále navrhuje omezení kvót na cukr po roce 2015. U všech oddělení produkce mají být stanovena opatření týkající se mimořádných krizových situací (náhlé změny na trhu, živočišné choroby atd.). Dále jsou preferovány krátké zásobovací řetězce s cílem posílit postavení zemědělců.

Zmíněná reformní opatření budou pravděpodobně projednávána až do konce roku 2013 a od 1. 1. 2014 by měla reforma vstoupit v platnost. Velký prostor je určen pro rozhodování samotných států v souvislosti s nakládáním získaných peněžních prostředků. Reforma musí ve své finálové podobě také korespondovat s finančními stropy stanovenými pro období 2014–2020. [24] [25]

Dle vyjádření ministra zemědělství ČR Petra Bendla začátkem listopadu 2012, nový dotační systém SZP k 1. 1. 2014 s velkou pravděpodobností spuštěn nebude. Původní návrh SZP měl být projednán v listopadu 2012, nyní je pravděpodobnější leden 2013. *„Společnou zemědělskou politiku (SZP) k 1. lednu 2014 s velkou pravděpodobností hraničící s jistotou nespustíme. Evropský parlament se rozhodnul, že nebude projednávat SZP letos, jak bylo původně naplánováno.“* [26 s. 1] Jak dále uvedl, k návrhu bylo v Evropském parlamentu připojeno až 7 tisíc návrhů pozměňovacích. *„Než to tohle těleso projedná, než se premiéři dohodnou na velikosti obálék, na rozpočtu jako takovém, uběhne tři čtvrtě roku. A my potřebujeme na implementaci minimálně půl roku, spíš devět měsíců.“* [26 s. 1] Ke schválení některých konkrétních návrhů dojde tedy pravděpodobně až v průběhu roku 2013.

3 Financování Společné zemědělské politiky

Tato kapitola se zabývá charakteristikou rozpočtu EU, jeho specifiky, zásadami, procedurou přípravy a schvalováním rozpočtu. Dále složením příjmů a výdajů EU alokovaných do SZP a fondy sloužícími k financování SZP.

3.1 Rozpočet Evropské unie

Rozpočet EU je hlavním finančním nástrojem EU a je určen k financování jednotlivých politik Evropské unie a k zajištění celkové finanční stránky pro fungování. Svými specifiky je velmi odlišný od rozpočtů státních i mezinárodních organizací, které nejsou na rozdíl od rozpočtu EU vytvářeny z vlastních příjmů. Jedním z rozdílů je i fakt, že rozpočet EU musí být vyrovnaný, a proto nemůže sloužit k hospodářské regulaci. Na rozdíl od státních jsou zde výdaje vynakládány především do dvou kategorií, a to strukturálních fondů a společné zemědělské politiky.[1] [10]

3.1.1 Rozpočtové zásady

Sestavování, uplatňování a stanovení rozpočtu EU se řídí dle základních rozpočtových zásad uvedených v nařízení Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002. Jednotlivé zásady jsou uvedeny v Hlavě II tohoto nařízení:

- Zásada jednotnosti a správnosti rozpočtu (Principle of unity and budget accuracy) – pro efektivní kontrolování zdrojů EU musí být veškeré příjmy a výdaje rozpočtu zahrnuty v jediném dokumentu bez položek, které nejsou nezbytné. Existuje několik výjimek, které jednotnost zcela nedodržují.
- Zásada ročního rozpočtu (Principle of annuality) – operace rozpočtu jsou rozdělovány na položky závazků (commitment appropriations) a plateb (payment appropriations). Vážou se vždy na daný kalendářní rok, ve kterém operace probíhaly. Může nastat rozdíl mezi vznikem závazku a uskutečněnou platbou, tyto rozdíly jsou vedeny jako nevyrovnané závazky (commitments outstanding). Od

roku 2002 nesmí velikost závazku členského státu překročit strop 1,31 % HND, velikost plateb rozpočtu 1,24 % HND. Prostředky, které se do 31. prosince nevyužily, se poté ruší.

- Zásada vyrovnanosti (Principle of equilibrium) – deficit rozpočtu není možné pokrýt půjčkami na jeho krytí, proto musí být bilance mezi příjmy a výdaji vyrovnaná. Přebytek rozpočtu se převádí do dalšího rozpočtového roku, případný deficit se musí v následujícím roce promítnout na výdajové straně, ale situace deficitu jako výsledku rozpočtového roku není obvyklá.
- Zásada zúčtovací jednotky (Principle of unit of account) – v průběhu let docházelo k určitému vývoji účetní jednotky, v současné době se k sestavování a vedení rozpočtu používá euro.
- Zásada obecnosti (Principle of universality) – tato zásada udává, že celkové položky výdajů musí být pokryty celkovými příjmy. Kromě určitých výjimek jsou příjmy použity bez rozdílu, o jaký výdaj se jedná.
- Zásada specifikace (Principle of specification) – díky dané struktuře rozpočtu, horizontálnímu a vertikálnímu dělení, je jasně dán účel každé položky, což umožňuje jasnou identifikaci plateb i příjmů. Mimo to jsou zde stanoveny podmínky pro převod prostředků mezi jednotlivými hlavami.
- Zásada řádného finančního řízení (Principle of sound financial management) – užití výdajů musí odpovídat zásadám hospodárnosti, účinnosti a užitku. Rozpočet financuje pouze ty vytyčené cíle, které jsou jasně stanovené, měřitelné a dosažitelné. Mimo to musí být i časově vymezeny a jejich dosahování je kontrolováno ex-ante i ex-post danými institucemi.
- Zásada průhlednosti (Principle of transparency) – tato zásada je spojena s Oficiálním věstníkem Evropské unie, ve kterém musí předseda Evropského parlamentu zveřejnit do 3 měsíců přijatý rozpočet včetně dodatkového rozpočtu. To samé provede i každá z institucí s konsolidovanou účetní závěrkou a zprávou o finančním řízení. [2] [27]

3.1.2 Proces sestavování a schvalování rozpočtu

Ačkoliv se na přípravě rozpočtu podílejí všechny instituce Unie, návrh rozpočtu sestavuje Evropská komise, přičemž právo upravovat a schvalovat rozpočet má pouze Rada EU a Evropský parlament. Díky tomu jsou souhrnně nazývány jako rozpočtový orgán, avšak každá z institucí má při úpravách a schvalování jinou váhu. To je dáno rozdělením výdajů rozpočtu na povinné a nepovinné. O povinných výdajích, které představují asi polovinu celkových, rozhoduje Rada. Evropský parlament má v kompetenci nepovinné výdaje, navíc má silnější postavení při schvalování rozpočtu a ve výjimečných případech může i rozpočet vrátit Komisi k přepracování. Proces sestavování rozpočtu probíhá od 1. září do 31. prosince. Všechny instituce EU sestaví návrh svého rozpočtu do 1. července. [1] [28]

Samotný proces návrhu rozpočtu začíná jednáním mezi Evropskou komisí, Radou EU a Evropským parlamentem. Nejpozději do 1. září podá Komise předběžný návrh příjmů a výdajů pro nastávající rozpočtový rok Radě EU již s ohledem na návrhy rozpočtů jednotlivých institucí. Pokud má Rada k návrhu určité poznámky či výhrady, prodiskutuje je s Komisí. Následně probíhá další jednání mezi všemi třemi stranami o formě povinných i nepovinných výdajů rozpočtu.

Aby se mohl předběžný návrh stát návrhem rozpočtu, musí se o něm v prvním čtení Rada EU usnést kvalifikovanou většinou a do 5. října ho podat Evropskému parlamentu. Pokud Parlament zažádá, může po prvním čtení v Radě nastat další třístranné jednání o ujasnění postavení Parlamentu a Rady. Následuje první čtení v Parlamentu. Jelikož má ve své pravomoci úpravu nepovinných výdajů rozpočtu, má možnost většinou hlasů poslanců tyto údaje upravit (dle vývoje HND v EU je stanovena maximální sazba, o kterou mohou být tyto výdaje oproti předcházejícímu rozpočtovému roku navýšeny, nicméně pokud jsou Rada, Komise nebo Parlament ujištěni, že je nutno tuto sazbu navýšit, po dohodě Rady a Parlamentu může být ustanovena nová sazba). Jestliže se Parlament shodne nadpoloviční většinou odevzdaných hlasů, může podat návrhy na změny i k povinným výdajům. Po úpravách jednotlivých výdajů proběhne další zasedání všech tří stran. Nedohodne-li se Rada a Parlament o stávajícím návrhu rozpočtu, pak je i s úpravami vrácen zpět

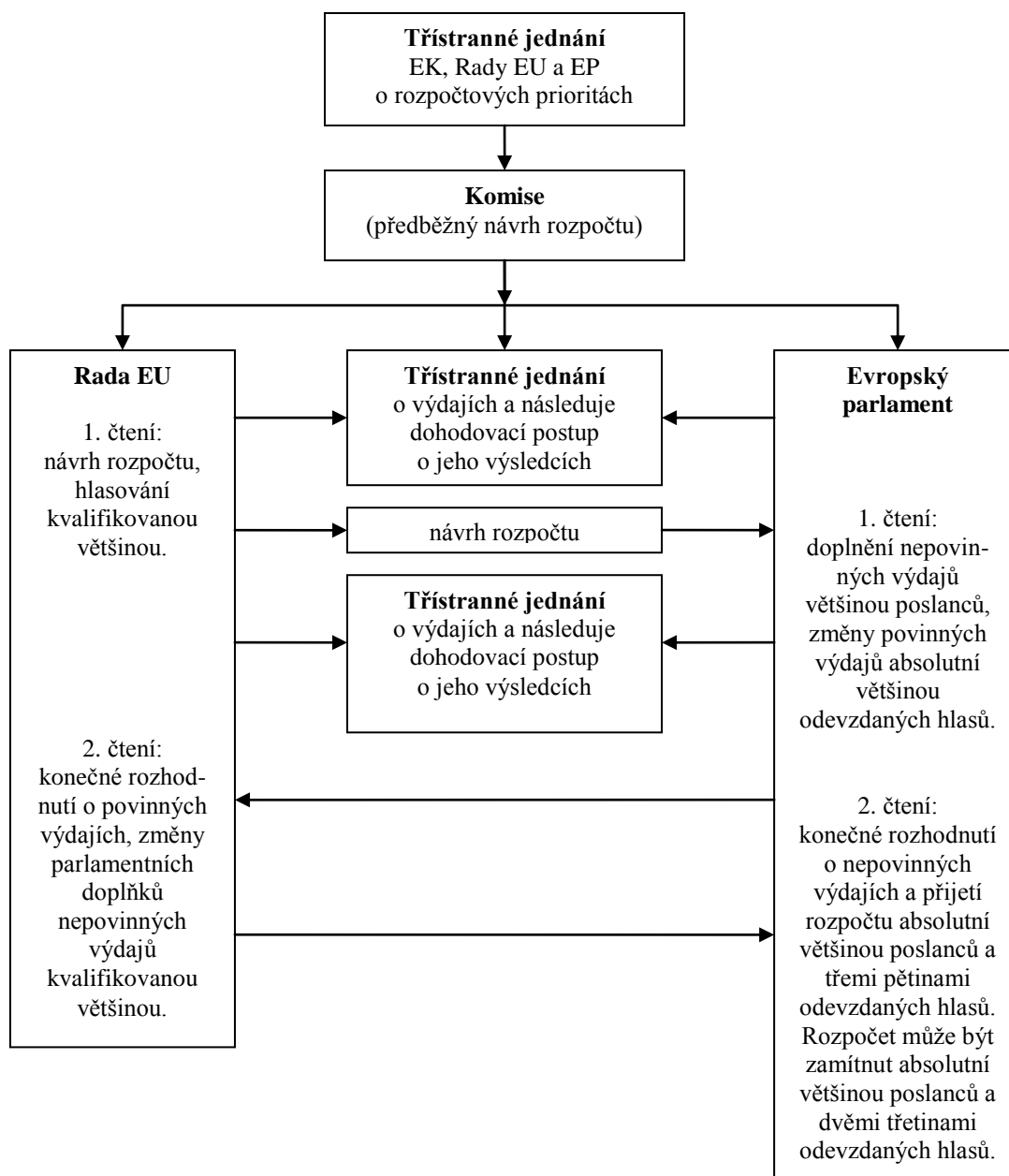
k projednání Radě, avšak nenavrhne-li Parlament do 45 dní žádné změny, rozpočet je schválen.

Nyní mohou nastat dvě situace. Jestliže Rada během patnácti dnů neupraví žádný z návrhů přijatých Parlamentem nebo tyto doplňky přijme, rozpočet je považován za schválený. Pokud ovšem Rada tyto návrhy nepřijme, nastává druhé čtení. Nesouhlasí-li kvalifikovanou většinou s některými doplňky nepovinných výdajů přijatých Parlamentem, může tyto úpravy po konzultaci s Komisí změnit. U povinných výdajů záleží, zda návrhy přijaté Parlamentem celkový rozpočet zvyšují či snižují. Pokud celkovou velikost nezvyšují, navržené změny může kvalifikovaná většina v Radě zamítnout. V opačném případě, při navýšení celkové částky, Rada tyto návrhy může přijmout taktéž kvalifikovanou většinou. Nyní, po přijetí rozhodnutí, je možné uskutečnit další třístranné jednání, avšak k projednání pouze nepovinných výdajů, jelikož výše povinných výdajů již nemůže být Parlamentem změněna.

Obvykle v druhé polovině listopadu probíhá druhé čtení v Parlamentu. V následujících patnácti dnech má možnost učinit určité změny ve finální podobě nepovinných výdajů. V této době může většinou hlasů poslanců a třípětinovou většinou odevzdaných hlasů změny navržené Radou přijmout nebo zamítnout a rozpočet schválit. Pokud žádné návrhy v této době nepřijme, rozpočet je schválen s plnou platností a po skončení jednání tuto skutečnost vyhlásí předseda Parlamentu. Ve výjimečném případě může Parlament rozpočet zamítnout a požadovat návrh nový. Ze závažných důvodů je možné schválený rozpočet upravit během rozpočtového roku, z toho důvodu do 1. září Komise podává Radě EU návrh opravného rozpočtu. Není-li do 1. ledna rozpočet schválen, postupuje se dle rozpočtu provizorního. Schéma rozpočtového procesu je zobrazeno na obrázku 3.

Kromě stanovení rozpočtových výdajů musí být vymezeny také příjmy pro daný rozpočtový rok. Pro jejich určení jsou výchozí položkou celkové plánované výdaje poníženy o přebytek předchozího roku a ostatní zdroje. Následně je odečtena velikost odhadu vlastních zdrojů a daň z přidané hodnoty. Jestliže zbývá část, která by nebyla těmito příjmy kryta, využijí se vybírané příspěvky z HND. Při přípravě předběžného rozpočtu je velikost příjmů z DPH a HND odhadována, tudíž během daného roku dochází

ještě ke kontrolám těchto odhadů a případné rozdíly jsou zaznamenány v opravném rozpočtu. Jelikož velikost skutečného vyměřovacího základu těchto dvou zdrojů je známa až po dvou letech, jsou tyto rozdíly následně promítnuty do velikosti vybíraného příspěvku a DPH od jednotlivých států. [1]



Obr. 3: Schéma rozpočtového procesu
Zdroj: [1]

3.2 Příjmy rozpočtu EU

Příjmy rozpočtu EU jsou z převažující části tvořeny vlastními zdroji a doplněné zdroji ostatními. Příjmová strana rozpočtu prošla v rámci evropské integrace určitým vývojem. Původně členské státy přispívaly dle své velikosti a ekonomické situace dané země, tzn. dle hrubého domácího produktu. Nejvíce proto přispívaly Francie, Itálie a Německo. Časem se od tohoto způsobu financování ustoupilo a hlavním zdrojem financování rozpočtových výdajů se staly vlastní zdroje. [1]

- Vlastní zdroje – systém financování pomocí vlastních zdrojů byl rozhodnutím Rady EU zaveden 21. dubna 1970. V souhrnu nesmí přesáhnout 1,23 % celkového hrubého národního produktu všech členských států. Vlastní zdroje jsou dále rozděleny na tři druhy:
 - tradiční zdroje (cla z obchodu se třetími zeměmi, cla z dovozu ze zemí mimo EU, zemědělské dávky a dávky uvalené na produkci cukru a isoglukózy);
 - procento daně z přidané hodnoty (DPH) ze stanoveného vyměřovacího základu;
 - příspěvek z hrubého národního důchodu (HND) členských států – tento zdroj tvoří největší podíl na struktuře příjmů rozpočtu EU.
- Ostatní zdroje – mezi tyto příjmy patří platby jednotlivých institucí za administrativní činnost, dávky spojené s fungováním Evropského hospodářského prostoru, penále, pokuty, daň z příjmu zaměstnanců jednotlivých institucí EU, výnosy z poskytovaných půjček, nadbytek z rozpočtu roku předchozího a další. Ostatní příjmy rozpočtu jsou díky své skladbě nestabilní a velmi variabilní.

Následující tabulka 2 ukazuje příjmy roku 2011 dle jejich zdrojů. Největší položku tvoří zdroje založené na HND, které tvoří 66,8 % celkových příjmů. Tradiční vlastní zdroje, tzn. zemědělské dávky, dávky z cukru a cla představují dohromady 12,9 %. Celková částka příjmové strany rozpočtu EU za rok 2011 je 129 995,9 mil. EUR.

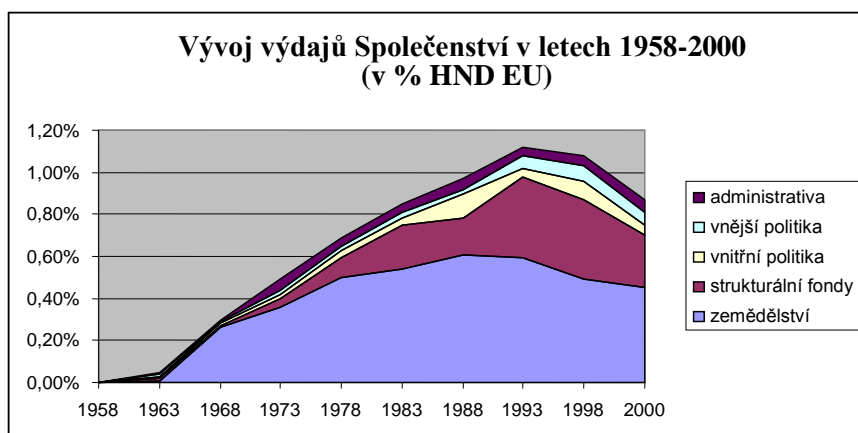
Tab. 2: Příjmová strana rozpočtu EU za rok 2011

Příjmy rozpočtu EU	mil. EUR	%
Tradiční vlastní zdroje	16 777,7	12,9
Zdroj založený na DPH	14 798,9	11,5
Zdroj založený na HND	88 414,0	66,8
Ostatní příjmy	5 465,9	4,3
Přebytky z předchozího roku	4 539,4	3,5
Celkem	129 995,9	100

Zdroj: [29]

3.3 Výdaje rozpočtu EU

Vývoj rozpočtových výdajů je úzce spojen s vývojem politik EU a rozšiřováním EU o další členské státy, což s sebou nese i vyšší finanční náročnost. Jejich vývoj je zachycen na obrázku 4.



Obr. 4: Vývoj výdajů Společenství v letech 1958-2000

Zdroj: [30]

Výdaje se člení dle pravomocí ke skladbě rozpočtu na povinné (obligatorní, závazné) a nepovinné (neobligatorní, nezávazné). Při rozhodování o povinných výdajích má výsadní pravomoc Rada EU. Jedná se o prostředky určené k financování závazků vyplývajících ze Smlouvy o ES nebo z právních aktů ze smlouvy vycházejících. Parlament může návrhy a změny uskutečňovat přímo pouze u nepovinných výdajů, tzn. u výdajů nevyplývajících ze Smlouvy o ES. Jedná se především o výdaje v rámci strukturálních fondů. Toto rozdělení bylo ze strany Parlamentu zpočátku velmi kritizováno, neboť povinné výdaje tvořily značnou část rozpočtu a mohl se tedy na jeho sestavě podílet jen z malé části. Postupně ovšem došlo ke změně proporcionalní skladby výdajů a růstu podílu nezávazných, tudíž vzrostl i vliv Parlamentu.

Pro jasné rozdělení výdajů EU se každý rok sestavuje finanční rámec (perspektiva), který stanoví, kolik peněz bude vynaloženo a kam budou směřovat. Finanční rámce jsou sestavovány již od roku 1988, první byl stanoven na pětileté období, následovaly tři sedmiletá období. Zatím poslední je stanoven na období 2007–2013. Tímto rámcem je dle Interinstitucionální dohody mezi Evropským parlamentem, Radou EU a Evropskou komisí dána výše výdajů EU pro každoroční rozpočty. Pro období 2000–2006 byly výdaje členěny do následujících osmi hlavních kapitol:

- zemědělství
- strukturální operace
- vnitřní politiky
- vnější vztahy
- správa
- rezervy
- předvstupní pravomoc
- vyrovnávací platby (kompenzace). [1]

Tabulka číslo 3 ukazuje jednotlivé položky výdajové strany rozpočtu EU za rok 2006. Z uvedených údajů vyplývá, že finančně nejnáročnější položkou jsou výdaje směřované do zemědělství (52,6 mld. EUR), což představuje necelých 43 % celkového rozpočtu. Po zemědělství jsou výdaje ve velké míře určeny pro strukturální operace. Pro daný rok

představují 44,6 mld. EUR, tedy 36,1 % rozpočtu. Celkem výdajová strana rozpočtu pro rok 2006 představuje 123,5 mld. EUR.

Tab. 3: Výdajová strana rozpočtu EU za rok 2006

Výdaje rozpočtu EU	mil. EUR	%
Zemědělství	52 618	42,6
Strukturální operace	44 617	36,1
Vnitřní politiky	9 385	7,6
Zahraniční vztahy	5 269	4,3
Administrativní výdaje	6 528	5,3
Rezervy	458	0,4
Předvstupní pomoc	3 566	2,8
Kompenzace	1 074	0,9
Celkem	123 515	100

Zdroj: [31]

Finanční perspektiva 2007–2013 byla schválena Evropskou komisí v únoru 2004. Návrh přinesl novou strukturu rámce, která znamenala změnu názvosloví a snížení počtu okruhů na šest:

- udržitelný růst
- ochrana přírodních zdrojů a správné hospodaření s nimi
- občanství, svoboda, bezpečnost a právo
- Evropská unie jako globální partner
- administrativa
- kompenzace/vyrovnávací platby. [1] [32]

Následující tabulka 4 zobrazuje finanční rámec pro období 2007–2013 ve stálých cenách roku 2004. Výše finančních prostředků byla stanovena na 864,3 mld. EUR. Nejvíce výdajů je za celé období plánováno směřovat na okruh 1 – Udržitelný růst (přes 382 mld. EUR), který v sobě zahrnuje většinu typů výdajů dříve spadajících do kapitoly 2 a 3 - Strukturální operace a Vnitřní politiky. Společná zemědělská politika je zahrnuta v okruhu 2 nazvaném Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi. Pro tuto oblast je vyčleněno přes 371 mld. EUR, tedy 42,9 % rozpočtu. K dříve finančně nejnáročnější položce výdajů byly postupem času přidány další důležité položky týkající se ochrany životního prostředí,

rybolovné politiky a rozvoje venkova, díky kterým by finanční prostředky určené na zemědělství měly mít klesající tendenci.

Tab. 4: Finanční rámec 2007-2013 (mil. EUR, ceny roku 2004)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007 – 2013
1. Udržitelný růst	51 267	52 415	53 616	54 294	55 368	56 876	58 303	382 139
Konkurenceschopnost pro hospodářský růst a zaměstnanost	8 404	9 097	9 754	10 434	11 295	12 153	12 961	74 098
Soudržnost pro hospodářský růst a zaměstnanost	42 863	43 318	43 862	43 860	44 073	44 723	45 342	308 041
2. Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi	54 985	54 322	53 666	53 035	52 400	51 775	51 161	371 344
z toho: výdaje související s trhem a přímé platby	43 120	42 697	42 279	41 864	41 453	41 047	40 645	293 105
3. Občanství, svoboda, bezpečnost a právo	1 199	1 258	1 380	1 503	1 645	1 797	1 988	10 770
Svoboda, bezpečnost a právo	600	690	790	910	1 050	1 200	1 390	6 630
Ostatní vnitřní politiky	599	568	590	593	595	597	598	4 140
4. EU jako globální hráč	6 199	6 469	6 739	7 009	7 339	7 679	8 029	49 463
5. Administrativa	6 633	6 818	6 973	7 111	7 255	7 400	7 610	49 800
6. Kompenzace	419	191	190	x	x	x	x	800
Položky závazků celkem	120 702	121 473	122 564	122 952	124 007	125 527	127 091	864 316

Zdroj: [33]

3.4 Fondy EU sloužící k financování SZP

Pro financování SZP byl 14. ledna 1962 vytvořen hlavní finanční nástroj – Evropský zemědělský orientační a záruční fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF), který v minulosti představoval rychle rostoucí výdajovou položku rozpočtu EU. Příjmovou stranu EAGGF tvořily zejména cla uvalená na dováženou produkci, dále pak vyrovnávací dávky při dovozu zemědělských produktů nebo odvody zemědělců za spoluodpovědnost. Díky podpoře zemědělství a zvyšující se produkci začal převažovat vývoz produktů nad jejich dovozem, což pro celkový rozpočet EU znamenalo zvýšení výdajů směřujících do tohoto fondu. Od roku 1964 byla výdajová strana rozdělena na dvě sekce – orientační a záruční.

- Orientační sekce sloužila k financování podpory venkova v rámci strukturálních fondů. Podíl na celkových výdajích představoval zhruba 10 %. Prostředky byly vynakládány například na podporu mladých farmářů a jejich kvalifikaci, modernizaci zemědělství, obnovu vesnic, ochranu životního prostředí nebo podporu zpracování a odbyt zemědělských produktů. Hlavním účelem bylo snížení regionálních rozdílů v Evropě a podpora rozvoje regionů.
- Záruční sekce představovala zhruba 90 % všech finančních prostředků a byla určena k financování SZP. Z této sekce směřovaly výdaje vynaložené na intervenční opatření, vývozní subvence, přímé platby, cenové podpory, příspěvky na skladování a dále také pro financování programů na podporu rozvoje venkova.

[1] [4]

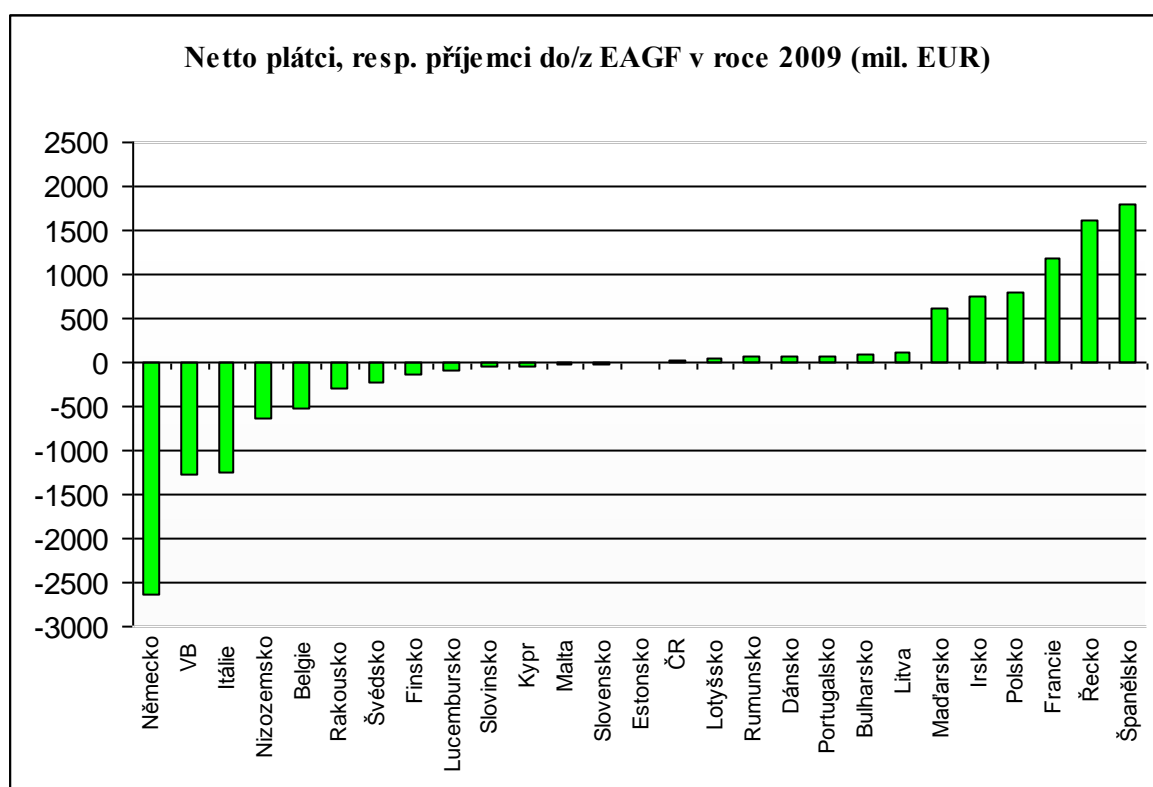
Za účelem zefektivnění rozdělování prostředků a lepší přehlednosti byly v Agendě 2000 výdaje na SZP, jdoucí ze záruční sekce, rozděleny do dvou pilířů. První pilíř představoval 80 % celkových výdajů vynaložených na SZP a sloužil především k financování tržních opatření SZP. Druhý pilíř byl určen k financování opatření sloužících k rozvoji venkova, k podpoře zemědělství orientovaného na ochranu životního prostředí nebo k poskytování příspěvků v méně příznivých oblastech. Zároveň stále fungovala finanční podpora plynoucí z orientační sekce. Financování SZP z EAGGF probíhalo až do roku 2006.

Od roku 2007 bylo zavedeno nové programovací období 2007–2013, které s sebou přineslo změny i ve financování SZP. Hlavní změnou bylo zařazení veškeré podpory rozvoje venkova, která v předchozím období spadala do strukturální politiky, přímo pod společnou zemědělskou politiku jako samostatný druhý pilíř. Dle nařízení Rady č. 1290/2005 ze dne 21. června 2005 došlo k rozdělení EAGGF na dva zcela nové fondy nahrazující záruční a orientační sekci, které financují každý pilíř SZP samostatně. [3]

Evropský zemědělský záruční fond (European Agricultural Guarantee Fund – EAGF) slouží k financování prvního pilíře SZP. Mezi výdaje spravované centrálně Komisí patří: finanční příspěvky na určitá veterinární opatření, veterinární kontroly, kontroly potravin a krmiv, odstraňování nemocí zvířat a rostlinolékařská opatření; propagace zemědělských produktů prostřednictvím Komise nebo mezinárodních organizací; opatření vyžadovaná Komisí k uchování, sběru a užití genetických zdrojů v zemědělství; zřízení a provoz zemědělského účetního informačního systému; systém průzkumů v zemědělství a výdaje související s rybářskými trhy.

Následující činnosti jsou také financovány EAGF, ovšem jejich správu a řízení provádí Komise zároveň s členskými státy: vývozní subvence pro export do třetích zemí; intervenční opatření určená k regulaci zemědělských trhů; přímé platby pro zemědělce v rámci SZP; některá informační a reklamní opatření pro zemědělské produkty; výdaje na opatření určená pro restrukturalizaci v cukrovarnickém odvětví; programy určené pro zvýšení spotřeby ovoce ve školách. [34]

Na obrázku 5 je vyjádřen podíl finančních prostředků vynaložených do EAGF za rok 2009. Jak je z grafu patrné, čistými netto plátcí jsou hlavně Německo, Velká Británie, Itálie, Nizozemsko a Belgie. K hlavním příjemcům čerpajících z fondu patří Španělsko, Řecko, Francie, Polsko a Irsko, které čerpají více jak 90 % prostředků z rozpočtu EU. Z grafu je patrné, že se členské státy nepodílejí na financování SZP stejným dílem. Česká republika patřila v roce 2009 k čistým příjemcům z rozpočtu EU, kdy z fondu EAGF čerpala 13,5 mld. Kč na podporu zemědělství a celkově získala 23,2 mld. Kč. Čistým příjemcem se stala i v roce 2010. Na I. pilíř SZP obdržela 15,1 mld. Kč, na zemědělský sektor celkově 26,4 mld. Kč. [35] [36]



Obr. 5: Netto plátcí, resp. příjemci do/z EAGF v roce 2009
Zdroj: [37]

K financování druhého pilíře SZP je určen Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD). Tento fond vznikl nařízením Rady č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Akce podporované tímto fondem jsou řízeny a spolufinancovány členskými státy společně s Komisí skrze jednotlivé

programy. Každý členský stát vypracuje strategický plán v souladu s nařízením Rady, a poté ho předloží Komisi. Plán se vztahuje na programový rámec 2007–2013 a je prováděn prostřednictvím zmíněných programů. Fond má za cíl podpořit politiku rozvoje venkova, zprůhlednit a zjednodušit její provádění, řízení a kontrolu na období 2007–2013. Obrázek 6 porovnává systém financování SZP a rozvoje venkova za programovací období 2000–2006 a období následující 2007–2013. [38]

	Oblast podpory		Fondy
2000–2006	SZP	I. pilíř – tržní opatření	EAGGF (záruční sekce)
		II. pilíř – rozvoj venkova	
	Rozvoj venkova		EAGGF (orientační sekce)
2007–2013	SZP	I. pilíř – tržní opatření	EAGF
		II. pilíř – rozvoj venkova	EAFRD

Obr. 6: Pilíře společné zemědělské politiky a jejich financování
Zdroj: [3]

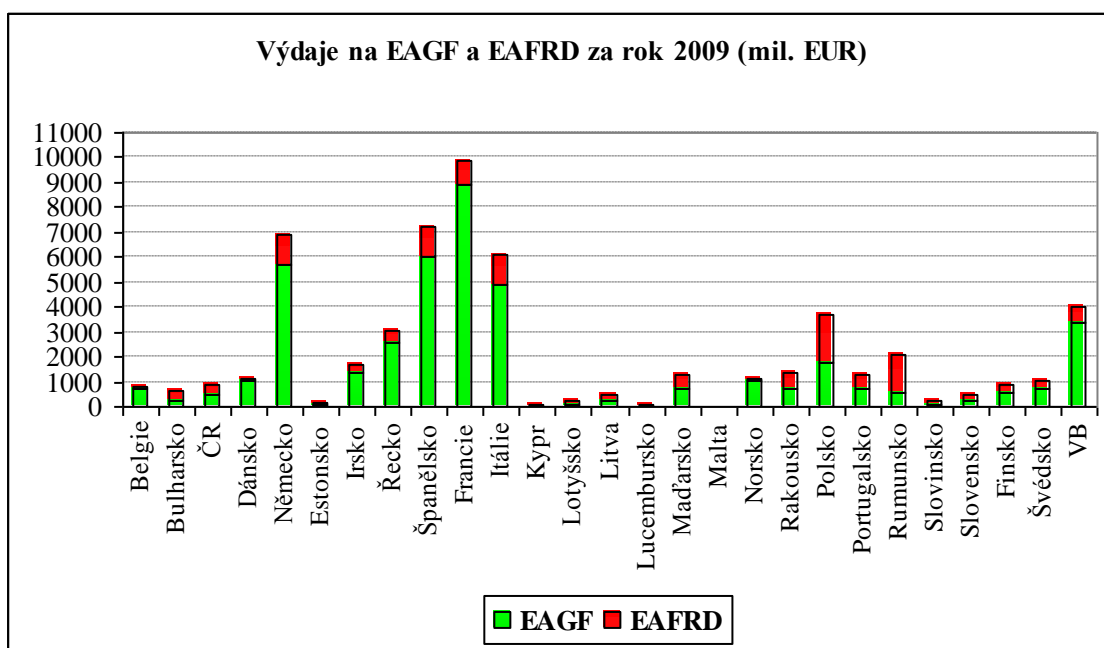
Následující tabulka 5 ukazuje vývoj výdajů EAGGF v letech 1996–2009 (v mil. EUR). V průběhu let je viditelný rostoucí trend v záruční sekci EAGGF. Do roku 2007 tvořila orientační sekce malou část, po vzniku Evropského zemědělského fondu rozvoje venkova se prostředky znatelně navýšily.

Tab. 5: Finanční prostředky EAGGF v letech 1996–2009 (v mil. EUR)

Období	EAGGF záruční sekce	EAGF	EAGGF orientační sekce	EAFRD
1996	39 107,8		3 930,2	
1997	40 675,0		4 132,3	
1998	38 748,0		4 366,6	
1999	39 540,8		5 580,3	
2000	40 466,7		1 387,3	
2001	42 083,3		3 508,9	
2002	43 214,3		2 997,0	
2003	44 214,3		3 112,1	
2004	44 760,5		3 662,1	
2005	48 928,2		3 964,9	
2006	49 865,2		4 193,1	
2007		42 120,2		9 522,5
2008		42 181,2		14 645,8
2009		43 454,1		13 731,7

Zdroj: [39] [40] [41]

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova je prostřednictvím os rozdělen na několik oblastí se specifickým zaměřením. Osa I podporuje zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, osa II se věnuje zlepšování životního prostředí a krajiny, osa III je zaměřena na zlepšování života v oblastech venkova a diverzifikaci hospodářství v těchto oblastech. Poslední osa IV zavedla opatření LEADER, které se zaměřuje na přípravu strategií a projektů ve venkovských regionech. Pro programovací období 2007-2013 byl tomuto fondu stanoven rozpočet ve výši 96,319 mld. EUR, což představuje asi 20 % veškerého rozpočtu na SZP. Na následujícím obrázku je patrné, že nejvíce z fondu EAFRD čerpá Polsko, Rumunsko, Španělsko, Německo a Itálie, naopak nejméně Malta, Lucembursko, Kypr, Belgie a Dánsko.



Obr. 7: Výdaje na EAGF a EAFRD v roce 2009
Zdroj: [41]

4 Společná zemědělská politika a její vliv na české zemědělství

Kapitola 4 ukazuje průběh transformace a přizpůsobení českého zemědělského sektoru principům SZP Evropské unie. Ve 20. století došlo k výrazným politickým i hospodářským změnám, které se výrazně odrazily i na konceptu agrární politiky. Nejprve je nastíněn vývoj zemědělství před vstupem do EU, dojednané podmínky pro členství a jejich následný vliv na tuto oblast hospodářství.

4.1 Vývoj českého zemědělského sektoru v 90. letech

Po vzniku Československa, tedy od roku 1918, prošlo české zemědělství dlouhým vývojem a výraznými změnami. Tehdejší systém byl založen na selském přístupu a na soukromém vlastnictví. Po roce 1948 začal do zemědělství výrazně zasahovat stát prostřednictvím státních statků a centrálně řízených jednotných zemědělských družstev. Na konci roku 1989 existovalo 1 024 jednotných družstev s průměrnou výměrou zemědělské půdy 2 563 hektarů a 174 státních statků, což představovalo v průměru 6 259 hektarů. [4]

V 90. letech se české zemědělství zaměřovalo hlavně na produkci. Jednotlivé podniky poskytovaly produkci dle předem stanoveného výrobního plánu, což se značně lišilo od Společné zemědělské politiky EU, která měla cíle komplexnější. Kromě dostatečné produkce se zaměřovala na udržitelný rozvoj v oblasti zemědělství, rozvoj venkova nebo zachování kulturního dědictví. K hlavním problémům českého zemědělství patřilo špatné vedení procesů v zemědělství, technologická zaostalost, demotivace zaměstnanců, nízká hektarová výnosnost, neustálené legislativní předpisy pro podnikání, nízká ochrana vnitřního trhu před ostatními zeměmi a nízké subvence pro místní zemědělce vzhledem k ostatním státům. [42]

Politické změny po roce 1989 zahájily proces transformace národního hospodářství k podmínkám tržní ekonomiky. Dokument „Scénář ekonomické reformy“ vedl k zavedení

nové agrární politiky, která bude tržně orientovaná, efektivní a konkurenceschopná. V důsledku privatizací, restitucí a ostatních transformací docházelo k přeměně centrálně vedených zemědělských družstev a státních statků na nově vzniklé podnikatelské subjekty (akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, individuální soukromé zemědělce).

Vývoj tohoto období lze rozdělit do následujících rozdílných vývojových etap:

- V první etapě, orientačně vymezené léty 1990–1993, docházelo k přizpůsobování novým sociálně ekonomickým podmínkám vytvořeným po roce 1989. V této době došlo k výraznému poklesu hrubé zemědělské produkce, zhruba o 23 %, zároveň se snížil stav hospodářských zvířat, především u skotu, a to o 13 %. Došlo ke snížení zaměstnanosti v zemědělském sektoru téměř o 50 % a výrazně se zhoršily hospodářské výsledky zemědělských podniků. Zemědělská politika se zaměřovala především na privatizaci státních podniků a utváření jejich nové právní formy. Z původních 61,4 % v roce 1989 klesl podíl zemědělských družstev na zemědělské půdě na 49,4 %. Změny nastaly i ve státní dotační politice a oblasti financování. Politika se soustředila na odstranění přebytků zemědělské produkce prostřednictvím intervenčních nákupů (především u obilovin) a exportu. Regulace trhu zemědělské produkce byla zabezpečována skrze Federální fond tržní regulace, který byl v roce 1992 nahrazen Státním fondem tržní regulace.
- Druhá vývojová etapa v letech 1994–1995 zaznamenala již aktivnější zásahy k dosažení stabilnějšího zemědělského sektoru a došlo ke zpomalení negativního vývoje z předchozích let. Zpomalil se meziroční pokles hrubé domácí produkce a došlo ke snížení poklesu stavu u skotu, hektarové výnosy u obilovin byly stabilnější a snižovala se ztráta zemědělských podniků. Nadále byl podporován investiční rozvoj a zakládání nových farem. V roce 1994 vznikl nástroj na podporu financování zemědělství, Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF). Ten měl především poskytovat záruky za zemědělské úvěry podnikatelským subjektům a dotovat splácené úroky z těchto úvěrů.
- Třetí etapa, probíhající v letech 1996–1998, představovala další negativní trend v zemědělském sektoru, opět byl zaznamenán výrazný pokles hrubé zemědělské produkce, pokles pracovníků a ztrátové hospodaření zemědělských podniků. Právě v této etapě byla činnost PGRLF velmi intenzivní, úvěry byly zatíženy vysokou

úrokovou mírou a v zemědělství byla zaznamenána aktuální potřeba investic. Díky PGRLF se značně zmodernizovalo zemědělské technické vybavení. [4] [5]

Celá devadesátá léta jsou charakteristická razantním úbytkem zaměstnanců v agrárním sektoru. Toto snížení sice vedlo k růstu produktivity práce, nicméně mzda zaostávala za průměrem v ČR. Z následující tabulky je patrný pokles pracovníků až o 69 % za období 1989–2000. [5]

Tab. 6: Vývoj počtu pracovníků v zemědělství v letech 1989-2000

Rok	1989	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Počet zaměstnanců	533 057	246 549	221 620	217 208	213 738	204 189	182 988	164 906

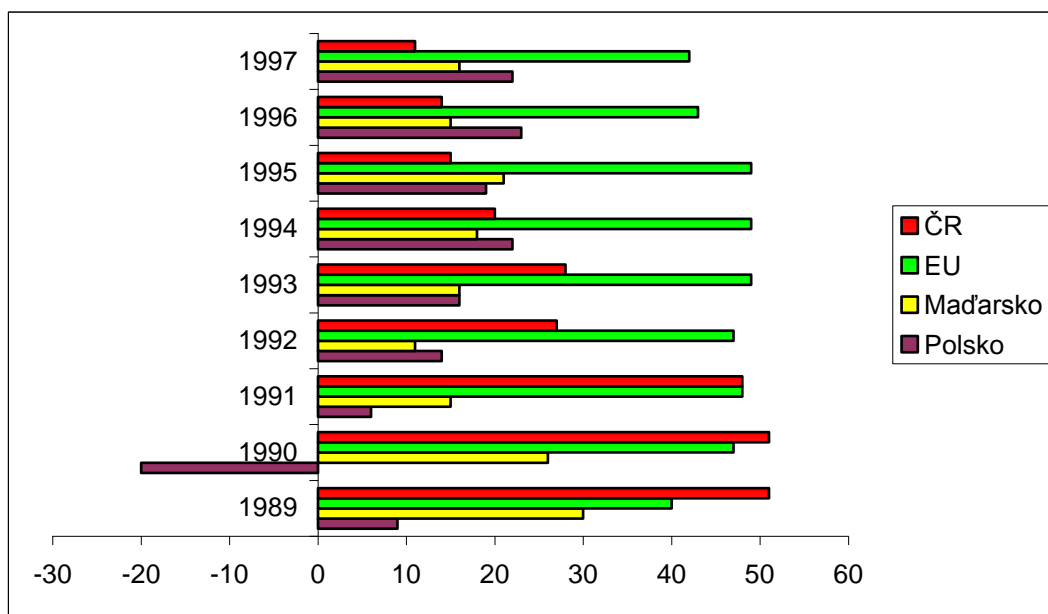
Zdroj: [43]

Za období 1989–1999 poklesl stav skotu o 1,9 mil. kusů (54 %), u obilovin došlo ve stejném období k poklesu o 2,16 mil. tun (26 %). Stále relativně nízká byla úroveň užitkovosti zvířat a hektarové výnosy, a to na úrovni 50 – 80 % průměru EU. Došlo k razantnímu snížení objemu celkové hrubé zemědělské produkce, která ve stálých cenách roku 1989 činila v tomto roce 108,6 mld. Kč a do roku 1997 poklesla na 76,8 mld. Kč. Zároveň také poklesl podíl zemědělství na tvorbě HDP, který v roce 1989 činil 7,4 % a v roce 1997 pouze 2,1 %. [5]

Vývoj příjmů zemědělců byl za období 1989–1997 velmi nepříznivý, neboť za tuto dobu vzrostly ceny vstupů do zemědělství o 231,9 %, ale ceny zemědělských producentů jen o 52 %. Z tohoto důvodu docházelo také k výrazným mzdovým rozdílům mezi zemědělstvím a ostatními odvětví hospodářství (v porovnání s úrovní mezd národního hospodářství představovaly v roce 1997 mzdy v zemědělství pouze 79,4 %). České zemědělství hospodařilo po většinu 90. let ve ztrátě, přičemž kumulovaná ztráta za období 1991–1997 činila 37,1 mld. Kč. [44]

S nízkou úrovní příjmů v 90. letech také souvisí fakt, že české zemědělské subjekty v porovnání s ostatními zeměmi Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) získávaly daleko nižší dotace. Následující obrázek ukazuje vývoj ekvivalentu produkčních subvencí (EPS),

kteřý vyjadřuje míru podpory zemědělství v daném státě. Jak je z obrázku patrné, z původních 51 % v roce 1989 poklesl ekvivalent o 40 procentních bodů, tedy na 11 % v roce 1997. [44]



Obr. 8: Vývoj ekvivalentu produkčních subvencí zemědělství ČR a jeho mezinárodní srovnání (%)
Zdroj: [44]

Negativní dopad na zemědělství měla také relativně nízká ochrana domácích producentů před dotovanými dovozy, především z EU. U velkého podílu zemědělských produktů bylo české clo nižší v porovnání se sazbami EU, navíc byla také stanovena nízká míra exportních subvencí, což vedlo k prohlubování salda zemědělského zahraničního obchodu s EU. Obchodní vztahy mezi ČR a Evropskou unií byly vymezeny v Asociační dohodě o liberalizaci obchodu, která byla podepsána 4. října 1993 (upraveny byly již v Prozatímní dohodě z roku 1991). Jejím cílem byla podpora hospodářských styků mezi oběma stranami, vytvoření vhodných podmínek pro vstup ČR do EU a zóny volného obchodu.

Za špatnou situaci českého zemědělství během 90. let mohla především samotná agrární politika, která byla v době transformace velmi liberálně nastavena a nebrala v úvahu specifický charakter zemědělství a nízkou ochranu před konkurencí. Česká agrární politika dle vyjádření Komise z roku 1997 s ohledem na požadavky SZP neuplatňovala nástroje tržní politiky EU, cenové garance a přímé platby zemědělcům, nedodržovala výrobní kvóty

a poskytovala nízkou celní ochranu. Dále nevěnovala dostatečnou pozornost mimoprodukčním funkcím zemědělství, ekologickým a sociálním aspektům, jako tomu bylo u SZP, ale byla velmi silně orientována na produkci. Odbouráváním existujících rozdílů mezi českým zemědělstvím a principy SZP bylo podmíněno případné členství ČR v EU. [5]

4.2 Předvstupní etapa 1998-2004

Proces uzpůsobování českého zemědělství požadavkům SZP začal již v roce 1997. V tomto roce byl přijat zákon č. 252/1997 Sb. o zemědělství, který český agrární sektor upravoval takovým způsobem, aby byl slučitelný s požadavky EU. Jako hlavní cíl zákon zdůrazňoval vytvoření podmínek v českém zemědělství pro jeho schopnost zajistit dostatek základních potravin pro obyvatelstvo, a dále pak také vytváření prostředí pro rozvoj mimoprodukčních činností v zemědělství zohledňující ekologické aspekty a ochranu přírody. Na jeho základě začaly být realizovány programy pro podporu ekologického zemědělství a méně příznivých oblastí. [45]

Česká republika podala žádost o členství v EU v roce 1996, oficiální jednání byla zahájena 31. 3. 1998. V tomto roce vypracovalo Ministerstvo zemědělství dokument „Národní program pro přijetí *acquis* v sektoru zemědělství“. Dokument neměl stálou podobu a byl každoročně upravován dle hodnocení Evropské komise. Zabýval se jednotlivými kroky přizpůsobovacího procesu s ohledem na finanční náročnost. Zhruba polovina legislativních předpisů se týkala zemědělství a využívání společných fondů, zejména EAGGF. Národní program kladl důraz zejména na následující opatření:

- novelizace právních předpisů České republiky v souvislosti s postupným začleňováním jednotlivých částí *acquis*;
- realizace platební agentury, bez níž by nebylo možné v rámci programu SAPARD dostávat předvstupní pomoc od EU a následně využívat strukturální fondy EU;
- vybudování české intervenční organizace dle podmínek, podle nichž fungují tyto organizace v EU;

- příprava systému produkčních kvót v těch sektorech, kde budou s největší pravděpodobností existovat i po vstupu ČR do EU (mléko, cukr);
- postupná realizace systému identifikace a registrace hospodářských zvířat;
- příprava na přijetí podmínek zahraničního obchodu a intervenčních opatření;
- příprava na zavedení systému přímých podpor pro zemědělce v živočišné i rostlinné výrobě. [46]

V roce 1999 předložilo Ministerstvo zemědělství ČR dokument s názvem „Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do Evropské unie“ zahrnující kroky pro přípravu zemědělství na nové podmínky EU, který byl schválený v roce 2000. V dokumentu byla zároveň zahrnuta problematika ohledně lesnictví a vodního hospodářství a celkově byl založen na rozvoji multifunkčního zemědělství, především v oblastech s horšími předpoklady pro výrobu. V této koncepci byly stanoveny dvě základní časové etapy pro přípravu českého agrárního sektoru na vstup do EU.

- První etapa, etapa revitalizace, probíhala od roku 1999 do roku 2001. Hlavním cílem bylo stabilizovat agrární sektor, eliminovat překážky dalšího vnitřního vývoje, odstranit vzniklé nedostatky v dosavadním průběhu změn a zajistit institucionální přípravu vstupu do EU.
- Etapa adaptace probíhala od roku 2002 do vstupu ČR do EU. V této etapě probíhala snaha o co nejrychlejší přizpůsobení českého zemědělského sektoru podmínkám SZP. České zemědělské subjekty byly připravovány na mechanismy jednotného trhu EU a na využívání zdrojů EU, zejména skrze program SAPARD (Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development). [3] [4]

Následující tabulka 7 ukazuje čtyři pilíře zemědělské politiky ČR, které byly v koncepci formulovány – regulace trhu a podpora příjmů, environmentální opatření, modernizace a transformace, obecné služby a příprava na vstup do EU.

Tab. 7: Pilíře agrární politiky ČR v období revitalizace a adaptace

Pilíře agrární politiky	Věcná náplň agrární politiky	
	Revitalizace	Adaptace
Regulace trhu a podpora příjmů	<ul style="list-style-type: none"> – postupné zavedení organizace trhu hlavních komodit; – zlepšení podmínek agrárního obchodu; – zvýšení přímých podpor zemědělským podnikům 	<ul style="list-style-type: none"> – podpora pro všechny zemědělské podniky na trhu a pro zemědělské podniky ve znevýhodněných oblastech
Environmentální opatření	<ul style="list-style-type: none"> – podpora zvýšené péče o ornou půdu 	<ul style="list-style-type: none"> – společenská objednávka a úhrada veřejného zboží zajišťovaného zemědělstvím v oblasti životního prostředí a rozvoj venkova
Modernizace a transformace podniků	<ul style="list-style-type: none"> – modernizace a diverzifikace činností zemědělských a potravinářských podniků; – dokončení privatizace a rozvoj struktury trhu 	<ul style="list-style-type: none"> – modernizace podniků agrárního sektoru; – diverzifikace činností zemědělských podniků; – rozvoj struktury trhu
Obecné služby a příprava na vstup do EU	<ul style="list-style-type: none"> – rozvoj institucí v souladu s požadavky EU; – zvýšená podpora obecných služeb pro zemědělské podniky 	<ul style="list-style-type: none"> – zajišťování obecných služeb pro zemědělské podniky; – dokončení institucionální struktury agrárního sektoru v souladu s požadavky EU

Zdroj: [47]

V průběhu etapy revitalizace mělo české zemědělství zlepšit podmínky pro vývoz zemědělské produkce a snížit záporné saldo zahraničního obchodu. V rámci institucionálního zabezpečení vznikl v roce 2000 na základě zákona č. 256/2000Sb. Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), který nahradil původní Státní fond tržní regulace z roku 1992. Prostřednictvím tohoto fondu postupně docházelo k intervenčním zásahům v podobě produkčních kvót, zavádění podpor na uvedení půdy do klidu a programů na nepotravinářské využití zemědělské produkce. [4] [47]

V roce 2001 začaly být poskytovány platby na ochranu přírodního prostředí a na podporu chovu skotu. V souvislosti s přípravou na mechanismus společné organizace trhu a systém

mléčných kvót byly zavedeny kompenzační platby u mléka. Tyto podpory byly poskytovány až do vstupu ČR do EU v roce 2004. [48]

Je zřejmé, že úprava agrárního sektoru patřila při rozšíření o země střední a východní Evropy k zásadním krokům. Na nově příchozí země se EU snažila nahlížet stejně a soudit tak celkový dopad na společnou zemědělskou politiku, avšak mezi jednotlivými státy byly značné rozdíly i co se týče jejich připravenosti na rozšíření. V tomto směru český zemědělský sektor patřil k těm připravenějším oproti mnohým dřívějším členským státům EU. Podíl zemědělství na HDP činil 3,3 % a podíl pracovníků na celkové zaměstnanosti 5,6 %. Dle těchto ukazatelů byl zemědělský sektor ČR pro začlenění do SZP EU méně problémový než například zemědělství Španělska, Portugalska nebo Řecka. Jediným negativem byla intenzita zemědělské výroby, která byla o čtvrtinu nižší než průměr v EU. Výhodou byla výše výměry farem, díky níž mělo české zemědělství potenciál být konkurenceschopné na společném trhu (průměrná výměra farem činila 140 hektarů, což bylo desetkrát více než průměr EU). [49]

Přístupová jednání o kapitole zemědělství patřila k těm nejsložitějším. Začala v červnu 2000 a kvůli náročnosti a velkému rozsahu byla ukončena až na kodaňském summitu 13. 12. 2002. K nejdiskutovanějším tématům patřila délka přechodného období pro poskytování přímých plateb, která byla stanovena na deset let. To ovšem neznamenalo vyplácení přímých plateb v plné výši, jako tomu bylo u EU-15, ale jejich postupné zavádění. Stejně výše by mělo být dosaženo až na konci přechodného období. V původních návrzích na velikost rozpočtu pro období 2000–2006 EU s přímými platbami pro nově příchozí členské zeměmi vůbec nepočítala. Přímé platby měly sloužit jako kompenzace nynějším členům za snížení cen a omezení výroby, což se zemí severovýchodního rozšíření netýkalo. Alespoň částečné přidělení přímých plateb bylo důsledkem nespokojenosti přistupujících zemí a jejich znevýhodnění oproti stávající EU-15. Základním cílem v této kapitole bylo posilovat konkurenceschopnost českých zemědělců. Oproti jiným zemím byl v ČR tento fakt vnímán komplexně, nejen tedy z hlediska přímých plateb, ale i z pohledu produkčních kvót, rozvoje venkova a potřebných opatření pro ochranu českého trhu. [5] [50]

Vzhledem ke krizím, které v zemědělské produkci způsobily nemoci jako slintavka, kulhavka nebo BSE, Evropská unie výrazně posílila monitoring v zemích členských i kandidátských, ve veterinární a fytosanitární oblasti související s bezpečností potravin. Byla tedy stanovena dvě přechodná období pro podniky, které by do vstupu ČR do EU nestihly zajistit produkci dle bezpečnostních a hygienických norem EU. První přechodné období bylo do 31. 12. 2006 pro 52 zpracovatelských podniků na dosažení hygienických požadavků, druhé období trvalo do 31. 12. 2009 a bylo stanoveno pro již používané klecové systémy určené k chovu nosnic, které neodpovídají technickým požadavkům na výšku klece. [50]

4.2.1 Předvstupní podpora Ministerstva zemědělství ČR

Čeští zemědělci měli možnost využívat podpory ještě před vstupem do EU. Finanční pomoc byla poskytována různými způsoby, jako je například poskytování bezúročných půjček, výkupy zboží, právní předpisy apod. Následující obrázek 7 ukazuje systém podpor, který byl pro zemědělce připraven v roce 2002, tudíž ještě 2 roky před vstupem do Evropské unie. V tuto dobu se již zemědělci chystali na očekávané změny a seznamovali s využitím předvstupních nástrojů. Podpory Ministerstva ČR se členily do čtyř skupin.

I. Opatření a podpory v oblasti agrárního trhu	II. Podpory cen vstupů	III. Přímé platby	IV. Obecné služby
Podpora tržních cen v rámci organizace trhu	Opatření ke zlepšení přístupu zemědělských podniků k finančním zdrojům		
Opatření v oblasti zahraničního obchodu			
Opatření k řízení nabídky			
Opatření ovlivňující poptávku			

Obr. 9: Systém podpor Ministerstva zemědělství ČR 2002 dle účelu
Zdroj: [51]

První oblast, opatření a podpory v oblasti agrárního trhu, je dále rozčleněna na podporu tržních cen v rámci organizace trhu, opatření v oblasti zahraničního obchodu, opatření k řízení nabídky a opatření ovlivňující poptávku.

- Podpora tržních cen v rámci organizace trhu byla uskutečňována pomocí subvencování vývozu (SZIF, PGRLF), intervenčních nákupů, minimálních cen a podpory skladování produkce. Konkrétní nástroje byly uplatněny pro konkrétní zemědělské komodity. Například pro mléko byla stanovena minimální cena (pro rok 2002 7,60 Kč/litr), u bramborového škrobu exportní subvence ve výši 5 tis. Kč za tunu. Intervenční nákup pšenice byl zahájen, pokud cena na trhu klesla o více jak 5 % oproti intervenční ceně.
- Opatření v oblasti zahraničního obchodu zahrnovala nařízení, která sloužila k regulaci zahraničního obchodu. Patřil mezi ně přístup na trh (tzn. celní sazby, smluvní celní kvóty, dovozní licence, dále ochranná opatření a ostatní opatření, např. dočasné zvýšení dovozního cla) a opatření sloužící k regulaci vývozu (tj. vývozní subvence a další podpory vývozu, vývozní licence a pojištění vývozu), díky nimž mělo dojít ke zvýšení ochrany domácího trhu a kontrole nad agrárním zahraničním obchodem. Pro spolupráci s obchodními partnery z ostatních zemí byly uzavřeny bilaterální a regionální obchodní dohody, kterými jsou nastaveny například preferenční, tzn. nižší celní sazby pro dovoz některých zemědělských produktů ze států, které na dohodu přistoupily.
- Opatření k řízení nabídky byly uplatňovány u mléka, cukru a plodin pěstovaných na orné půdě. Byly například vypláceny kompenzační platby u mléka za újmy způsobené zavedením produkčních mléčných kvót nebo podpory za uvádění půdy do klidu.
- Opatření ovlivňující poptávku bylo vztaženo na tzv. školní mléko, kdy bylo do základních, speciálních a pomocných škol dodáváno mléko a mléčné výrobky za nižší ceny. Dále se toto opatření týkalo nepotravinářského užití řepky a dalších zemědělských surovin.

Podpora cen vstupů představovala skupinu podpor, která měla zemědělcům pomoci k získání finančních prostředků skrze dotace úroků a garantování bankovních úvěrů. V této oblasti byl stále nejdůležitějším nástrojem PGRLF, který v roce 2002 poskytl dotace úroků ve výši 1 259 mil. Kč. Dále do této skupiny patřily dotace na zalesňování a zatravňování nebo podpora vzniku odbytových organizací za účelem vybudování efektivní marketingové struktury.

Třetí skupina, přímé platby, obsahovala platby určené zemědělským podnikům za uvedení orné půdy do klidu, podporu chovu krav bez tržní produkce mléka a za údržbu krajiny. V tomto případě se jedná o oblasti s méně příznivými podmínkami pro zemědělství, které nejsou vhodné pro klasickou činnost. Zemědělcům, kteří v těchto oblastech hospodaří, jsou poskytnuty dotace za péči o tato území.

Obecné služby, tedy čtvrtá skupina podpor, zahrnovala ty služby, které nebyly vázané na jednotlivé komodity či zemědělské podniky. Sloužily k podpoře výzkumu, vývoje, vzdělávání nebo propagace. [3] [51]

4.2.2 Předvstupní podpora EU

Splnění požadavků kladených Evropskou unií na nově přistupující země se nemohlo obejít bez zavedení podpůrných programů a nástrojů. Jejich smyslem nebylo pouze poskytování finančních prostředků, ale sloužily také k seznámení s novými pracovními postupy, se správnou administrativou a pomohly se tak začlenit do uceleného unijního systému. Sestaveny byly tři předvstupní programy – Phare, ISPA a SAPARD.

Phare byl prvním předvstupním programem, který byl vytvořen již v roce 1989 z důvodu poskytnutí nenávratné půjčky Polsku a Maďarsku, k podpoře reforem politických systémů a ekonomické restrukturalizaci. Postupně byl otevřen i ostatním kandidátským zemím. Později se význam Phare zaměřil i na vybudování institucionálního zázemí a investiční podpory. Cílem bylo pomoci kandidátským státům přejít od centrálně plánovaného hospodářství k tržnímu. Phare pro Českou republiku byl složen ze tří programových celků. První celek, národní programy Phare (NPP), byl zahájen již v roce 1990 a financován na základě tzv. Národního rozvojového plánu. Druhou část od roku 1991 tvořily mnohonárodní programy, které sloužily k podpoře vzájemné spolupráce států. Třetí celek, programy přeshraniční spolupráce (Cross Border Cooperation – CBC), byl zahájen v roce 1994 a sloužil k podpoře spolupráce mezi sousedícími kandidátskými státy. V období let 1990–1997 byly prostředky z programu Phare využity především na potřeby související s probíhající transformací. Od roku 1998 se podpora zaměřila na přípravu vstupu do EU.

Poslední finanční prostředky byly České republice vyplaceny 30. listopadu 2006 a tím byl program Phare v České republice ukončen. Jak je zachyceno v tabulce 8, za období 1998–2003 bylo pro ČR alokováno 473,7 mil. EUR prostředků NPP a Phare CBC, přičemž k 30. listopadu 2006 ČR vyčerpala 425,5 mil. EUR, tedy 89,82 %. [4] [52]

Tab. 8: Přehled alokace a čerpání z programu Phare v ČR za období 1998-2003

Program Phare	Alokace (mil. EUR)	Čerpání (mil. EUR)	Čerpání (v %)
NPP	342,8	302,3	88,2
Phare CBC	130,9	123,2	94,1
Celkem	473,7	425,5	89,8

Zdroj: [53]

ISPA (Předvstupní nástroj strukturální politiky – Instrument for Structural Policies for Pre-Accession) byl v roce 2000 založen za účelem podpory investičních projektů v kandidátských státech v oblasti budování infrastruktury dopravních sítí a životního prostředí. Zemím byla poskytnuta investiční pomoc v oblastech znečištění odpadních vod, ovzduší a odpadového hospodářství. V souvislosti s dopravní infrastrukturou se jednalo o podporu při budování propojených národních a regionálních dopravních sítí Trans-evropských koridorů. Pro období 2000–2006 bylo pro program ISPA do ČR alokováno každý rok 70 mil. EUR. [54]

SAPARD (Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) byl program určený speciálně pro oblast zemědělské podpory v programovacím období 2000–2006. V České republice byl spuštěn v roce 2002. Jeho úkolem bylo napomáhat kandidátským zemím se zaváděním *acquis* souvisejících se SZP, se strukturálními změnami v jednotlivých zemědělských sektorech a v oblasti rozvoje venkova. Kandidátské státy mohly SAPARD využívat pouze v tomto programovacím období, avšak maximálně do konkrétního data vstupu do EU, to znamená, že v ČR byly veškeré smlouvy s žadateli o podporu z tohoto programu uzavřeny do konce roku 2003. Evropská unie uvolnila na program SAPARD ročně částku 520 mil. EUR pro všech deset kandidátských států. [55]

Česká republika byla jediným z nově přichozích států, která vyčerpala finanční prostředky ještě v roce 2005. Následující obrázek 9 ukazuje hlavní priority programu SAPARD, které byly pro Českou republiku stanoveny v Plánu rozvoje zemědělství a venkova a rozděleny na tři části – zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství, trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí a příprava podmínek pro plné využití programu. [55]

Priority programu SAPARD		
I. Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství	II. Trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí	III. Příprava podmínek pro plné využití programu
Investice do zemědělského majetku	Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury	Zlepšování profesního vzdělávání
Zlepšení zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu	Rozvoj a diverzifikace hospodářských činností, zajišťující rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů	Technická pomoc
Zlepšování struktur pro kontrolu kvality, pro kvalitu potravin a ochranu spotřebitele		
Meliorace a pozemkové úpravy		

Obr. 10: Priority programu SAPARD
Zdroj: [56]

Pro ČR bylo vymezeno ročně maximálně 22 mil. EUR. Proplácení projektů bylo ukončeno ke dni 30. listopadu 2005, celkově bylo vyplaceno 2,9 mld. Kč z prostředků EU, ale na financování se podílelo i Ministerstvo zemědělství ČR (zhruba 1 mld. Kč). Propláceno bylo celkově 1 495 projektů. Projekty byly finančně podporovány z orientační sekce EAGGF, dalších 115 projektů, po vyčerpání alokovaných zdrojů na program SAPARD, bylo hrazeno ze záruční sekce EAGGF v rámci Horizontálního programu pro rozvoj venkova (Horizontal Rural Development Plan – HRDP).

V konečném součtu bylo z celkových 1610 projektů proplaceno nejvíce v rámci první priority, a to 1148 projektů (62,9 %). Dále následovalo 409 projektů řazených do druhé priority (36,3 %) a 53 projektů (0,8 %) spadalo pod prioritu třetí. Celkovou velikost finančních prostředků a počet uskutečněných projektů zobrazuje tabulka 9.

Tab. 9: Dosažené výsledky programu SAPARD v ČR

Program SAPARD	Finanční prostředky (mil. Kč)	Uskutečněné projekty
Finanční prostředky SAPARD	3 894,8	1 495
Finanční prostředky HRDP	231,5	115
Celkem	4 126,3	1610

Zdroj: [57]

Pověřeným orgánem k realizaci SAPARD v České republice byla stanovena Agentura SAPARD ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj. Agentura SAPARD spadala pod Ministerstvo zemědělství ČR až do 1. ledna 2004. Poté se včetně svých pracovišť v jednotlivých regionech stala součástí Státního zemědělského intervenčního fondu. Agentura byla zodpovědná za příjem žádostí, administraci, kontrolu, monitoring a další postupy související s realizací projektů. [56]

4.2.3 Institucionální zázemí poskytování dotací v České republice

K zajištění harmonizace mezi kandidátskými státy a orgány Evropské unie ohledně financování výdajů společné zemědělské politiky bylo zapotřebí vybudovat instituce, platební agentury, které budou zodpovědné za provedené platby, jejich administraci a zároveň splňovat legislativní požadavky od EU. [58]

Jak již bylo zmíněno v podkapitole 4.1.2, v roce 2000 byl na základě zákona č.256/2000 Sb. založen **Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)**, jehož činnost spočívala v poskytování přímých plateb v rámci společné organizace trhu, poskytování vývozních subvencí, v administraci a kontrole vývozních licencí a systému produkčních

kvót. Dále bylo jeho funkcí vybírat finanční dávky z výroby cukru a provádět intervenční opatření. Důležitá je také jeho funkce jako marketingová agentura při propagaci potravinářských produktů. Nejvýraznější marketingovou činností je správa a administrace národní značky potravin KLASA. Fond je právnickou osobou, která v právnických vztazích vystupuje vlastním jménem a na vlastní zodpovědnost, ale spadá pod působnost Ministerstva zemědělství ČR. Jeho úkolem je zajišťovat finanční podporu pro české producenty z národních zdrojů, z Evropského zemědělského záručního fondu (EAGF) a pro programovací období 2007–2013 také z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) a Evropského rybářského fondu (European Fisheries Fund – EFF). Fond každý rok sestavuje návrh rozpočtu, který prostřednictvím ministerstva předkládá vládě. Finanční zdroje tvoří dotace ze státního rozpočtu, příjmy z prodeje zemědělských výrobků, podpory od Evropské unie či jiných mezinárodních subjektů nebo prostředky z vrácených dotací a penále. [59] [60]

Druhá platební agentura, **Agrární platební agentura (APA)**, také spadala do organizační struktury Ministerstva zemědělství ČR. APA měla dělit finanční prostředky EU ze záruční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu a zároveň realizovat Integrovaný administrativní a kontrolní systém (IACS), což byl jeden z požadavků EU. Z orientační sekce EAGGF měla APA uskutečnit Operační program rozvoje venkova a multifunkční zemědělství. V roce 2004 se Agrární platební agentura a platební agentura SAPARD staly součástí Státního zemědělského fondu, který 30. dubna 2004 získal akreditaci jako platební agentura pro realizaci opatření společné zemědělské politiky financovaných ze záruční sekce EAGGF, což potvrdilo jeho postavení coby nejdůležitější platební agentura českého zemědělství. [3] [61]

5 Situace v českém zemědělství po vstupu do EU

Dne 1. května 2004 se Česká republika stala součástí Evropské unie a jejího systému, který významně ochraňuje svůj jednotný vnitřní trh a poskytuje značné dotace do agrárního sektoru. Po vstupu do EU vypracovala vláda novou koncepci agrární politiky ČR, rozdělenou do čtyř částí. První část, Formulování základní strategie – vize pro zemědělství ČR, je zaměřena na globální problémy týkající se jak evropského tak i českého zemědělství. Druhá část koncepce, Agrárně politický rámec pro zemědělství ČR v prostředí EU, se věnuje systému přímých plateb a jiné strukturální pomoci v zemědělství. Další část nese název Koncepce zemědělské politiky ČR po vstupu do EU, v níž je definována koncepce zemědělství ČR pro období 2004–2013. Závěrečná část obsahuje Očekávané dopady Koncepce zemědělské politiky ČR po vstupu do EU do ekonomiky a struktury agrárního sektoru ČR. Souhrnně koncepce reaguje na evropské i české problémy související se zemědělstvím a rozvojem venkova. Jedná se například o zvyšování konkurenceschopnosti zemědělských výrobků skrze vyšší kvalitu, zachování kulturní krajiny nebo o posílení vztahu zemědělství-venkov.

Opatření Fischlerovy reformy SZP z roku 2003 měla přímý dopad na zemědělství České republiky až po jejím vstupu do EU v roce 2004, kdy tehdejší čistě národní zemědělská politika začala působit v rámci SZP. Jedním z prvních přínosů bylo otevření hranic a odstranění bariér pro volný pohyb zboží a služeb. Vývoz výrobků do třetích zemí, tedy nečlenských zemí EU, byl stále podmíněn povinností zažádat o vydání vývozních osvědčení.

Po vstupu do EU došlo ke změnám v systému poskytování podpor a dotací, jak je naznačeno na obrázku 10. Podpory agrárního sektoru jsou rozděleny do pěti skupin – přímé platby, podpory v rámci strukturální politiky EU, národní podpory a opatření, podpory tržních cen a dobíhající podpory z předvstupního období. [62]

Podpory agrárního sektoru	
I. Přímé platby	jednotná platba na plochu (SAPS)
	národní doplňkové přímé platby (Top-Up)
	ostatní přímé platby
II. Podpory v rámci strukturální politiky EU	OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
	Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)
	program SAPARD
III. Národní podpory a opatření	
IV. Podpory tržních cen	opatření v agrárním zahraničním sektoru
	opatření na domácím trhu
V. Dobíhající podpory z přestupního období	

Obr. 11: Podpory agrárního sektoru v České republice v roce 2004
Zdroj: [62]

5.1 Přímé platby

Přímé platby představují základní a největší finanční podporu, kterou zemědělci mohou získat, pokud budou dodržovat určité stanovené podmínky, které jsou podmínkou k jejich získání. Po vstupu do EU byly přímé platby děleny do tří skupin: jednotná platba na plochu (SAPS), národní doplňkové přímé platby (Top-up) a ostatní přímé platby.

5.1.1 Jednotná platba na plochu SAPS

Platba SAPS byla nabídnuta nově přistupujícím státům jako zjednodušený systém vyplácení přímých plateb. Tento způsob, odlišný od systému režimu jednotné platby (SPS), využilo osm z deseti nových členských států, včetně České republiky (možnost nevyužilo

Slovinsko a Malta). Jedná se tedy o platbu spojenou s výměrou zemědělské půdy a nikoliv s množstvím vypěstované produkce. O poskytnutí podpory je možné žádat jen při splnění určitých podmínek k získání SAPS, konkrétně souvisejících s velikostí orné půdy a určitých zemědělských kultur, jako travní porosty, vinice, chmelnice, ovocné sady, školy, zelenářské zahrady a ostatní zemědělské kultury. Původně měla být SAPS poskytována pouze tři roky po vstupu s možností dvakrát toto období prodloužit o jeden rok, tedy maximálně na pět let. Česká republika tedy měla od roku 2009 přejít na jednotnou platbu na podnik SPS. Po jednání Evropské komise s nově přistupujícími členskými státy bylo toto období pozměněno a prodlouženo až do roku 2013. [63]

Problematika vyplácení přímých plateb novým členským státům byla často diskutovanou a kritizovanou otázkou při projednávání vstupních podmínek. Z důvodu nutné restrukturalizace zemědělské výroby u nových členů Komise zavedla postupné navyšování přímých plateb, namísto vyplácení stejné úrovně jako u EU-15. Bylo určeno, že ve vstupním roce 2004 dosáhnou přímé platby 25% z průměru v EU, v období 2005–2007 dojde k postupnému navýšení až na 40 % a od roku 2008 bude každoroční nárůst desetiprocentní. Stejně úrovně jako v ostatních zemích EU bude tedy docíleno v roce 2013. Tento vývoj přímých plateb je zobrazen v tabulce 10. [4]

Tab. 10: Nárůst přímých plateb v ČR za období 2004-2013 (v %)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
% z průměru EU	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100

Zdroj: [64]

Žadatelem platby SAPS je fyzická nebo právnická osoba obhospodařující svoji půdu, která je na její jméno vedena v evidenci půdy. Žádost musí být podána Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu, podpora je vyplacena od konce roku, ve kterém byla žádost podána, do poloviny roku následujícího. Zemědělská plocha, která je vedena v evidenci půdy, musí být po celou dobu obhospodařována a zároveň odpovídat podmínkám cross-compliance. V případě nedodržení jsou dotace poníženy.

V následující tabulce 11 jsou zachyceny konkrétní částky plateb SAPS v ČR za období 2004–2012. [65]

Tab. 11: Velikost přímých plateb SAPS za období 2004-2012

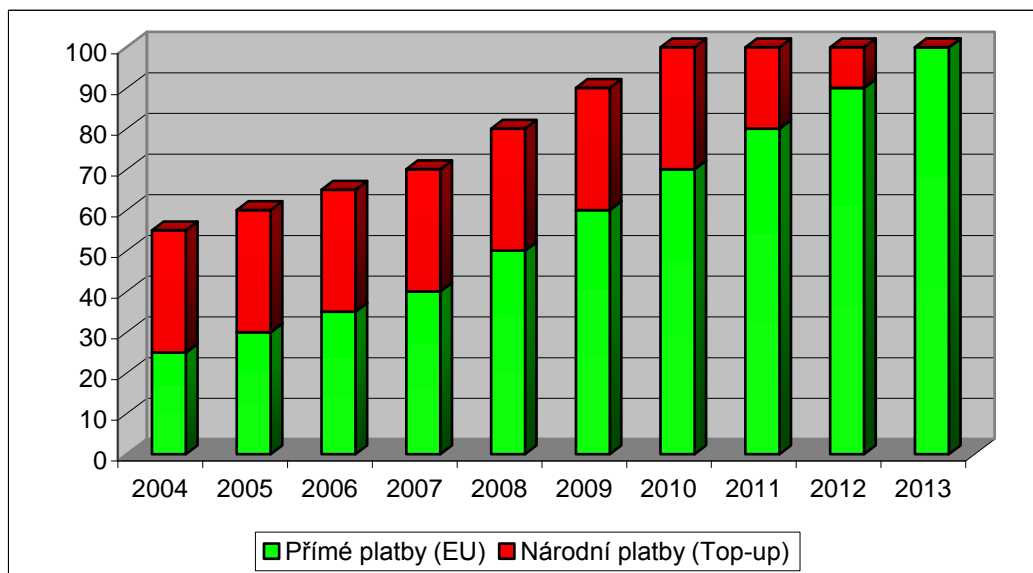
Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sazba Kč/ha	1 833,0	2 110,7	2 517,8	2 791,5	3 072,7	3 710	4 060,8	4 686,5	5 387,3

Zdroj: [66]

5.1.2 Národní doplňkové přímé platby Top-up

Doplňkové platby Top-up jsou platby poskytované k jednotné platbě na plochu SAPS. Platba Top-up má vyrovnávat rozdíl vyplácení přímých plateb v porovnání se stávajícími členy EU, jsou financovány z národních zdrojů, v České republice Ministerstvem zemědělství ČR. I zde EU stanovila určité limity. Dorovnání přímých plateb může být maximálně o 30 %, ale celková částka přímé podpory z fondů EU a národních zdrojů nesmí překročit velikost podpory, kterou by získal farmář z původní EU-15. Existují ovšem i výjimky, v roce 2004 vyplatila ČR k přímé platbě SAPS na bramborový škrob doplňkovou platbu do výše 100 % úrovně přímých plateb v EU-15. Platby Top-up jsou poskytovány na konkrétní účel s cílem zvýšit konkurenceschopnost nepříznivých oblastí pro zemědělství. V roce 2004 byly vypláceny platby na ornou půdu, chmelnice, krávy bez tržní produkce mléka, na chov ovcí, koz, skotu a osivo pícnin a lnu. [62]

Jak ukazuje následující tabulka 12, částku odpovídající průměru EU-15 obdrží zemědělci ČR v roce 2010 a poté by měla být omezena.



Obr. 12: Nárůst přímých plateb v ČR za období 2004–2013 včetně Top-up (v %) Zdroj: [67]

O jednotnou platbu na plochu a národní doplňkové platby bylo možné žádat v rámci jednotné žádosti, která zahrnovala: jednotnou platbu na plochu (SAPS), národní doplňkové platby k jednotné platbě na plochu (Top-up), platbu na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka (dojnice), oddělenou platbu za cukr, oddělenou platbu za rajčata, platby v rámci méně příznivých oblastí (LFA), platby v rámci oblastí Natura 2000 na zemědělské půdě a agroenvironmentální opatření (AEO). [68]

5.1.3 Ostatní přímé platby

Ostatní přímé platby zemědělcům jsou součástí dotací Ministerstva zemědělství ČR a Státního zemědělského intervenčního fondu. Největší podíl na těchto platbách tvořily podpory výrobcům mléka, které měly nahradit škodu způsobenou zavedením systému produkčních kvót na mléko. Výše podpory byla stanovena dle podílu obhospodařované zemědělské půdy jednotlivých zemědělců žádajících o podporu.

Mezi ostatní přímé platby patřila také podpora určená na pěstování lnu pro vlákno, podpora včelařství a na sklizeň máku. Od roku 2005 byla zařazena také podpora na pěstování bylin pro energetické užití. [62]

5.2 Podpory v rámci strukturální politiky

Cílem strukturální politiky EU je podpora méně rozvinutých oblastí a odstranění rozdílů mezi bohatými a zaostalými regiony. Po společné zemědělské politice se jedná o druhou finančně nejnáročnější politiku EU. Jak je vidět na tabulce 13, došlo v průběhu let k výrazné změně financování těchto dvou politik. Například v roce 1990 bylo na SZP vynaloženo 58,6 % celkových výdajů rozpočtu EU, zatímco na strukturální operace pouze 23,6 %. Oproti tomu v roce 2008 představovala společná zemědělská politika 42,6 % a strukturální operace 44,9 % z rozpočtu EU.

Tab. 12: Podíl SZP a strukturálních operací na rozpočtu EU ve vybraných letech (v %)

rozpočet EU	1990	1992	1996	1998	2002	2008	2010
% SZP	58,6	54,2	50	49,5	45,2	42,6	42,1
% strukturální operace	23,6	29,9	31,3	32,2	34,5	44,9	45,4

Zdroj: [69]

Trend rostoucích výdajů na strukturální operace má pozitivní dopad. Odpovídá principu solidarity, v rámci kterého by EU měla podporovat především oblasti s nízkou úrovní hrubého domácího produktu a pomocí vhodných opatření zlepšit jejich ekonomickou situaci.

Za účelem čerpání dotací určených na strukturální opatření byly v České republice v roce 2004 aplikovány dva strukturální programy: Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP Zemědělství) a Horizontální plán rozvoje venkova ČR (Horizontal Rural Development Plan – HRDP). Do roku 2006 byl možné nadále čerpat dotace z předvstupního nástroje SAPARD. [4]

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství plynule navázal na projekty financované z předvstupního nástroje SAPARD. Jeho činnost byla finančně realizována prostřednictvím orientační sekce Evropského zemědělského a záručního fondu (EAGGF) a z Finančního nástroje pro podporu rybolovu (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIG). Program byl řízen Ministerstvem zemědělství ČR. Operační program byl zaměřen hlavně na podporu zemědělské prvovýroby, kvalitní zpracování zemědělských produktů, podporu vodohospodářství, lesního hospodářství a rozvoj venkova. Prvotním cílem programu bylo posílení konkurenceschopnosti zemědělství prostřednictvím další restrukturalizace odvětví, podpora vzniku nových pracovních míst, zavádění nových technologií či poskytování poradenských služeb. K dalším cílům patřila podpora venkovských oblastí tvorbou pracovních příležitostí, zvýšení atraktivity venkova pro podnikatelské investice nebo zajištění zemědělských podniků mladých farmářů stabilně působících v těchto oblastech. [70]

Program byl členěn na tři priority, které se dále dělily na jednotlivá opatření. Priorita I., Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesnímu hospodářství, v sobě zahrnovala tři opatření – Investice do zemědělského majetku/zemědělských podniků, Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing a Lesní hospodářství. Pod druhou prioritou, nazvanou Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání, spadala také tři opatření, a to Posílení přizpůsobivosti a rozvoj venkovských oblastí, Odborné vzdělávání a Rybářství. Poslední prioritou byla Technická pomoc a i opatření pod ní spadající nesla stejný název. Přestože bylo očekáváno, že program bude použit především jako restrukturalizační nástroj (předpoklad využití Priority II.), největší využívání bylo zaznamenáno u Priority I., konkrétně u opatření Investice do zemědělského majetku/zemědělských podniků. [71]

Na tento operační program bylo z finančních zdrojů EU vymezeno necelých 174 mil. EUR, což je oproti dalším čtyřem realizovaným operačním programům nejméně. Česká republika na financování programu poskytla 76,7 mil. EUR. [72]

Horizontální plán rozvoje venkova ČR byl vedle operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství dalším dokumentem Ministerstva zemědělství ČR, který se

zabýval problematikou rozvoje venkova. I projekty v rámci HRDP byly spolufinancovány z prostředků Evropské unie (ze záruční sekce EAGGF) a Ministerstvem zemědělství ČR. Hlavní prioritou HRDP byla stabilizace zemědělské výroby i v méně příznivých oblastech, a tím zajištění trvale udržitelného rozvoje zemědělství, venkovských oblastí a jejich přírodních zdrojů. Horizontální plán se zaměřoval především na podporu tzv. mimoprodukční funkce zemědělství založené na ochraně složek životního prostředí. Mezi další cíle patřilo zlepšení nepříznivé věkové struktury zemědělců prostřednictvím podpory předčasného ukončení zemědělské činnosti nebo omezení orby půdy. Program byl rozčleněn do následujících šesti opatření: Agroenvironmentální opatření (AEO), méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálním omezením (less favoured areas – LFA), lesnictví, předčasné ukončení zemědělské činnosti a zakládání skupin výrobců. Mezi původní opatření HRDP patřila navíc technická pomoc, ta byla ovšem realizována pouze na národní úrovni z národních zdrojů.

- Agroenvironmentální opatření (AEO) patřila mezi nejdůležitější dotační oblast, jejichž podstatou byl ochrana a zlepšení životního prostředí a krajiny, což znamená šetrné využití zemědělské půdy. Opatření řešilo především zrychlený odtok vody z krajiny, problémy eroze půdy, podporu ekologické stability krajiny nebo zachování a zvýšení biologické různorodosti na zemědělsky využívané půdě. Podpora zemědělci kompenzovala určitou újmu, která byla způsobena hospodařením finančně nákladným a náročným na vlastní práci zemědělce.
- Podpora LFA, tedy podpora méně příznivým oblastem, byla poskytována za účelem ochrany životního prostředí a udržování původního rázu krajiny, zajištění odpovídajících příjmů zemědělským podnikům hospodařícím v náročných podmínkách, tzn. v horských a podhorských oblastech s vyšší nadmořskou výškou a nižší průměrnou teplotou.
- Lesnictví a další 2 podopatření, zalesňování zemědělské půdy a zakládání porostů rychle rostoucích dřevin k energetickému využití, využívali zemědělci a vlastníci zemědělské půdy, která mohla být určena k zalesnění. Cílem těchto opatření bylo trvalé snížení obdělávané zemědělské půdy, rozšíření zalesněných ploch a změna struktury zemědělských farem s cílem zajištění příjmů skrze diverzifikace jejich aktivit.

- Předčasné ukončení zemědělské činnosti umožňovalo starším zemědělcům odchod z odvětví při získávání podpor zajišťujících důstojnou životní úroveň. Účelem opatření bylo posílení ekonomické životaschopnosti zemědělských podniků nastoupením mladších zemědělců.
- Zakládání skupin výrobců mělo za cíl zvýšit českým zemědělcům odbyť jejich produkce a zajistit tak konkurenceschopnost v podmínkách jednotného trhu EU. Sdružování ve specializovaných skupinách bylo výhodou vzhledem k finančním, pracovním nebo vyjednávacím možnostem s obchodními řetězci, čímž se skupinám naskytla možnost efektivního marketingu a odbytu. [73]

Tabulka 14 zobrazuje alokaci finančních prostředků mezi jednotlivá opatření včetně dobíhající podpory SAPARD. Je zřejmé, že nejvíce žádané podpory byly v rámci agroenvironmentálních opatření a méně příznivých oblastí (LFA). Na projekty Horizontálního plánu rozvoje venkova bylo za období 2004-2006 vynaloženo 678,5 mil. EUR, z čehož 542,8 mil. EUR tvořily finanční prostředky od EU (80 %), zbývajících 20 % financovala ČR. [74]

Tab. 13: Alokace finančních prostředků z HRDP v letech 2004-2006 (v tis. EUR)

Dotační tituly + SAPARD	Finanční zdroje		Finanční zdroje celkem
	Příspěvek EU	Příspěvek ČR	
Předčasné ukončení zemědělské činnosti	2 800	700	3 500
Méně příznivé oblasti (LFA)	234 444	58 611	293 055
Agroenvironmentální opatření (AEO)	284 925	70 745	355 670
Lesnictví	6 080	1 520	7 600
Zakládání skupin výrobců	8 492	2 123	10 615
SAPARD (2004-2005)	6 048	1 998	8 046
Jiné akce	11	3	14
Celkem	542 800	135 700	678 500

Zdroj: [75]

V novém programovacím období 2007–2013 došlo k několika změnám. Opatření ze strukturálních operací (operační program Rozvoje venkova a multifunkční zemědělství a HRDP) byla nahrazena novým strukturálním programem „Program rozvoje venkova“. Finanční prostředky jsou zajištěny nově vzniklým Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova.

5.2.1 Národní podpory a opatření

Národní podpory a opatření jsou sestavovány vládou v souladu s předpoklady systému společného trhu EU a jejich konečné znění podléhá schválení Evropské komise. Oblasti podpory jsou upravovány každý rok. Mezi národní podpory patří i dotace úroků z úvěrů poskytovaných z Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF). [62]

5.2.2 Podpory tržních cen

Podpory tržních cen výrobků jsou vykonávány přes Společnou organizaci trhu, jejímž cílem je regulace trhu a omezení negativních dopadů vlivem změn poptávky a nabídky na trhu. Podpory jsou členěny dle jejich aplikace na opatření v zahraničním obchodu a opatření na domácím trhu.

U opatření zahraničního obchodu je po vstupu ČR do EU slovem zahraniční chápán obchod s tzv. třetími zeměmi (mimo EU). ČR se proto řídí legislativou Společné obchodní politiky a Společné zemědělské politiky EU. Přístup na zahraniční trh je kontrolován prostřednictvím tarifních opatření, tzn. celních sazeb a dovozních licencí. Na export do nečlenských zemí jsou poskytovány subvence na konkrétní produkty, např. na hovězí maso, mléčné výrobky nebo cukr. Na vývoz komodit se vztahují vývozní licence v souladu s pravidly EU pro regulaci obchodu. Obdobně jsou využívány i dovozní licence, které umožňují dovoz komodit ze třetích zemí. Systém dovozních licencí je usměrňován pravidly SZP EU o regulaci obchodu a jejich vydávání je řízeno Komisí.

Opatření na domácím trhu jsou realizována pomocí finanční podpory a intervenčních zásahů na trhu. Mezi finanční podpory patří například zvýšení spotřeby mléčných produktů ve školách, tzv. školní mléko, kdy jsou mléčné produkty ve školách dotované státem. V rámci intervence na trhu jsou prováděny intervenční nákupy a skladování vepřového masa a obilovin. [62] [76]

5.2.3 Dobíhající podpory z předvstupního období

K dobíhajícím podporám z předvstupního období se řadí podpory, které byly realizovány před vstupem do EU a po vstupu byly ukončeny, ovšem vzniklé závazky a jejich proplácení stále pokračovaly. Nejvýraznější položkou byl předvstupní nástroj SAPARD. Od 1. prosince 2005 začaly být finanční závazky pro zbylé projekty SAPARD propláceny z finančních zdrojů záruční sekce EAGGF v rámci Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP). [76]

5.3 Nové programové období 2007-2013

Do nového rozpočtového období 2007–2013 vstupovaly nové členské státy již s určitou zkušeností z předchozích tří let v Evropské unii a mohly se tak připravit na nové změny SZP. V tomto programovacím období byla jako hlavní cíl vytyčena podpora rozvoje venkova, ochrana životního prostředí a udržitelného rázu krajiny. ČR má vysoký potenciál kulturního i přírodního dědictví, ale v oblastech venkova nejsou dostatečně využívány zemědělské farmy pro agroturistiku a chybí zde kvalitní dopravní infrastruktura. Ani turistická infrastruktura a propagace neodpovídá standardům Evropské unie, stejně jako doprovodné služby (informační, stravovací nebo ubytovací).

Rokem 2006 byla ukončena činnost programů Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství a Horizontální plán rozvoje venkova ČR. Proplácení závazků vzniklých v rámci těchto programů pokračovalo ještě během dalších dvou let. Financování projektů OP Rozvoje venkova a multifunkční zemědělství bylo ukončeno k 31. 12. 2008. Financování v rámci HRDP skončilo také v roce 2008, dobíhající dlouholeté závazky byly během roku

2009 proplaceny ze zdrojů Programu rozvoje venkova. Do tohoto programu byla zahrnuta opatření z OP Zemědělství a HRDP.

Jak je vidět na obrázku 10, došlo k přesunu podpory rozvoje venkova ze strukturální politiky zcela pod druhý pilíř společné zemědělské politiky. Mimo to vznikly z původního Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EAGGF) dva nové fondy, Evropský zemědělský záruční fond (EAGF) a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD). K financování prvního pilíře, který zahrnuje přímé platby a společnou organizaci trhu, slouží EAGF. Druhý pilíř, tedy rozvoj venkova, je prostřednictvím Programu rozvoje venkova financován fondem EAFRD. [77]

	Oblast podpory		Fondy EU
2004-2006	SZP	I. pilíř - přímé platby (SAPS) - společné organizace trhu	EAGGF (záruční část)
		II. pilíř – rozvoj venkova - některá opatření HRDP	
		Strukturální politika – Rozvoj venkova - některá opatření HRDP - OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství - SAPARD	EAGGF (orientační část)
2007-2013	SZP	I. pilíř - přímé platby (SAPS) - společné organizace trhu	EAGF
		II. pilíř – rozvoj venkova - Program rozvoje venkova	EAFRD

Obr. 13: Pilíře SZP a jejich financování v České republice
Zdroj: [3]

Před rokem 2007 mohli čeští zemědělci čerpat dotace v rámci společné zemědělské politiky i strukturální politiky. SZP byla rozdělená na dva pilíře. První pilíř byl určen k financování přímých plateb zemědělcům a společných tržních organizací. Pilíř druhý sloužil k podpoře rozvoje venkova, který byl v ČR uskutečněn skrze Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP). Oba tyto pilíře byly financovány ze záruční sekce Evropského zemědělského záručního a orientačního fondu. Podpora venkova byla dále rozvíjena v rámci strukturální politiky, a to prostřednictvím HRDP, operačního programu Rozvoj

venkova a multifunkční zemědělství a nástroje předvstupní pomoci SAPARD. Tato opatření v rámci strukturální politiky byla financována z orientační sekce EAGGF.

Společná zemědělská politika byla kromě fondů EU financována také z národního rozpočtu. Jednalo se konkrétně o doplňkové národní platby Top-up, které byly vypláceny pouze z národních zdrojů, a určité platby v rámci Horizontálního plánu rozvoje venkova.

5.3.1 Změny v oblasti podpory agrárního sektoru

Obrázek 11 zobrazuje systém dotací pro programové období 2007–2013, zde konkrétně za rok 2008. Jak je z obrázku patrné, přímé platby, doplňkové národní platby, národní opatření a podpory tržních cen zůstaly zachovány. V porovnání s předchozím obdobím došlo k přesunu podpor dříve poskytovaných v rámci strukturální politiky zcela pod společnou zemědělskou politiku, konkrétně pod její druhý pilíř, který je v České republice prováděn pomocí Programu rozvoje venkova.

Podpory agrárního sektoru	
I. Přímé platby	jednotná platba na plochu (SAPS)
	národní doplňkové platby (Top-up)
	ostatní přímé platby
II. Podpory v rámci politiky rozvoje venkova	Program rozvoje venkova
III. Národní podpory a opatření	
IV. Podpory tržních cen	

Obr. 14: Podpory agrárního sektoru v České republice v roce 2008
Zdroj: [78]

V období 2007–2013 měly přímé platby narůstat meziročně o 10 % průměru v EU a zároveň být doplněny národními platbami. Přímé platby stále představují nejvýraznější podporu, kterou mohou zemědělci čerpat, neboť je do této oblasti alokováno největší

množství finančních prostředků. I v tomto období byly rozděleny na jednotnou platbu na plochu (SAPS), doplňkové národní platby (Top-up) a ostatní přímé platby.

Jednotná sazba na plochu (SAPS), jak již bylo zmíněno v tabulce 11, byla ve stávajícím programovém období na každý rok stanovena v různé výši. Za rok 2007 sazba činila 2 791,5 Kč na hektar, 3 072,7 Kč v roce 2008, 3 710 Kč za rok 2009, 4 060,8 Kč v roce 2010, 4 686,5 Kč za rok 2011 a 5 387,5 Kč v roce 2012. Kromě této platby byla zemědělcům poskytována také oddělená platba za cukr, podpora na zpracování energetických plodin a oddělená platba za rajčata. Oddělená platba za cukr představuje částečnou kompenzaci pěstitelům cukrové řepy za ztrátu příjmů způsobenou snížením garantované ceny cukrovky. Od roku 2007 bylo možné žádat o podporu na zpracování energetických plodin. Podpora byla hrazena ze zdrojů EU s cílem zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie. Tato podpora byla vyplácena do roku 2009. Oddělená platba za rajčata byla zavedena v roce 2008 a její získání podmíněno přiznáním dotace SAPS. Cílem podpory bylo posílit nízkou produkci rajčat v ČR. Pro pěstování nejsou příliš vhodné podmínky, proto je většina produkce dovážena především z Itálie a Číny. [79]

Od 1. 1. 2009 je poskytování přímých plateb, některých podpor z osy II Programu rozvoje venkova a určitých podpor v rámci společné organizace trhu podmíněno dodržováním daných právních předpisů v systému cross-compliance.

Národní doplňkové platby (Top-up) byly v průběhu let 2011–2013 upraveny. Například v roce 2012 neměly být vypláceny vůbec, byly ovšem zajištěny finanční prostředky na jejich vyplácení. Konkrétně se jednalo o částku 400 mil. Kč z příjmů Pozemkového fondu a 100 mil. Kč z nespotřebovaných výdajů Ministerstva zemědělství ČR z minulých let. [80]

Tabulka 12 ukazuje oblasti zemědělství, na které mohli zemědělci čerpat národní dotace v období let 2009–2011. Za rok 2009 bylo možné čerpat podporu u devíti různých oblastí. Do dalšího roku byly zrušeny platby na pěstování lnu na vlákno a platby vázané na produkci chmele. V roce 2011 byly navíc odebrány platby na zemědělskou půdu. Výrazný pokles sazeb za toto období je vidět u plateb na přežvýkavce, krávy bez tržní produkce

mléka (meziročně téměř o 1000 Kč za VDJ – Velká dobytčí jednotka) a plateb na chov ovcí a koz.

Tab. 14: Podporované oblasti zemědělství z národních plateb Top-up v období 2009-2011

Oblast poskytovaných plateb	sazba (Kč / jednotka)		
	2009	2010	2011
zemědělská půda	1 184,0 / ha	514,1 / ha	-
len na vlákno	1 664,5 / ha	-	-
chmel – coupling	3 019,6 / ha	-	-
chmel – decoupling	4 474,6 / ha	8 126,8 / ha	7 540,9 / ha
přežvýkavci	1 461,3 / VDJ	1 310,1 / VDJ	910,8 / VDJ
krávy bez tržní produkce mléka	3 280,4 / VDJ	2 119,6 / VDJ	1 393,8 / VDJ
ovce / kozy	1 362,1 / VDJ	1 000 / VDJ	650,8 / VDJ
bram. škrob – coupling	1 668,6 / t	1 631,2 / t	1 641,4 / t
bram. škrob – decoupling	586,4 / t	465,3 / t	378,8 / t

Zdroj: [81]

Dne 15. 10. 2012 byl zahájen příjem žádostí o národní doplňkové platby Top-up za rok 2012, které dle původního Nařízení vlády č. 107/2012 Sb. neměly být poskytovány vůbec. Za tento rok budou vypláceny platby na chmel, přežvýkavce, chov ovcí a koz, chov krav bez tržní produkce mléka, na zemědělskou půdu a na brambory pro výrobu škrobu. [82]

Ostatní přímé platby jsou poskytovány z národních zdrojů dle dotačních programů stanovených dle „Zásad“ (tzv. Zásady Ministerstva zemědělství ČR) a stanoveny na každý kalendářní rok zvlášť. V roce 2007 byly vypláceny na podporu včelařství, komplexní sklizeň máku a pěstování bylin pro energetické využití. Za období 2008–2010 se jednalo o přímé platby určené pouze na podporu včelařství. [78] [79] [83]

Po rozšíření Evropské unie došlo také ke zvýšení rozmanitosti venkovských oblastí a rozvoji venkova začal být kladen daleko větší význam. V novém programovém období 2007–2013 byl pro druhý pilíř SZP vytvořen nový fond, Evropský zemědělský fond pro

rozvoj venkova, určený k financování projektů spadajících do rozvoje venkova. V České republice je tato politika realizována prostřednictvím Programu rozvoje venkova.

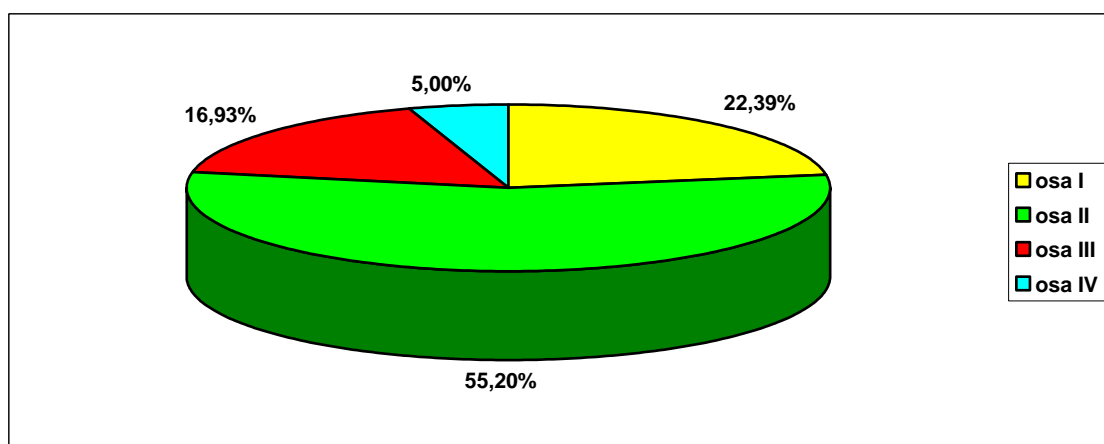
Skrze **Program rozvoje venkova (PRV)** jsou naplňovány cíle stanovené v Národním strategickém plánu rozvoje venkova ČR. Především se jedná o rozvoj venkovských oblastí na základě trvale udržitelného rozvoje, zlepšení životního prostředí a snížení negativních dopadů intenzivního zemědělského hospodaření. Program dále podporuje diverzifikaci ekonomických činností na venkově, podnikání a vznik nových pracovních míst nebo snižování míry nezaměstnanosti ve venkovských oblastech. Řídícím orgánem PRV je Ministerstvo zemědělství ČR skrze Státní zemědělský intervenční fond.

Jak je vidět na obrázku 12, Program rozvoje venkova je rozdělen do čtyř os: Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, Zlepšení životního prostředí a krajiny, Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova a osa LEADER. Každá z os má určité priority a cíle, na které jsou zaměřené.

<p>Osa I: Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví</p>	<ul style="list-style-type: none"> - přenos informací, inovace, modernizace a kvalita v celém potravinovém řetězci s cílem vytvořit moderní zemědělsko-potravinářské odvětví - modernizace zemědělských podniků - snížení věkového průměru zaměstnanců v zemědělství
<p>Osa II: Zlepšení životního prostředí a krajiny</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zlepšení životního prostředí a krajiny - zachování a rozvoj zemědělských a lesnických systémů - ochrana vody a zmírňování klimatických změn - využití obnovitelných zdrojů energie
<p>Osa III: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova</p>	<ul style="list-style-type: none"> - podpora kvality života ve venkovských oblastech - zajištění vyšších příjmů venkovských obyvatel - rozvoj venkovské infrastruktury - podpora agroturistiky a služeb
<p>Osa IV: LEADER</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zlepšení vnitřního rozvojového potenciálu venkovských oblastí - příspěvek k prioritám os I, II a III

Obr. 15: Program rozvoje venkova ČR v období 2007-2013
Zdroj: [84]

Česká republika získala na rozvoj venkova finanční příspěvek ve výši 3 615 mil. EUR, z čehož 2 815 mil. EUR, tzn. asi 78 %, tvořily finanční prostředky od Evropské unie. Zbývajících 22 % bylo poskytnuto z národních zdrojů. Na obrázku 16 je zachyceno procentuální rozdělení finančních prostředků alokovaných mezi jednotlivé osy. Jak je z něho zřejmé, největší položku tvoří osa II, na kterou je vyčleněna více jak polovina rozpočtu Programu rozvoje venkova ČR.



Obr. 16: Procentuelní rozdělení finančních prostředků Programu rozvoje venkova ČR 2007-2013 dle jednotlivých os

Zdroj: [4]

U **národních podpor a opatření** představovaly největší část dotační programy poskytované v rámci „Zásad“. Další významnou část tvořily podpory poskytované prostřednictvím PGRLF, tedy na dotace úroků z úvěrů v rámci jednotlivých investičních programů. Dále PGRLF poskytl výraznou podporu v oblasti „Podpora pojištění“, tzn. pojištění plodin a hospodářských zvířat malých a středních zemědělských podniků. [83]

Oblast **podpory tržních cen** se týkala podpory nejen výrobců (exportní subvence, podpory soukromého skladování a jiných podpor cen v rámci SOT), ale i spotřebitelů (např. subvencování školního mléka nebo ovoce). Za období 2008–2010 docházelo meziročně k výrazným změnám. Například v roce 2008 došlo oproti roku 2007 k výraznému poklesu výdajů na podporu cen poskytovaných od EU (o 35 %)

v důsledku minimálních finančních prostředků určených na export mléčných výrobků a obilovin. U cukru nebyly exportní subvence poskytovány vůbec. V roce 2009 došlo k navýšení těchto výdajů (o 15 %) v souvislosti se zvýšením výdajů na vývoz mléčných výrobků a cukru. V tomto roce nebyl subvencován vývoz obilovin. V rámci dobíhajícího vyjednávacího kola WTO v Dauhá Evropská unie deklarovala omezení exportních subvencí do roku 2013, to se ale projevilo již v roce 2010. Meziročně došlo k poklesu výdajů (o 70 %) nejen na exportní subvence, ale i ostatní oblasti podpor poskytovaných ze zdrojů EU. Výrazné omezení podpor nastalo také v cukrovarnictví v důsledku ukončení restrukturalizace v této oblasti. V roce 2010 byla mimo to zavedena nová forma podpory „ovoce do škol“, která byla finančně zajištěna jak z prostředků EU, tak i ČR. Program je určen pro žáky prvních až pátých ročníků základních škol. Žádost je možné podat prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu. [78] [79] [83]

6 Dopad reforem SZP na produkci

V souvislosti s přistoupením ČR do EU byla požadována změna intenzivního způsobu zemědělství na extenzivní. V předvstupním období 2001–2003 činila zemědělská produkce České republiky v ročním průměru 99,6 mld. Kč, na čemž se rostlinná produkce podílela z 50,3 % a živočišná z 49,7 %. Po vstupu do Evropské unie došlo za období 2004–2009 k navýšení zemědělské produkce v průměru o 5,3 %. Rostlinná produkce vzrostla průměrně na 54,3 %, zatímco u živočišné produkce došlo k poklesu na 45,7 %. [85]

Následující tabulka 13 ukazuje velikost zemědělské produkce (v běžných cenách roku) v letech 2001–2011 a procentuální podíl rostlinné a živočišné produkce (nezahrnuje podíl produkce vedlejších zemědělských služeb a nezemědělské vedlejší činnosti). Negativní vývoj v letech před vstupem do EU byl zapříčiněn nepřízní počasí. Výsledek roku 2002 byl následkem katastrofálních povodní, které měly dopad na celkovou zemědělskou produkci. Bohužel ani další rok nepřinesl zlepšení. V důsledku silných mrazů a sucha v rozhodující části vegetativního období došlo k dalšímu propadu. V celkovém měřítku je viditelná změna orientace z živočišné produkce na rostlinnou, jejíž podíl se v průběhu let stále navyšoval (největší pokles byl zaznamenán u produkce vepřového masa, největší nárůst u obilovin).

V časové řadě jsou zřejmé dva zlomové roky. První z nich je rok 2007, kdy došlo k růstu zemědělské produkce zhruba o 17,5 %, na kterém se podílela díky příznivým vegetačním podmínkám rostlinná výroba (zejména u obilovin, řepky a brambor). Dalším zlomovým bodem byl rok 2009, který zaznamenal pokles zemědělské produkce o 18,1 %. Na redukci rostlinné produkce se nejvíce podílel pokles obilovin, u živočišné výrazné snížení jatečných prasat.

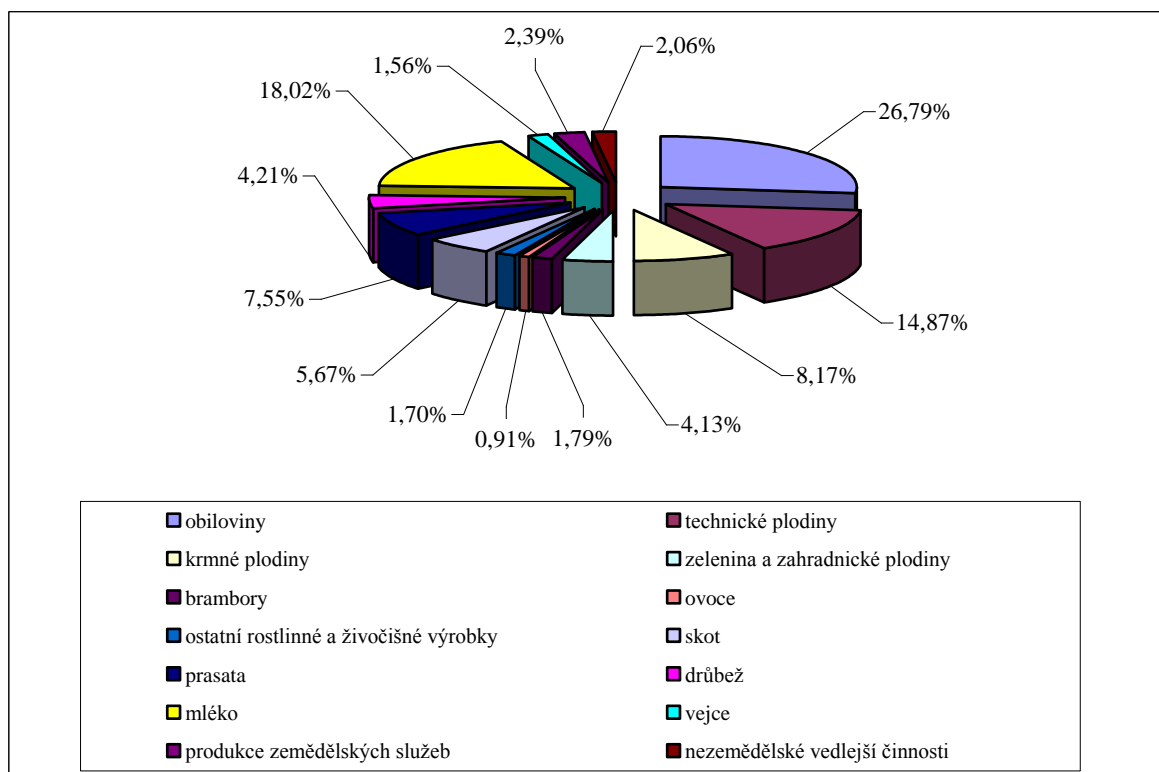
Tab. 15: Velikost zemědělské produkce v letech 2001-2011 (běžné ceny roku, v mld. Kč)

	zemědělská produkce (mld. Kč)	rostlinná produkce (%)	živočišná produkce (%)
2001	109,1	50,6	49,3
2002	99,9	50,5	49,3
2003	92,1	48,5	51,3
2004	115,3	54,2	42,3
2005	102,8	48,6	46,4
2006	102,2	48,4	46,6
2007	120,1	55,3	40,9
2008	119,7	52,2	43,8
2009	97,8	52,3	43,3
2010	102,6	55,5	39,3
2011	117,4	58,4	37,1

Zdroj: [86] [87]

V odvětví živočišné výroby došlo k výraznému snižování stavu hospodářských zvířat, což se odrazilo i v celkovém zahraničním obchodě. Jsou dováženy komodity, které byly dříve určeny na export (např. vepřové maso, některé druhy ovoce, zelenina). Změnila se i struktura plodin pěstovaných na polích, kde převažují olejniny a obiloviny. S tím souvisí i návrh související s budoucí reformou SZP na zvýšení ploch určených k „ozelenění“.

Obrázek 17 znázorňuje strukturu produkce českého zemědělského odvětví v roce 2011. Dle obrázku je zřejmé, že největším objemem se na rostlinné produkci podílely obiloviny (26,79 %) a technické plodiny (14,87 %). Nejvýznamnější složkou živočišné výroby byla produkce mléka (18,02 %) a chov prasat (7,55 %).



Obr. 17: Struktura produkce zemědělského odvětví ČR v roce 2011 (%)
Zdroj: [88]

V porovnání s obdobím před vstupem do EU (údaje za rok 2003) nastaly určité změny ve skladbě zemědělské produkce. Celkově je značný růst všech jednotlivých komodit v oblasti rostlinné produkce. K největšímu nárůstu došlo u produkce obilovin, které v roce 2003 představovaly 20,68 % z celkového souhrnu, a u technických plodin. U živočišné produkce je zřejmý opačný průběh. Největší pokles nastal u produkce prasat, která za osm let poklesla z původních 15,49 % na 7,55 %, tzn. o více jak polovinu. Výrazné omezení produkce bylo zaznamenáno také u mléka, drůbeže a produkce vajec. V celkovém pohledu lze zaznamenat změnu orientace produkce ze živočišné na rostlinnou, která je pro zemědělské podniky více rentabilní.

Přístup na společný evropský trh znamenal pro české zemědělce daleko větší konkurenční boj. Na podporu kvalitních domácích potravin byla na trh v roce 2003 uvedena značka KLASA. Rostoucí počet žádostí na udělení certifikátu dokazoval zájem o podporu domácí produkce a jejího zviditelnění na zahraničním i domácím trhu. Stanovené požadavky na podíl domácích surovin ve výrobcích podporoval i zemědělské prvovýrobce.

Následující část bude zaměřena na dopad reforem u konkrétních komodit. Pro bližší analýzu byly vybrány ty komodity, které patří k hlavním v českém zemědělství. Nejprve se jedná o obiloviny, jelikož patří mezi nejvýznamnější oblast produkce ČR i EU. Dále bude zachycena situace v produkci cukru a cukrové řepy, jakožto komodity, v jejíž produkci se po vstupu odehrávaly největší změny a nakonec situace u hlavních komodit živočišné produkce ČR, u mléka a vepřového masa.

6.1 Obiloviny

Za období 2003–2004 představovala plocha osetá obilovinami 11,4 % rozlohy států EU-15, náklady na pěstování činily 16,85 mld. EUR (36,2 % celkových rozpočtových nákladů na SZP). Od 1. května 2004 je Česká republika povinna dodržovat pravidla SZP, která zabezpečují regulaci trhu s obilovinami. Dle reformy z roku 2003 začal být v ČR uplatňován systém přímé platby na plochu SAPS dotovaný doplňkovými platbami Top-up. V rámci společné organizace trhu s obilovinami v EU spadá intervenční nákup obilovin pod kompetence Státního zemědělského intervenčního fondu. Základní intervenční cena byla dlouhodobě stanovena na 101,31 EUR/t (v sezóně 2000/2001 činila 110,25 EUR/t, tzn. 15% pokles). [89] [90]

Na počátku roku 2004 byla situace v ČR podobná jako v okolních evropských zemích. V důsledku nepříznivého roku 2003 došlo k velkému propadu produkce obilovin. Většina zemí byla nucena uvolnit obilí z intervenčních zásob a snížila povinnost uvedení půdy do klidu z 10 % na 5 %. V důsledku převisu poptávky nad nabídku byla také stanovena vysoká cena obilovin. Oproti tomu příznivé podmínky v následujícím roce přinesly extrémně vysokou produkci. Zásoby obilovin vzrostly i v ostatních evropských státech, což

zapříčinilo výrazný pokles cen a omezenou možnost vývozu obilovin do ostatních zemí EU. ČR tak v prvním roce členství zaznamenala negativní zkušenost se systémem intervenčního výkupu obilovin. Přebytky produkce nebyly plynule odčerpávány a přesycené trhy ostatních zemí omezovaly možnost vývozu, proto Evropská komise v roce 2005 schválila možnost vývozu do vybraných třetích zemí (ČR tak měla možnost exportu 300 tis. tun pšenice z intervenčních zásob). [62]

V České republice má platební agentura SZIF povinnost přijmout veškeré nabídnuté obilí odpovídající stanoveným parametrům. SZIF pořádá výběrová kola na skladování obilovin, intervenční nákup pak probíhá po dobu několika měsíců. Minimální skladovací kapacita představuje 1000 tun. Na začátku každého měsíce, kdy probíhá intervenční nákup obilovin, SZIF zveřejňuje směnný kurz pro přepočet intervenční ceny. [90]

V následující tabulce 14 jsou zobrazeny určité položky bilance výroby a spotřeby obilovin v ČR. Jak již bylo uvedeno, výrazný zlom nastal mezi sklizněmi v období 2003/2004 a 2004/2005. V této době také dosahoval intervenční nákup obilovin nejvyššího množství 907,9 tis. tun. V dalších letech docházelo k mírnému poklesu produkce, což znamenalo zvýšení dovozu a vyšší úroveň cen obilovin, která se v této době pohybovala okolo stanovené intervenční ceny 101,31 EUR za tunu (zhruba 3200 Kč). V roce 2008, po kontrole „zdravotního stavu“ SZP, došlo ke změnám intervenčního systému obilovin. U určitých druhů byla intervence zachována ale bez množstevního stropu nákupu.

Od marketingového roku 2009/2010 nebyla poskytována žádná intervence u kukuřice. Následující rok byl pro produkci příznivý a došlo k jejímu opětovnému navýšení, ale současně i k poklesu cen. V následujících letech výroba opět klesala.

Tab. 16: Vybrané položky bilance výroby a spotřeby obilovin v ČR (tis. tun)

	produkce	dovoz	vývoz	intervenční nákup
2000/01	6 454,2	170,3	369,4	0
2001/02	7 337,6	82,0	385,0	0
2002/03	6 770,8	100,7	943,1	0
2003/04	5 762,4	52,1	491,5	0
2004/05	8 783,8	68,5	1 152,7	907,9
2005/06	7 659,9	61,1	1 961,9	543,8
2006/07	6 386,1	384,3	1 472,6	1,5
2007/08	7 132,9	179,7	1 343,2	0
2008/09	8 369,5	126,8	2 272,5	191,1
2009/10	7 832,1	73,8	2 073,2	343,8
2010/11	6 877,6	101,6	1 791,8	0

Zdroj: [86] [87]

Produkce obilovin, stejně jako u ostatních komodit rostlinné produkce, je závislá na přírodních podmínkách a vlivech počasí. V České republice jsou tyto podmínky příznivé, proto obiloviny představují největší položku ve struktuře zemědělského odvětví ČR. Vstup do EU výrazně podpořil vývoz produkce do ostatních států a tím zajistil odbyt v případě nadprodukce. Pro evropské pěstitele je také stanovena minimální cena, za kterou ji mohou odprodat do intervenčních skladů vždy, pokud ji nejsou schopni na trhu prodat za cenu vyšší. Tím je zajištěn stabilní příjem a částečně pokryty náklady. Česká republika zaujímá se svým podílem na celkové produkci obilovin v EU desáté místo. Obiloviny byly před vstupem i po přistoupení vyváženy především do Německa, Maďarska a Polska. Tyto státy se podílely i na dovozu, především u žita a ječmene.

6.2 Cukr

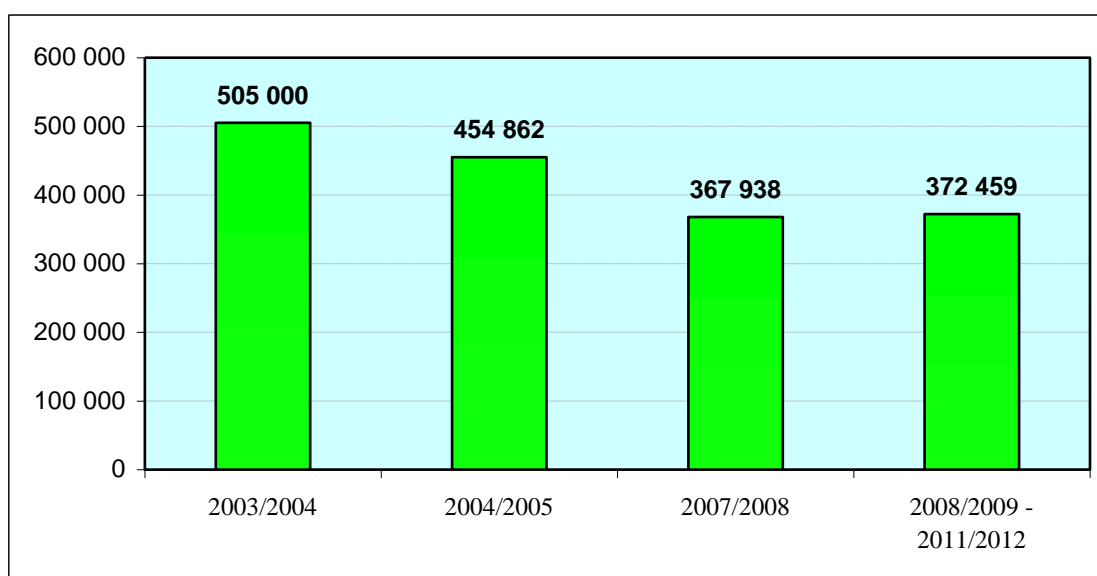
Mezi deseti nově přistupujícími státy do EU v roce 2004 patřila Česká republika mezi šest producentů a zpracovatelů cukru. Ještě před vstupem se v rámci EU-10 nacházela na druhém místě za Polskem. Již v této době ovšem došlo k výraznému poklesu cukrovarů v ČR (z původních 52 v roce 1989 poklesl počet na 13 v roce 2003, 8 z nich bylo odkoupeno nadnárodními koncerny). [19]

Reformní kroky v odvětví cukru byly stanoveny ve Fischlerově reformě z roku 2003 s cílem snížit ceny cukru, které byly v EU až třikrát vyšší než na světovém trhu. Vstup deseti nových států do EU znamenal nárůst plochy určené pro pěstování cukrové řepy až o 30 %, a s tím související nárůst produkce cukru o 15 %. Konkurenceschopnost pěstitelů cukrové řepy a výrobců cukru měla být zabezpečena dobrovolným ukončením výroby. Ta by byla částečně kompenzována vyrovnávacími platbami a zřízením restrukturalizačního fondu, který by měl motivovat malé podniky k odchodu z odvětví. Fond byl financován platbami od výrobců cukru, isoglukosy a inulinu dle velikosti výrobní kvóty. Prioritou této reformy bylo snížení produkce cukru o 6 až 7 milionů tun. Celkem bylo za období 2006/2007 až 2008/2009 vráceno 5,77 mil. tun kvóty cukru, což představuje plnění plánu na 96 %. [19] [91]

Po vstupu České republiky do EU byl dopad této reformy zaznamenán v přidělení nízké produkční kvóty na výrobu cukru. Původně určené dvě rozdílné kvóty A a B byly v roce 2006 sloučeny do jedné národní kvóty v celkové hodnotě 454 862 tun. U některých cukrovarů došlo k výraznému poklesu tržeb, který byl zapříčiněn nerovnoměrným přidělováním výrobní kvóty jednotlivým producentům. K negativním podmínkám pro výrobu cukru v ČR se alespoň podařilo prosadit dodatečnou kvótu na cukr v maximálním množství 20 070 tun a zavedení přímé platby pro nové členské státy, kterou bylo možné uplatňovat v období 2006–2008. V prvním roce reformy bylo poskytnuto 27,85 mil. EUR a v následujících dvou letech vždy zhruba o 6,4 mil EUR více. [91]

V rámci reformního procesu došlo ke snížení ploch určených pro pěstování cukrové řepy z původních 2 145 tis. hektarů na 1 353 tis. hektarů, od zahájení restrukturalizačního

procesu bylo sníženo množství dodávané řepy o 35 %. Produkční kvóty (v různém podílu) se vzdalo dohromady 23 členských států. V České republice ukončila činnost společnost Eastern Sugar, která vlastnila tři cukrovary (Němčice na Hané, Kojetín a Hrochův Týnec). V roce 2007 vrátila kvótu na výrobu cukru ve velikosti 102 473 tis. tun, čemuž odpovídalo snížení plochy cukrovky o 11,6 tis. hektarů. Za to byla společnosti přiznána platba 730 EUR na tunu kvóty cukru (zhruba 2 mld. Kč, z nichž pouze 29,3 % bylo vyplaceno přímo pěstitelům). V následujícím grafu 4 je zobrazen vývoj produkčních kvót cukru v ČR za období 2003-2012. Po zavedení restrukturalizačních plateb je vidět pokles následně po vrácení výrobní kvóty společnosti Eastern Sugar na 367 838 tun. Po ukončení reformy SOT s cukrem byla kvóta stanovena na 372 459 tun. [91] [92]



Obr. 18: Vývoj produkční kvóty cukru v ČR (t)
Zdroj: [92]

V současné době funguje v České republice pět cukrovarnických podniků, mezi něž je rozdělena celková výrobní kvóta cukru 372 459,207 tun. Konkrétní rozdělení je zobrazeno v tabulce 15.

Tab. 17: Rozdělení produkční kvóty cukru mezi jednotlivé podniky

	celková produkční kvóta (t)
Tereos TTD, a.s.	208 715,651
Moravskoslezské cukrovary, a.s.	93 973,208
Cukrovar Vrbátky a.s.	21 989,012
Litovelská cukrovarna, a.s.	22 596,848
Hanácká potravinářská společnost a.s.	25 184,488
Celkem	372 459,207

Zdroj: [93]

V rámci cukrovarnického průmyslu měla opatření Společné zemědělské politiky výrazný dopad. Členství v EU přineslo omezení produkce jednoho z tradičních odvětví hospodářství, které znamenalo snižování stavu zaměstnanců v této oblasti produkce a ukončení činnosti některých podniků. Po vstupu do EU byl navýšen dovoz cukru i jeho substituentů.

6.3 Mléko

Trh s mlékem a mléčnými výrobky byl v Evropské unii značně ovlivněn jejím rozšířením o nové členské státy a zahájením reformy SZP. V roce 2004 bylo v EU-25 dodáno do mlékárenských podniků celkem 130,4 mil. tun mléka, což oproti předchozímu roku znamenalo pokles o 1,2 mil. tun. Na světových trzích byla stanovena poměrně vysoká cena od průmyslových výrobců. Tato situace společně s růstem vývozu do třetích zemí pomohla vnitřnímu trhu s mlékem v EU a zvýšení odbytu. Vývoj cen u stávajících i nových členských států byl velmi podobný. [62]

Již ve smlouvě o přistoupení ČR do Evropské unie byla definována mléčná kvóta, která byla až do roku 2008 stanovena ve výši 2,613 mil. tun mléka ročně v dodávkách (tzn. mléko určené pro další zpracování a prodej výrobcům mléčných produktů) a 68 904 tun mléka pro přímý prodej. Krátce po vstupu do EU byla v roce 2004 a 2005 za nedodržení mléčných kvót Česká republika pokutována. Za období 2005/2006 tak musela zaplatit pokutu ve výši 5,128 mil. EUR, náklady přitom nesli jednotliví producenti. K překročení kvóty došlo z důvodu jejího neúměrně nízkého nastavení u mléka na dodávky, přitom kvóta na přímý prodej často nebyla naplněna vůbec. V souvislosti s tím bylo zavedeno nové opatření, kdy nově přistupující státy mohly zažádat o převod referenčních množství na přímý prodej k referenčnímu množství na dodávky a přerozdělit individuální kvóty pro producenty. V roce 2007 proběhla nová úprava stanoveného referenčního množství mléka, u dodávek bylo navýšené na 2,735 mil. tun mléka, u přímého prodeje došlo ke snížení na 2 621 tun mléka. V následujícím roce 2008 došlo k dalšímu plošnému dvouprocentnímu navýšení mléčných kvót, tzn. na 2,792 mil. tun u mléka na dodávky a 2 528 tun pro mléko na přímý prodej.

V tabulce 16 je zobrazeno plnění dodávek a přímých prodejů v období 2004/2005–2010/11. V rámci Health Checku Česká republika výrazně podporovala navýšení mléčné kvóty o 2 % místo navrhovaného jednaprocentního navýšení. Tato snaha ovšem nebyla účinná. Zrušení mléčných kvót je plánováno do konce roku 2015. [19]

Tab. 18: Plnění dodávek a přímých prodejů po vstupu do EU v kvótových letech 2004/05 – 2010/11

Dodávky (tis. t)	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
celková suma	2 607,2	2 695,5	2 681,8	2 696,9	2 699,3	2 623,4	2 569,6
výrobní kvóta ČR	2 614,4	2 678,9	2 734,7	2 735,4	2 785,4	2 808,5	2 833,2
plnění (%)	99,72	100,61	98,07	98,59	96,91	93,41	90,69
Přímý prodej (t)							
celková suma	2 767	2 600	2 248	2 148	2 185	3 767	6 928
výrobní kvóta ČR	67 731	3 211	3 211	2 528	7 276	12 088	15 568
plnění (%)	4,09	80,98	70,02	84,97	30,03	31,16	44,50

Zdroj: [94]

Následující tabulka 17 zachycuje vývoj vybraných ukazatelů bilance výroby a spotřeby mléka v ČR. Do poloviny roku 2007 byly výrobcům poskytovány exportní subvence na vývoz do třetích zemí. Ve stejném roce bylo dosaženo opatření reformy ve snižování intervenčních cen másla. Toto snižování bylo částečně nahrazeno kompenzačními platbami na referenční množství mléka. V roce 2008 byl český trh s mlékem výrazně ovlivněn poklesem cen na světových trzích, které přineslo zhoršení podmínek pro odbyt na tuzemských i zahraničních trzích. Především v druhé polovině roku byl vývoz bez exportních subvencí velmi obtížný. Pozastavení rostoucího trendu vývozu byl zapříčiněn nasycením domácího trhu a zmrazením spotřebitelské poptávky. Tato situace se negativně promítla i do roku 2009. Značný propad cen na světových trzích, způsobený nadměrnou produkcí mimoevropských trhů, znamenal pokles cen zemědělských výrobců mléka v EU. Z tohoto důvodu Evropská Komise obnovila exportní subvence a intervenční nákup másla. EU poskytla také mimořádnou podporu 300 mil. EUR, z které bylo do ČR alokováno

5,79 mil. EUR. K oživení trhu s mlékem ve světě i v EU došlo v druhé polovině roku. V roce 2010 byl zaznamenán další pokles stavu dojeného skotu, který byl patrný po celou dobu členství v EU. S tímto faktem souvisí i pokles výroby mléka oproti roku 2009. Následující rok došlo opět k navrácení rostoucího trendu výroby a posílení vývozu mléka a mléčných produktů.

Každý rok byly výrobcům mléka vypláceny podpory v rámci systému SAPS a národních doplňkových plateb Top-up. Další podpory byly čerpány z národních zdrojů v rámci „Zásad“.

Tab. 19: Vybrané ukazatele výroby a spotřeby mléka v letech 2000-2011

	průměrný stav dojnic (tis. ks)	výroba mléka (mil. l)	dovoz (mil. l)	vývoz (mil. l)
2000	515,4	2 708,1	188,3	668,5
2001	483,4	2 701,8	202,9	701,6
2002	477,0	2 727,5	241,3	642,5
2003	459,6	2 645,7	281,4	772,3
2004	433,3	2 602,4	329,6	738,0
2005	437,9	2 738,8	535,4	832,6
2006	422,9	2 694,4	701,3	850,9
2007	409,8	2 683,5	836,0	957,8
2008	402,5	2 727,7	810,2	937,6
2009	394,1	2 707,6	853,7	909,7
2010	378,4	2 612,5	848,8	902,4
2011	373,7	2 663,7	853,0	1 010,4

Zdroj: [86] [87]

Jak je z tabulky patrné, vstup do EU vedl ke snižování stavu dojných krav, čímž byla navýšena jejich užitkovost. Situace na trhu mléka byla v průběhu desetiletí navíc ovlivněna kolísáním ceny mléka, která byla často na hranici rentability produkce této komodity. Důsledkem toho značná část chovatelů odvětví opustilo. Trend chovu dojnic bez tržní produkce mléka byl navíc podpořen dotacemi z národních zdrojů i ze zdrojů Evropské unie. Ve struktuře zemědělských podniků bylo největší omezení chovu skotu zaznamenáno u družstev.

6.4 Chov prasat

Ačkoliv je vepřové nejkonsumovanějším masem v České republice, jeho produkce dlouhodobě klesá. Od vstupu do Evropské unie je zaznamenán pokles celkového stavu

prasat a tato komodita začala být do ČR ve velké míře dovážena. Tento negativní jev souvisí i s faktem, že jako nově přistupující stát je ČR do roku 2013 příjemcem pouze omezené velikosti přímých plateb z rozpočtu EU. Od roku 2005 jsou sice zemědělcům poskytovány národní doplňkové platby, ale pouze na chov přežvýkavců. Jelikož náklady na jedno prase tuzemských chovatelů jsou až o třetinu vyšší než v sousedních zemích, začalo být vepřové maso a produkty z něj dováženy za nižší ceny převážně z Německa, kde němečtí chovatelé získávají platby v plné výši. [19]

Od vstupu do EU v roce 2004 došlo v oblasti chovu prasat k několika výrazným změnám, mezi něž patří výrazný pokles produkce vepřového masa stejně jako pokles stavu prasat v ČR. Dle ukazatelů je zřejmé, že pokles produkce je reakcí na zvyšující se dovoz. Vývoj v chovu prasat a produkci vepřového masa je znázorněn v tabulce 18. Rostoucí dovoz v tomto odvětví má za následek také rostoucí saldo zahraničního obchodu, které v roce 2004 činilo 1,9 mld. Kč a v roce 2010 přesáhlo 8,2 mld. Kč. [95]

Tab. 20: Vybrané ukazatele vývoje v chovu prasat a produkci vepřového masa v letech 2000-2011

	stav prasat celkem (tis. ks)	výroba (tis. t. ž. hm.)	dovoz (tis. t. ž. hm.)	vývoz (tis. t. ž. hm.)
2000	3 687,9	454,3	14,9	6,2
2001	3 469,8	454,2	17,3	10,9
2002	3 440,9	455,6	26,7	23,2
2003	3 362,8	451,3	31,3	13,5
2004	3 126,5	425,7	69,5	35,0
2005	2 876,8	367,3	124,1	36,9
2006	2 840,4	349,6	120,3	32,9
2007	2 830,4	360,8	138,3	40,1
2008	2 433,0	335,8	165,2	50,3
2009	1 971,4	288,1	199,3	45,7
2010	1 909,2	285,5	217,5	53,4
2011	1 749,1	272,3	234,7	59,9

Zdroj: [86]

Vedle potravinového zajištění slouží chov prasat také ke spotřebě obilovin, resp. krmných směsí vyrobených v České republice. V souvislosti s klesajícím počtem prasnic a selat dochází ke snižování výroby krmných směsí, což znatelně sahá do oblasti rostlinné produkce. Dalším problémem v celé živočišné výrobě bude zavedení přímých plateb SPS, které v sobě zahrnuje dodržování všech legislativních norem cross-compliance, a tedy zvýšení nákladů chovatelů prasat. [19]

Ministerstvo zemědělství zaznamenalo klesající stav v tomto odvětví a rozhodlo o jeho podpoře. Na konci roku 2011 poskytlo zemědělcům mimořádnou dotaci na obnovu chovu ve výši 380 mil. Kč, z čehož 325 mil. Kč je určeno na podporu tuzemského chovu prasat. [96]

Odvětví chovu prasat a produkce vepřového masa byla vstupem do EU ovlivněna nejvíce. Ačkoliv patří vepřové maso k nejoblíbenějším mezi spotřebiteli, jeho nabídku tvoří převážně zboží dovážené. Tento sektor nebyl po přistoupení mezi ostatní členské státy schopen konkurovat, proto zde došlo k výraznému utlumení. Pro české zemědělce je chov příliš nákladný oproti zahraničním producentům, dochází tak k likvidaci chovů a živá prasata i vepřové maso jsou do ČR dovážena. Výrazný vliv na stav produkce měly také nulové státní dotace, které jsou poskytovány pouze na přežvýkavce a dojnice bez tržní produkce mléka.

6.5 Zemědělské podniky ČR

Se vstupem do EU došlo ke změně struktury zemědělských podniků ČR. Výsledky strukturálních šetření ukázaly, že celkový počet zemědělských subjektů od roku 2000 klesl o 13,8 %. Současně s tím poklesla i velikost obhospodařované plochy, změna ovšem nebyla tak výrazná (z 3 614 tis. ha v roce 2000 na 3 518 tis. ha za rok 2011). Z původních 90,2 % podílu fyzických osob na celkové struktuře v roce 2000 došlo k poklesu zhruba o 5 %. Jedním z důvodů bylo ukončení právní formy „samostatně hospodařící rolník“, některé fyzické osoby tudíž ukončily činnost, ostatní musely být přeregistrovány jako zemědělství podnikatelé. Naopak u právnických osob došlo ve vývoji podnikatelské

struktury za období 2000–2011 k růstu o více jak 7 %. Z celkové výměry obhospodařované zemědělské půdy 3 518 tis. spadá 70 % plochy zemědělským subjektům právnických osob (největší podíl představují obchodní společnosti). Ačkoliv podniky právnických osob představují méně než 10 % z celkových zemědělských podnikatelů, hospodaří na 70 % zemědělské půdy. Díky tomu má české zemědělství největší průměrnou velikost zemědělského podniku v Evropě. Tento fakt však bude nevýhodou v souvislosti s návrhem budoucí podoby SZP, která počítá s omezením přímých plateb v závislosti na velikosti podniku. [86]

Výsledek hospodaření podnikatelských subjektů českého zemědělství se do roku 2004 pohyboval v záporných číslech. Ačkoliv v roce 2000 i 2001 byl dosahován zisk vyšší než 3 mld. Kč díky snížení celkových nákladů, v roce 2002 došlo ke ztrátovým výsledkům v důsledku snížení hrubé zemědělské produkce, nízkým hektarovým výnosům a povodním. Ztráta dosahovala 3,5 mld. Kč, následně v roce 2003 došlo ke snížení na 1,2 mld. Kč. Po vstupu do EU a uplatnění Společné zemědělské politiky prostřednictvím dotací a přímých plateb zaznamenalo české zemědělství mimořádného zlepšení hospodářského výsledku na 8,6 mld. Kč. Díky každoročnímu navyšování přímých dotací dosahoval i výsledek hospodaření zemědělských podnikatelských subjektů kladných hodnot. V roce 2007 činil 10,1 mld. Kč a v roce 2008 9,8 mld. Kč. Vlivem poklesu cen zemědělských výrobců v rostlinné i živočišné výrobě došlo ke snížení zemědělské produkce, což vedlo i k nižšímu zisku 3,1 mld. Kč. Nejvyššího zisku, 13,5 mld. Kč, bylo dosaženo v roce 2011. Celkově lze tedy členství v Evropské unii vzhledem k dosaženým hospodářským výsledkům hodnotit pozitivně.

Za období 2000–2011 klesl počet zaměstnaných v zemědělství ze 166 tis. na 109,6 tis. Problémem je stárnutí osob pracujících v tomto odvětví a nízký zájem mladé generace o práci v agrárním sektoru. U podniků fyzických osob, většinou menších rodinných farem, je věkové rozložení rovnoměrnější vzhledem k zájmu mladší generace do 25 let. EU proto podporuje rozvoj venkovských farem z důvodu zachování tradiční zemědělské činnosti v těchto oblastech a vymezila zdroje pro podporu mladých farmářů vstupujících do odvětví. Zatímco v roce 2000 se věk pracujících v agrárním sektoru pohyboval v rozmezí

35 – 54 let, v roce 2011 spadalo nejvíce zaměstnanců do věkové kategorie 45 – 64 let a značná část i do kategorie 65 let a více. [97]

Ačkoliv byla produkce českého zemědělství před vstupem do EU zaměřena především na živočišnou produkci, po přistoupení se situace obrátila. Od roku 2000 došlo k poklesu všech hospodářských zvířat, z nichž největší nastal u chovu prasat (o 44,5 %). Zároveň s tím poklesl i počet chovatelů – u skotu o 32,3 %, u prasat o 65,1 % a u drůbeže o 51,2 %. Důvodem jsou vysoké náklady na produkci, náročné podmínky chovu a vysoká zahraniční konkurence. Oproti tomu rostl podíl rostlinné produkce. Snížil se podíl zornění ze 76 % na 72 %, část orné půdy byla zatravněna díky dotační politice EU na travnaté porosty. Byl zaznamenán výrazný nárůst vinic, neboť vinařství a vinohradnictví ČR těžilo před vstupem do EU z dotací určených pro jejich obnovu. Nadále u zemědělských podniků největším podílem přetrvávalo pěstování obilnin, ovšem vzrostl podíl pěstování řepky olejné. Důvodem byla rostoucí poptávka po řepkovém oleji a jeho složkách užívaných pro výrobu biopaliv, které mají dle nařízení Evropské komise tvořit určitý podíl v pohonných hmotách. V současné době je tento přístup kritizován, jelikož provedené studie ukázaly ještě horší dopad na životní prostředí, než v případě ropných paliv.

V oblasti agrárního obchodu ČR dochází ke stále většímu nárůstu záporného salda. Ačkoliv roste hodnota vývozu, dovoz roste mnohem rychleji. Nejvíce se na něm podílí vepřové maso a masné výrobky. V roce 2011 činil dovoz masa 18 mld. Kč, v roce 2000 se částka pohybovala mezi 1 – 3 mld. Kč. Před vstupem do EU mezi dovážené suroviny patřily potravinářské přípravky, ovoce, krmiva a lihoviny, mezi exportní pak mléko a mléčné výrobky, olejniny a obiloviny. Na vývozu i dovozu se v té době podílely hlavně Německo, Slovensko a Polsko. V současnosti mezi exportní komodity patří především cigarety, pšenice, nezahuštěné mléko, pekařské zboží a pivo. U importu převládá vepřové maso, tvarohy a sýry, pekařské zboží, čokoláda a výrobky určené k výživě zvířat. Český agrární vývoz je dlouhodoběji zaměřen na Německo, Polsko a Slovensko, z třetích zemí je nejvýznamnější Rusko. Na dovozu se v rámci EU nejvíce podílejí Německo, Polsko, Nizozemsko a Slovensko, dále pak Čína a Turecko.

6.6 Hodnocení českého zemědělství

Dle průzkumu Zemědělského svazu ČR dosáhli v roce 2011 zemědělci nejvyššího zisku za posledních 13 let, kdy vzrostl na 13,5 mld. Kč. České zemědělství se stalo ziskovým díky vstupu do EU a poskytnutým dotacím, které by se měly původním členským státům EU vyrovnat po roce 2013. I když byl tento výsledek nejlepší od roku 2000, čeští zemědělci nejsou se situací spokojeni. Dle svazu sice v posledních letech vydělali dohromady zhruba 60 mld. Kč, ovšem ve stejném období museli kvůli vysokým požadavkům EU investovat 75 mld. Kč. Výkupní ceny zemědělských komodit loni poprvé od vstupu do EU vzrostly na vyšší úroveň, než byla před vstupem, konkrétně o 11 %. Ceny rostlinných produktů rostly, ovšem živočišná produkce stále zlevňovala. Například tuzemský stav prasat klesl na nejnižší úroveň od roku 1921. [98]

Viceprezident Agrární komory ČR, Bohumil Belada, situaci komentuje následovně: *„Největší problém je v tom, že my jsme si dotace nastavili na hektar zemědělské půdy a je to hodně zaměřené na extenzitu, není to podmíněné výrobou. Naši západní sousedé to mají nastavené na výrobu, a tím se jakoby otevřely nůžky. Dotace na naši výrobu byla menší. To je jeden důvod. Druhý důvod, to musím říct sebekriticky, je v tom, že v některých komoditách jsme nebyli úplně konkurenceschopní. To se ale postupně zlepšuje, takže tam ty rezervy odstraňujeme. A třetí důvod je v tom, že sousedé měli národní podpory, které je zvýhodňují. To je velký rozdíl a tam to třeba u vepřového masa může být až pět nebo šest korun na kilogram ve skrytých podporách. A to je samozřejmě velký problém.“* [99 s. 1]

Agrární zahraniční obchod ovšem v roce 2011 dosáhl nejhoršího výsledku. Schodek se meziročně prohloubil na téměř 35 mld. Kč. Hodnota vývozu dosáhla rekordních 120 mld. Kč, ale daleko více zemědělských produktů se do ČR dovezlo. Celková hodnota dovozu činila 155,5 mld. Kč, což je o 15,5 mld. více než v roce 2010. Nejvíce se na dovozu podílely maso, masné výrobky a mléčné výrobky. Záporné saldo zahraničního obchodu s masem nabralo nejrychlejší tempo po vstupu do EU. Jak uvádí předseda Zemědělského svazu ČR Martin Pýcha: *„Je třeba udělat vše pro zvýšení živočišné produkce a její uplatnění na trhu, neboť jakékoliv snížení produkce v ČR se na trhu hbitě vyrovná, jinými slovy o kolik snížíme produkci my, o to více se doveze k nám.“* [100 s. 1]

Zemědělský svaz ČR mimo jiné upozornil na rychleji rostoucí ceny vstupu do odvětví zemědělství než ceny komodit. Výrobní náklady od roku 2004 vzrostly o 22 %, což je dvojnásobný nárůst oproti cenám zemědělské produkce. Jako příklad uvedl, že cena nafty v ČR dosahuje rekordně vysoké úrovně a i ceny elektrické energie u nás patří k nejvyšším v EU. [98]

Trvajícím problémem v odvětví představuje také počet a věk zaměstnanců v zemědělských podnicích. Počet pracovníků loni klesl o 4 % na 109 600. Necelá polovina patřila do věkové kategorie od 45 do 59 let. Problémem, proč do odvětví nevstupují mladí zaměstnanci, jsou nízké mzdy, které dosahují 75 % průměrné mzdy v ČR. Loňské mzdy vrostly meziročně pouze o 1,3 %. Například v průmyslu vzrostly pracovníkům o více než 3 %. Průměrná nominální mzda tak dosáhla 18 630 Kč, kdežto v celém hospodářství průměr činil 24 319 Kč. [101]

Česká i evropská potravinová produkce nebere v úvahu omezený rozsah přírodních zdrojů (voda, půda) a je stále závislá na fosilních palivech. Neustále se však objevují environmentální a klimatické problémy, které ohrožují zdroje, na nichž je zemědělství závislé. Následný dopad nemá vliv jen na přírodu, ale dotýká se i ekonomiky a celé společnosti. Zemědělský sektor ČR by se měl zaměřit na posílení odolnosti krajiny proti dopadům klimatických změn (např. záplavy, letní sucha, eroze půdy apod.), zachování biodiverzity a kvalitních potravin pro příští generaci. Všechny tyto ekologické hrozby by měly být potlačeny přechodem k agroekologické formě hospodaření. Česká republika je ale zatím stále zacílena na co nejlevnější produkci potravin prostřednictvím průmyslového zemědělství, které je ovšem značně nákladné pro nynější i budoucí generace.

6.7 Pozice ČR k budoucí podobě SZP

Bezprostředně po zveřejnění připravovaných budoucích reforem SZP označilo Ministerstvo zemědělství tento návrh spíše za zklamání. Nezahrnuje žádné podstatné změny vedoucí k lepší k průhlednosti celého systému, nepředpokládá silnější a konkurenceschopnější evropské zemědělství a ani nesměruje ke snížení administrativní zátěže. [24]

Mezi návrhy Komise patří i úprava přímých plateb, které by se měly skládat z několika složek – základní platby, platby za ozelenění, platby pro mladé zemědělce a dodatečné platby pro znevýhodněné oblasti. Tento systém by byl proti stávajícímu mnohem komplikovanější. ČR v tomto směru navrhuje, aby byly využity výhody stávajícího systému SAPS, založeného na velikosti obhospodařované půdy, který ČR používá společně s ostatními sedmi novými členskými státy a je administrativně jednodušší. [25]

ČR v budoucích jednáních nebude podporovat návrh zastropování přímých plateb (capping) podle velikosti podniku. I přesto, že při redukci přímých plateb musí být zohledněn dopad na zaměstnanost a ČR nebude nějak výrazně ovlivněna odečtem nákladů na zaměstnanost, přináší s sebou capping výrazné administrativní zatížení. [102]

Dále ČR preferuje možnost, aby opatření ozelenění bylo pouze motivační a založeno na dobrovolnosti a navrhovaný povinný podíl 30 % z národní obálky byl ponížěn na 10 %. Výrazně odmítá hranici 7 % plochy ponechanou k ekologickým účelům. V souvislosti s tímto návrhem je třeba zdůraznit, že jakékoliv opatření nesmí vést ke zhoršení konkurenceschopnosti evropských zemědělských producentů a nemělo by být ohroženo potravinové zabezpečení států, respektive EU. [102]

Dle mého názoru by Česká republika měla usilovat o nižší redukci přímých plateb danou velikostí podniku (tzv. capping). Velikost zemědělských podniků v ČR není daná vůlí těchto podniků, ale historickým vývojem, proto by tento přístup vedl k diskriminaci některých členských států. S tím souvisí i navrhované opatření na ozelenění a ponechání

půdy k ekologickým účelům. Vzhledem k velikosti podniků a obhospodařované půdy se jedná o poměrně značnou část plochy uvedenou mimo produkci a s tím související pokles tržeb. Pro zachování konkurenceschopnosti a hospodaření v souladu s požadavky EU by české podniky měly investovat do kapitálového vybavení, čímž by byly dosaženy nároky na zemědělské podnikání v rámci evropského trhu, především dodržování podmínek cross-compliance.

České zemědělství by do budoucna mělo být orientováno především na rostlinnou produkci, konkrétně obiloviny a chmel, které jsou díky klimatickým podmínkám pro pěstování a dostatečnému množství odbytí nejvhodnější. Zároveň je tento postup ekonomicky výhodný vzhledem k poskytovaným dotacím.

Dále doporučuji obnovení chovu prasat a zajištění potravinové soběstačnosti v tomto odvětví. Jelikož na tuto produkci nejsou poskytovány žádné dotace od státu, stal se chov příliš nákladným a neschopným konkurovat zahraničním producentům. Dovoz živých prasat a vepřového masa nyní představuje největší položku zahraničního obchodu. Obnovením chovu by byl zajištěn další odbyt obilovin, resp. krmných směsí, jejichž výroba klesá s úbytkem stavu prasat. Přebytky produkce by tak byly snadněji regulovány. Vzhledem ke stanoveným výrobním kvótám a velikosti podpor je pro zemědělce nadále výhodný chov krav bez tržní produkce mléka.

Závěr

Společná zemědělská politika se začala utvářet jako reakce na období po druhé světové válce, kdy bylo nutné zabezpečit dostatečné množství potravin a zvýšit produktivitu práce v zemědělství. Tato situace vedla ke stanovení základních cílů SZP, dle kterých byly následně zavedeny nástroje sloužící k regulaci trhu. V rámci SZP byl vytvořen systém garantovaných cen, který zajišťoval zemědělcům dostatečný příjem, byla zavedena ochrana vnitřního trhu a poskytovány exportní subvence. Díky zavedeným opatřením byly během dvou dekad vytyčené cíle splněny, trhy byly stabilizovány, zajištěn příjem pro zemědělce, vznikaly dostatečné zásoby a vzrostla produktivita práce.

Nicméně cenová podpora producentů v zemědělství a ochrana vnitřního trhu vedly k vytváření značných přebytků. Kvůli jistému odbytu přestali zemědělci reagovat na poptávku trhu a vyráběli v co největším množství. Problémy s nadprodukcí, její intervenční skladování, vysoké výdaje na SZP byly stimulem pro její reformu v osmdesátých letech. Ke snížení nadbytečné produkce a výdajů na SZP došlo až díky radikálnější reformě v devadesátých let.

Agenda 2000 navázala na cíle dané předchozí McSharryho reformou, pokračovala ve snižování intervenčních cen, které bylo kompenzováno zvyšováním přímých plateb. Poprvé se tato reforma zaměřila na rozvoj venkova a strukturální operace. Zásadní reforma byla přijata v roce 2003 z důvodu plánovaného rozšíření Evropské unie o dalších deset států. Dotace byly odděleny od produkce a zemědělci tak byli motivováni vyrábět to, co je na trhu poptáváno. Stále intenzivněji byl kladen důraz na ochranu životního prostředí, kvalitu potravin a šetrné zacházení se zvířaty. V rámci programového období 2007–2013 byla provedena revize Fischlerovy reformy, tzv. Health Check, v rámci níž byla upravena některá opatření z roku 2003.

Česká republika byla před vstupem do Evropské unie značně poznamenána minulým režimem, technickou a technologickou zaostalostí, nízkou ochranou domácího trhu a špatným stavem půdy. Přes etapy revitalizace a adaptace, podporu Ministerstva zemědělství ČR a programy předvstupní pomoci Evropské unie nakonec došlo k odstranění

nežádoucích odchylek a integrace českého zemědělství do SZP proběhla relativně hladce. Vzrostla produktivita práce, byla založena akreditovaná platební agentura pro plnění legislativních předpisů Evropské unie, velikostní struktura zemědělských podniků byla vhodná pro zajištění konkurenceschopnosti na vnitřním trhu. Lze tedy říci, že Česká republika byla na přijetí legislativy SZP a Evropské unie dobře připravena.

Před rokem 2004 bylo hospodaření zemědělských subjektů v důsledku nízké zemědělské produkce ztrátové. Po vstupu do Evropské unie začaly podniky v agrárním sektoru dosahovat kladných hospodářských výsledků. Ke zlepšení situace vedly podpory a přímé dotace směřované do zemědělství. Mimo podpory poskytované z prostředků EU byly zemědělcům poskytnuty navíc dotace z národních zdrojů. Vzhledem k nízké rentabilitě živočišného odvětví začala být produkce orientována na rostlinnou výrobu, především na obiloviny a technické plodiny.

Negativní vliv členství je patrný především na zaměstnanosti a částečně i u produkce českého agrárního sektoru. Během posledních dvaceti let došlo k výraznému snížení počtu pracovníků v zemědělství. Hlavní příčinou byl přechod k průmyslovému zemědělství a velký růst produktivity práce. Přestože součástí reformy je i podpora pro mladé zemědělce vstupující do odvětví, nízká úroveň mezd není dostatečně motivující.

Nastavená opatření v oblasti produkce určitých komodit měla vliv na soběstačnost určitých sektorů. Česká republika je stále soběstačná v potravinářských sektorech využívající obiloviny, olejninu, skot a mléko. K výraznému poklesu došlo u chovu prasat, který je v současném dotačním systému znevýhodněn. Tento jev se promítá i na situaci zahraničního obchodu, neboť dovoz masných výrobků a masa se na jeho schodku podílí téměř z poloviny. Budoucí podoba SZP by měla tyto nedostatky odstranit a členské státy by měly dostávat stejnou míru dotací. Díky reformám nastaly také výrazné změny v cukerném odvětví.

Stávající programové období končí v roce 2013, proto je důležité, aby byla v co nejkratší době stanovena budoucí podoba SZP pro období 2014–2020, která stanoví rovné podmínky pro všechny evropské farmáře. Hlavními prioritami České republiky jsou

průhlednost a zjednodušení systému, nižší administrativní náročnost a posílení konkurenceschopnosti evropských zemědělců. Proto by neměly být podpořeny návrhy, které nejsou v souladu s těmito prioritami, jako např. zastropování velkých podniků nebo povinné ozelenění.

Prioritou České republiky by mělo být také dosažení soběstačnosti v živočišném sektoru zemědělství pomocí vyrovnaní dotací pro zemědělce jednotlivých států Evropské unie, především u chovu prasat.

Seznam použité literatury

Citace

[1] KÖNIG, P., et al. *Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-011-9.

[2] Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství. In: *Přehled právních předpisů EU* [online]. Praha: Zastoupení Evropské komise v ČR, 2010 [vid. 2012-09-29]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_cs.htm>

[3] BRANDOVÁ, B. *Financování společné zemědělské politiky Evropské unie se zaměřením na Českou republiku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010. ISBN 978-80-7372-657-7.

[4] FOJTÍKOVÁ, L., M. LEBIEDZIK. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-939-9.

[5] NEUMANN, P. *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. 1. vyd. Vysoká škola ekonomická v Praze: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0814-1.

[6] EL-AGRAA, Ali M. *The European union: economics and policies*. 7th ed. Harlow: Prentice Hall, 2004. ISBN 0-273-67999-6.

[7] Copa-Cogeca. *COPA: European agricultural union* [online]. Bruxelles: Copa-Cogeca, 2012 [vid. 2012-10-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.copa-cogeca.be/CopaHistory.aspx>>

[8] Trhy pro zemědělské produkty. In: *Přehled právních předpisů EU* [online]. Lucemburk: oddělení komunikace Evropské komise, 2011 [vid. 2012-10-02]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/agricultural_products_markets/index_cs.htm>

[9] ŠREIN, Z. *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. přeprac. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-077-8.

[10] FIALA, P., M. PITROVÁ. *Evropská unie*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-180-2.

- [11] JEDLIČKA, J. Společná zemědělská politika EU. In: *Speciální analýzy* [online]. Praha: EU Office České spořitelny, 2004 [vid. 2012-10-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/CAP.pdf>>
- [12] BusinessInfo.cz. *Historie Společné zemědělské politiky* [online]. Businessinfo.cz, 2009 [vid. 2012-10-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/historie-spolecne-zemedelske-politiky-5146.html>>
- [13] Euractiv.cz. *Reformy Společné zemědělské politiky* [online]. Euractiv.cz, 1999 [vid. 2012-10-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/zemedelstvi0/link-dossier/reformy-spolen-zemdlsk-politiky>>
- [14] Evropské zemědělství na mezinárodní úrovni. In: *Zemědělství* [online]. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze [vid. 2012-10-16]. Dostupné z WWW: <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/Zemedelstvi/evropsk_zem_na_mezi.htm>
- [15] European Commission. Agenda 2000 for a stronger and wider Union. In: *Summaries of EU legislation* [online]. Luxembourg: Communication department of the European Commission, 2012 [vid. 2012-10-19]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/160001_en.htm>
- [16] *Agenda 2000* [online]. Praha: Zastoupení Evropské komise v ČR [vid. 2012-10-20]. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/agenda2000.pdf>>
- [17] MASSOT, A. *Reforma společné zemědělské politiky* [online]. Brusel: Evropský parlament, 2008 [vid. 2012-10-20]. Dostupné z WWW: <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/agriculture/article_7209_cs.htm>
- [18] Euroskop.cz. „Zdravotní kontrola“ reformy společné zemědělské politiky [online]. Euroskop.cz, 2008 [vid. 2012-10-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.euroskop.cz/8451/1387/clanek/zdravotni-kontrola-reformy-spolecne-zemedelske-politiky/>>
- [19] FAJMON, H. *Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU: informační příručka europoslance Hynka Fajmona*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) ve spolupráci se skupinou Evropských konzervativců a reformistů (EKR), 2010. ISBN 978-80-7325-215-1.
- [20] MACHÁLEK, E., M. PĚLUCHA. *Kontrola zdravotního stavu SZP a přijatá opatření, reforma zemědělské politiky v podmínkách České republiky, uplatňování a využívání nástrojů k její realizaci (přímé platby, program rozvoje venkova, inovace)*. 1. vyd. Praha: IREAS, 2009. ISBN 978-80-86684-55-0.

- [21] European Commission. Situation and prospects for EU agriculture and rural areas 2010. In: *EU Bookshop* [online]. Luxembourg: Directorate-general for Agriculture and Rural Development, 2011 [vid. 2012-10-28]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/publi/situation-and-prospects/2010_en.pdf>
- [22] European Commission. Common Agricultural Policy towards 2020. In: *Executive summary of the impact assessment* [online]. Brusel: European Commission, 2011 [vid. 2012-10-27]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/cap-2020/impact-assessment/summary_en.pdf>
- [23] European Commission. Legal proposals for the CAP after 2013. In: *The Common Agricultural Policy after 2013* [online]. Luxembourg: Directorate-General for Agriculture and Rural Development, 2012 [vid. 2012-10-27]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/index_en.htm>
- [24] Euroskop.cz. *Zemědělství a rybolov v říjnu 2011* [online]. Euroskop.cz, 2011 [vid. 2012-10-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.euroskop.cz/8451/19864/clanek/zemedelstvi-a-rybolov-v-rijnu-2011>>
- [25] Euroskop.cz. *Úskalí a přínosy reformy zemědělské politiky EU: pohled ČR* [online]. Euroskop.cz, 2011 [vid. 2012-10-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.euroskop.cz/9002/21359/clanek/uskali-a-prinosy-reformy-zemedelske-politiky-eu-pohled-cr/>>
- [26] DRAHORÁD, J. *MZe: Společná zemědělská politika se nestihne spustit do roku 2014* [online]. Praha: Mediafax.cz, 2012 [vid. 2012-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.mediafax.cz/ekonomika/4111576-MZe-Spolecna-zemedelska-politika-se-nestihne-spustit-od-roku-2014>>
- [27] Rozpočtové zásady. In: *Narizení Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002* [online]. Brusel: Rada Evropské unie, 2006 [vid. 2012-10-08]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/consleg/2002/R/02002R1605-20070101-cs.pdf>>
- [28] European Commission. How is the budget decided?. In: *Financial programming and budget* [online]. Luxembourg: Communication department of the European Commission, 2012 [vid. 2012-10-08]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/budget/explained/management/deciding/deciding_detail/decide_detail_en.cfm>
- [29] European Commission. EU budget 2011. In: *Financial report* [online], Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012 [vid. 2012-11-17]. ISBN 978-92-79-24938-9. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/budget/financialreport/pdf/fin_report_11_en.pdf>
- [30] ŠIMOVÁ, K. Vývoj rozpočtu EU. In: *Rozpočet EU* [online]. Praha: Euroskop.cz [vid. 2012-09-30]. Dostupné z WWW: <<https://www.euroskop.cz/8879/sekce/vydaje-rozpoctu-eu/>>

[31] European Commission. EU budget 2006. In: *Financial report* [online], Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2007. ISBN 978-92-79-05376-4. Dostupné z WWW:

<http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/tran20071120accountscm2006_/tran20071120accountscom2006_en.pdf>

[32] ŠIMÍKOVÁ, I., Z. PFAFFOVÁ. Politika finančního cílování výdajové strany rozpočtu EU. In: *E+M Ekonomie a Management. ProQuest Central* [online]. Liberec: Hospodářská fakulta, Technická univerzita v Liberci, 2009 [vid. 2012-12-19]. Dostupné z WWW:

<<http://search.proquest.com/docview/195459629/fulltextPDF/13B18C88E5878BE7CCE/1?accountid=17116>>

[33] ŠIMOVÁ, K. Finanční perspektiva 2007-2013. In: *Rozpočet EU* [online]. Praha: Euroskop.cz [vid. 2012-10-10]. Dostupné z WWW:

<http://www.euroskop.cz/gallery/55/16798-6_financni_ramec_2007_2013.pdf>

[34] European Commission. Financing the common agricultural policy. In: *Summaries of EU legislation* [online]. Luxembourg: Communication department of the European Commission, 2012 [vid. 2012-10-15]. Dostupné z WWW:

<http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/111096_en.htm>

[35] Ministerstvo financí ČR. Čistá pozice České republiky vůči rozpočtu EU za rok 2009. In: *Tiskové zprávy* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2010 [vid. 2012-11-20]. Dostupné z WWW:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_ministerstva_52837.html?year=2010>

[36] Ministerstvo financí ČR. Čistá pozice ČR vůči rozpočtu EU za rok 2010 dosáhla rekordní výše. In: *Tiskové zprávy* [online]. Ministerstvo financí ČR, 2011 [vid. 2012-11-20]. Dostupné z WWW:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_ministerstva_60149.html?year=2011>

[37] POLHOVÁ, J., J. KRAUS. Vývoj českého agrárního zahraničního obchodu po vstupu do Evropské unie (2005 až 2010). In: *Bulletin ÚZEI v roce 2011* [online]. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2011 [vid. 2010-10-29]. Dostupné z WWW:

<<http://www.uzei.cz/left-menu/publikacni-cinnost/bulletin-uzei/2011/bu1105.pdf>>

[38] European Commission. European Agricultural Fund for Rural Development. In: *Summaries of EU legislation* [online]. Luxembourg: Communication department of the European Commission, 2012 [vid. 2012-10_15]. Dostupné z WWW:

<http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/160032_en.htm>

[39] European Commission. EAGGF Guarantee and Guidance expenditure. Agriculture in the European Union: Statistical and economic information 2004. In: *Agricultural statistics* [online]. Luxembourg: Directorate-General for Agriculture and Rural Development, 2005 [vid. 2012-10-15]. Dostupné z WWW: < http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2004/table_en/342.pdf >

- [40] European Commission. EAGGF Guarantee and Guidance expenditure. Agriculture in the European Union: Statistical and economic information 2000. In: *Agriculture* [online]. Luxembourg: Directorate-General for Agriculture, 2001 [vid. 2012-10-15]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2000/table_en/en342.pdf>
- [41] Agriculture in the European Union: Statistical and economic information Report 2010. In: *Agricultural statistics* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011 [vid. 2012-10-29]. ISBN 978-92-79-19302-6. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2010/table_en/2010enfinal.pdf>
- [42] VOŠTA, M. Společná zemědělská politika EU a její aplikace v České republice. In: *Současná Evropa* [online]. Praha: Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze, 2010 [vid. 2012-11-06]. Dostupné z WWW: <<http://ces.vse.cz/wp-content/vosta.pdf>>
- [43] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2001. *Zelená zpráva 2001* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2002 [vid. 2012-11-06]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/6346/zelena_zprava_2001.pdf>
- [44] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 1997. *Zelená zpráva 1997* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 1998 [vid. 2012-11-10]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/file/6334/zz1997.pdf>>
- [45] eAGRI. Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství. In: *Právní předpisy Ministerstva zemědělství ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 1997 [vid. 2012-11-11]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/ws_content?contentKind=regulation§ion=1&id=45595&name=252/1997>
- [46] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 1998. *Zelená zpráva 1998* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 1999 [vid. 2012-11-11]. ISBN 80-7084-146-X. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/file/6329/zz1998.pdf>>
- [47] Agris. *Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2002 [vid. 2012-11-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.agris.cz/clanek/112878>>
- [48] FOLTÝN, I. a kol. *Dopady agrární politiky na vybrané zemědělské komodity před a po vstupu ČR do EU* [online]. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2009 [vid. 2012-11-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.uzei.cz/left-menu/publikacni-cinnost/studie/2009/studie094.pdf>>
- [49] ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie: přínosy a náklady konvergence*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-472-4.

- [50] eStav.cz. *Podmínky přistoupení ČR k EU uzavřené na kodaňském summitu v prosinci 2002* [online]. Praha: Zastoupení Evropské komise v ČR, 2003 [vid. 2012-11-16]. Dostupné z WWW: <http://www.estav.cz/tema/evropska-unie/eu002.asp#_Toc35845372>
- [51] Ministerstvo zemědělství ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2002. Zelená zpráva 2002* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2003 [vid. 2012-11-16]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/17599/zelena_zprava_2002.pdf>
- [52] Ministerstvo financí ČR. *Vznik a vývoj programu Phare*. In: *Ukončené programy* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR [vid. 2012-11-17]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/pom_eu_ukonprogr_phare.html>
- [53] Ministerstvo financí ČR. *Program Phare úspěšně ukončen*. In: *Tiskové zprávy* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2007 [vid. 2012-11-25]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_29897.html?year=2007>
- [54] Ministerstvo financí ČR. *Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*. In: *Ukončené programy* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR [vid. 2012-11-17]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/pom_eu_ukonprogr_ispa.html>
- [55] Ministerstvo financí ČR. *Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development*. In: *Ukončené programy* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR [vid. 2012-11-17]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/pom_eu_ukonprogr_sapard.html>
- [56] SZIF. *Přínos programu SAPARD pro ČR* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2006 [vid. 2012-11-17]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsapard%2F1160392614859.pdf>
- [57] NKÚ. *EU report 2008*. In: *Zpráva o finančním řízení prostředků Evropské unie v ČR* [online]. Praha: Nejvyšší kontrolní úřad, 2009 [vid. 2012-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.nku.cz/downloads/eu-report/eu-report-2008.pdf>>
- [58] Ministerstvo zemědělství ČR. *Certifikace a akreditace Ministerstva financí v roli Kompetentního orgánu na programové období 2007-2013*. In: *Zemědělská politika* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR [vid. 2012-11-19]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zem_politika_46687.html>
- [59] SZIF. *Co je SZIF* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond [vid. 2012-11-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/o-nas/co-je-szif>>

- [60] SZIF. *Statut státního zemědělského intervenčního fondu* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond [vid. 2012-11-19]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsystemova_navigace%2Fo_nas%2Flegislativa%2F1330687380821.pdf>
- [61] Ministerstvo financí ČR. Kompetentní orgán. In: *Strategické dokumenty ČR a EU* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR [vid. 2012-11-19]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_fondy_12006.html?year=2008>
- [62] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2004. *Zelená zpráva 2004* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005 [vid. 2012-11-15]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/6357/zelena_zprava_2004_cast_1.pdf>
- [63] eDOTACE.cz. Jednotná platba na plochu (SAPS). In: *Katalog dotací* [online]. Brno: edotace.cz, 2010 [vid. 2012-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.edotace.cz/katalog-dotaci/jednotna-platba-na-plochu-saps-8910/>>
- [64] eAgri. Přímé platby. In: *Struktura dotačních zdrojů* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR [vid. 2012-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/prime-platby/>>
- [65] SZIF. Jednotná žádost. In: *Příručka pro žadatele* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2012 [vid. 2012-11-25]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsaps%2F03%2F1333462118503.pdf>
- [66] SZIF. Jednotná platba na plochu (SAPS). In: *Zpravodajství SAPS* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2012 [vid. 2012-11-25]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravavy%2Fsaps%2F03%2F1349703066957.pdf>
- [67] BYDŽOVSKÁ, M. Zemědělství. In: *Politiky EU* [online]. Praha: Euroskop.cz [vid. 2012-11-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi>>
- [68] SZIF. Zpravodajství Jednotná žádost a žádosti AEO 2012. In: *Platby na základě Jednotné žádosti* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2012 [vid. 2012-11-26]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravavy%2Fsaps%2F03%2F1334649058364.pdf>
- [69] European Commission. The budget in figures. In: *Financial programming and budget* [online]. Luxembourg: Communication department of the European Commission, 2012 [vid. 2012-11-27]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/budget/index_en.cfm>

[70] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství. In: *Operační programy* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [vid. 2012-11-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/5b2d1d30-930e-4862-a368-ea3253b692b3/OP-ROZVOJ-VENKOVA-A-MULTIFUNKCNI-ZEMEDELSTVI>>

[71] FAJMON, H. *Čeští zemědělci a Společná zemědělská politika Evropské unie: informační příručka europoslance Hynka Fajmona* [online]. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) ve spolupráci se frakcí Evropská lidová strana – Evropští demokraté, [vid. 2012-11-27]. Dostupné z WWW: <http://www.fajmon.eu/docs/dokumenty/zemedelci_a_politika_EU.pdf>

[72] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Operační programy. In: *Fondy EU* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [vid. 2012-11-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2004-2006/Operacni-programy>>

[73] eAGRI. Horizontální plán rozvoje venkova 2004-2006. In: *Dobíhající a ukončené dotace* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR [vid. 2012-11-28]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/dobihajici-a-ukoncene-dotace/horizontalni-plan-rozvoje-venkova-hrdp/>>

[74] Ministerstvo zemědělství ČR. *Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004-2006* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2008 [vid. 2012-11-28]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/1020/Definitivni_verze_HRDP_platna_k_21._7._2008.pdf>

[75] eAgri. *Výroční hodnotící zpráva o programu horizontální plán rozvoje venkova ČR za rok 2007* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2008 [vid. 2012-11-28]. ISBN 978-80-7084-720-6. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/1033/HRDP_2007.pdf>

[76] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2005. *Zelená zpráva 2005* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006 [vid. 2012-11-28]. ISBN 80-7084-560-0. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2005.html>>

[77] SZIF. *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2007 [vid. 2012-11-28]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fefrd%2F1180428724933.pdf>

[78] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2008. *Zelená zpráva 2008* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2009 [vid. 2012-12-03]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/126392/ZZ_2008.pdf>

- [79] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2009. *Zelená zpráva 2009* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2010 [vid. 2012-12-03]. ISBN 978-80-7084-940-8. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/61379/Zelena_zprava_2009.pdf>
- [80] SOUKUP, J. Zemědělcům se otevřela možnost žádat o národní doplňkové platby za letošní rok. In: *Listy jižní Moravy* [online]. Brno: Listy jižní Moravy, 2012 [vid. 2012-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.listyjm.cz/ekonomika/zemedelcum-se-otevrela-moznost-zadat-o-narodni-doplnekove-platby-za-letosni-rok.html>>
- [81] SZIF. Národní doplňkové platby k přímým podporám. In: *Zpravodajství Top-up* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2011 [vid. 2012-11-26]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Fsaps%2F03%2F1322651778550.pdf>
- [82] SZIF. Národní doplňkové platby Top-up 2012. In: *Zpravodajství Top-up 2012* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2012 [vid. 2012-11-26]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Fsaps%2F03%2F1350283526308.pdf>
- [83] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2010. *Zelená zpráva 2010* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2011 [vid. 2012-12-03]. ISBN 978-80-7434-005-5. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/141460/ZZ_2010_komplet.pdf>
- [84] PĚLUCHA, M. a kol. *Rozvoj venkova v programovacím období 2007-2013 v kontextu reformy SZP EU* [online]. Praha: IREAS, 2006 [vid. 2012-12-03]. ISBN 80-86684-42-3. Dostupné z WWW: <<http://www.ireas.cz/download/publikace/pub037.pdf>>
- [85] ÚZEI. *České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie* [online]. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010 [vid. 2012-12-05]. ISBN 978-80-86671-81-9. Dostupné z WWW: <<http://www.uzei.cz/left-menu/publikacni-cinnost/studie/2010/studie103.pdf>>
- [86] Hospodářská komora České republiky. Zpráva o stavu zemědělství 2011. *Zelená zpráva* [online]. Praha, Hospodářská komora České republiky, 2012 [vid. 2012-12-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.komora.cz/pomahame-vasemu-podnikani/pripominkovani-legislativy-2/nove-materialy-k-pripominkam-1/nove-materialy-k-pripominkam/143-12-zprava-o-stavu-zemedelstvi-cr-za-rok-2011-t-11-6-2012.aspx>>
- [87] Ministerstvo zemědělství ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2000–2010. *Zelená zpráva 2004–2010* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2010 [vid. 2012-12-08]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>>

- [88] ČSÚ. Souhrnný zemědělský účet za rok 2011. In: *Zemědělství* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2012 [vid. 2012-12-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/tab/B3003AB449>>
- [89] European Commission. Evaluation of the Common Market Organisation (CMO) in the Cereal sector. In: *Agriculture: Evaluation* [online]. Brussels: European Commission, 2005 [vid. 2012-12-07]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/cereals/fullrep_en.pdf >
- [90] SZIF. Intervenční nákup obilovin. In: *Obiloviny* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2004 [vid. 2012-12-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/komodity/rv/01?lyt=arc&year=2004&page=1&no=0>>
- [91] REINBERGR, O. České cukrovarnictví po reformě Společné organizace trhů s cukrem v EU. In: *Listy cukrovarnické a řepařské* [online]. Praha: Listy cukrovarnické a řepařské, 2010 [vid. 2012-12-08]. Dostupné z WWW: <http://www.cukr-listy.cz/on_line/2010/PDF/124-127.PDF >
- [92] REINBERGR, O. Aktuální stav cukrovarnického a lihovarnického průmyslu v poreformním období. In: *Listy cukrovarnické a řepařské* [online]. Praha: Listy cukrovarnické a řepařské, 2011 [vid. 2012-12-08]. Dostupné z WWW: <http://www.cukr-listy.cz/on_line/2011/PDF/159-164.pdf>
- [93] SZIF. Přehled kvót přidělených cukrovarnickým podnikům pro hospodářský rok 2011/2012. In: *Komoditní zpravodajství* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2012 [vid. 2012-12-08]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Fkomodity%2Frv%2F03%2F01%2F1351591636233.pdf>
- [94] SZIF. Informace o plnění kvót mléka pro dodávky a přímý prodej za kvóťový rok 2012-2013. In: *Komoditní zpravodajství* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2012 [vid. 2012-12-08]. Dostupné z WWW: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Fkomodity%2Fzv%2F01%2F01%2F1343982592494.pdf>
- [95] eAGRI. *Situační a výhledová zpráva Vepřové maso, drůbež a vejce 2011* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2012 [vid. 2012-12-08]. ISBN 978-80-7084-975-0. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/125748/VEPROVE_a_DRUBEZ_7_2011_cast_1.pdf>
- [96] ČT 24. *Ministerstvo poslalo chovatelům prasat stamilionovou dotaci* [online]. Brno: Česká televize, 2012 [vid. 2012-12-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/158925-ministerstvo-poslalo-chovatelum-prasat-stamilionovou-dotaci/>>

- [97] ČSÚ. Agrocenzus 2010 – Strukturální šetření v zemědělství a metody zemědělské výroby (analytické vyhodnocení). In: *Zemědělství* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2010 [vid. 2012-12-24] Dostupné z WWW: <<http://csugeo.i-server.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/2127-12>>
- [98] Deník.cz. *Zisk zemědělství byl loni rekordních 13,5 miliard* [online]. Praha: deník.cz, 2012 [vid. 2012-12-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.denik.cz/ekonomika/zisk-zemedelstvi-byl-loni-rekordnich-13-5-miliard-20120227.html>>
- [99] ŠTRÁFELDOVÁ, M. *České zemědělství se zlepšuje, farmáři místo protestů jednají o dotacích* [online]. Praha: Český rozhlas, 2011 [vid. 2012-12-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/ekonomika/ceske-zemedelstvi-se-zlepsuje-farmari-misto-protestu-jednaji-o-dotacich-1>>
- [100] ČECHOVÁ, Š., K. BREZOVSKÁ. *Agrární zahraniční obchod dosáhl loni historicky nejhoršího výsledku* [online]. Praha: Český rozhlas, 2012 [vid. 2012-12-09]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/domacieekonomika/_zprava/1017631>
- [101] MOTYKA, J. *Počet pracovníků v českém zemědělství loni klesl o 4 procenta* [online]. Praha: Zemědělský svaz České republiky, 2012 [vid. 2012-12-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.zscr.cz/aktuality/pocet-pracovniku-v-ceskem-zemedelstvi-loni-klesl-o-a2348766>>
- [102] ASO ČR. *Pozice ČR k budoucí podobě SZP* [online]. Praha: Asociace samostatných odborů České republiky [vid. 2012-11-20]. Dostupné z WWW: <http://www.asocr.cz/addons/files/tripartita/2012/RHSD96/Pozice_CR_k_budouci_podobe_SZP.doc>

Bibliografie

- [103] CIHELKOVÁ, E. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1835-0.
- [104] KLOUBEK, M. *Hledá se vize českého zemědělství* [online]. Praha: Asociace soukromého zemědělství ČR, 2010 [vid. 2012-12-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/politika-a-ekonomika/hleda-se-vize-ceskeho-zemedelstvi.html>>
- [105] KÖNIG, P., L. LACINA. *Rozpočet a politiky Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-846-0.
- [106] KUČEROVÁ, I. *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1628-5.
- [107] LUKÁŠ, Z., P. NEUMANN. *Společná zemědělská politika EU – regionální a strukturální politika EU*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2000. ISBN 80-245-0064-7.
- [108] STEUNENBERG, B. *Widening the European Union: the politics of institutional change and reform*. 1st publ. London: Routledge, 2002. ISBN 0-415-26835-4.